

MİMAR SİNAN

4. P. S. Büyük Üstadın Mesajı Nafiz EKEMEN
11. Landmarklar Üzerine Fikret ÇELTİKÇİ
23. Akl-u Hikmet Hareketlerimizin
Rehberi Olsun Ziya UMUR
32. Ruhun Ölmezliği Tayfur TARHAN
45. İstanbul, Ankara ve İzmir Lokellerimiz
Nasıl Geri Alındı? Sahlr ERMAN
49. Ham Taşı Seçmek Can ARPAÇ
56. Masonlukta Ölüm Sonrası Hasan ERMAN
59. Yargıtaya Verilen Temyiz Lâylhası Suha UMUR
73. Olayların İçinden Sahlr ERMAN
75. Hürmason İşbaşında Mukbil GÖKDOĞAN
77. Ünlü Masonlar Sahlr ERMAN — Suha UMUR
83. Dr. Hamdi Suat AKNAR Kâmile Ş. MUTLU
89. Hugo Black Kardeş Yılmaz ALTUĞ
92. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN
93. 21-24. Sayılar Fihristi Sahlr ERMAN

MİMAR SİNAN

**Gevşemeyin, endişe etmeyin. İncancınız
sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.**

Şânı Yüce Kur'an, S. III. 139

Kapak kompozisyonu : ŐNASİ BARUTÇU

YENİLİK BASIMEVİ — TİPO — OFSET
Tel : 27 11 53 — İSTANBUL — 1 9 7 7

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasının
tarihi, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Sahibi ve mes'ul müdürü : Hayrullah ÖRS

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR, PARA İLE SATILMAZ

1977

Nuruşya Sokağı 25. Beyoğlu, Tel : 49 47 53

SAYI : 24

4. P. S. Büyük Üstadın Mesajı		Nafiz EKEMEN
11. Landmarklar Üzerine		Fikret ÇELTİKÇİ
23. Akl-u Hikmet Hareketlerimizin
Rehberi Olsun		Ziya UMUR
32. Ruhun Ölmezliği		Tayfur TARHAN
45. İstanbul, Ankara ve İzmir Lokellerimiz
Nasıl Geri Alındı?		Sahir ERMAN
49. Ham Taşı Seçmek		Can ARPAÇ
56. Masonlukta Ölüm Sonrası		Hasan ERMAN
59. Yargıtaya Verilen Temyiz Lâyhası		Suha UMUR
73. Olayların İçinden		Sahir ERMAN
75. Hürmason İşbaşında		Mukbil GÖKDOĞAN
77. Ünlü Masonlar		Sahir ERMAN — Suha UMUR
83. Dr. Hamdi Suat AKNAR		Kâmile Ş. MUTLU
89. Hugo Black Kardeş		Yılmaz ALTUĞ
92. Aramızdan Ayrılanlar		Mimar SİNAN
93. 21-24. Sayılar Fihristi		Sahir ERMAN

BÜYÜK ÜSTADIN MESAJI

Tekrar «AÇILALIM» Konusu hakkında

«AÇILALIM» konusu hakkındaki düşüncelerimi, - bir mesajın verdiği imkânlar nisbetinde - Dergimizin 23 sayılı nüshasında Kardeşlerime bildirmiştim.

Bu mesajdaki görüşlerin, Kardeşlerimiz arasında ve Localarımız içinde canlı bir takım konuşmalara yol açmış bulunduğunu, bilhassa «AÇILALIM» sözcüğünden başka başka mefhumlar kasdedildiğini gördüm. Bu sebeple, konuya tekrar avdet etmeği faydalı buluyorum.

Her şeyden önce «AÇILALIM»'dan ne anlıyoruz. bunu tesbit edelim.

Diğer obedyanslarda-konuştukları dillerin gereği olarak - üç ayrı mefhumu, biz türkçemizde, bir tek kelime ile, «AÇILALIM» sözcüğü ile ifade ediyoruz. Anlaşmazlıklar, genellikle buradan geliyor.

Biz, «AÇILALIM» derken, birbirinden ayrı üç konuyu kastediyoruz :

- 1. — İstanbul, Ankara ve İzmirde sınırlanmış olan çalışmalarımızı, memleket içine yayalım, masonluk ateşini ve nurunu yurdun diğer köşelerine de götürelim suretile açılalım;**
- 2. — Çalışmalarımızı, büründükleri gizlilik ve kapalılıktan çıkaralım, lokallerimizi üyemiz olmayanlar için de girilmesi daha kolay bir hale getirmek suretile açılalım;**
- 3. — Teşkilât olarak, tüzel kişilik olarak, memleket -ve dünya- problemleri ve olayları karşısında sesimizi duyurmak suretile açılalım.**

Belirli bir sistematiğe göre sıraladığım bu üç konuya kısaca -yine bir mesajın verdiği nisbetler dairesinde- değinelim :

- 1. — Masonluğu, uzaktan dahi olsa, andıran bir çok kuruluşun çalışmalarını göz önünde tutarak, memleket sathına yayılmak yeni localar - şubeler - açmak yolunda çaba sarfetmeliyiz yolundaki düşünceler, bence yerindedir; 1935 senesinde, çalışmalarımıza ara verdiğimiz zaman, Gaziantep, Samsun, İzmit, Bursa, Manisa ve başkaları gibi bir çok ilimizde lacamız vardı ve bunlar faaliyette idiler. Bugünün Türkiye'si de 1935 Türkiye'si değildir; bir çok medeni araçtan mahrum olan o tarihin bir çok ili bugün birer üniversite merkezi olmuştur; okur yazar sayısı artmıştır, garp kültürünü hazmetmiş ve bunu yayan, öğreten, Cumhuriyetimizin bakasını bu yolda yürütmekte gören aydınlarımızın sayısı kıyaslanamayacak şekilde çoğalmıştır. Binaenaleyh, 1935 Türkiye'sinde mümkün olan, bugün, haydi haydi mümkün olmalıdır.**

Bu uğurda sarfedilecek çabalar - prensip olarak - yerindedir. Amma, kültür seviyesi bu kadar iler-

lemiş olan bugünkü Türkiyemizde dahi, genellikle Masonluğun ve özellikle Türk Masonluğunun ne olduğu ve ne olmadığı hakkında tereddütler ve şüpheler mevcuttur. Bu tereddüt ve şüphelerin neden ve niçini münakaşa etmek bu paragrafın mevzuu değildir : Bunların mevcud olduğunu görelim ve bilelim ki, çıkış yolunu kolaylıkla elde edelim :

Tekrara lüzum yoktur : Masonluk her şeyden önce memleket kanunlarına riayet etmek, hürmet etmek mecburiyetindedir. Öte yandan Masonluk, birbirinden tamamen ayrı olan diğer obedyanslarla karşılıklı münasebetlerini kurmak ve yaşatmak için bir takım kurallara uymak mecburiyetindedir. (Meselâ mahallî idarî makamlara usulüne göre haber vermeden, şubeler açılmaz ve masonik toplantılar yapılamaz; meselâ usulüne göre tahsis ve tefriş edilmemiş olan bir lokalde de masonik toplantılar yapılamaz.) Bunun aksine hareket edilirse, ya idarî makamlar tarafından Dernek hakkında tedbir alınır; veya diğer Mason obedyansları tarafından -münasebetlerin kesilmesine kadar gidebilecek tepkilerle karşılaşılır.

Binaenaleyh, yurt içinde şubeler açmak veya gezici toplantılar yapmak - getirdiği faydalar ne kadar büyük olursa olsun, dünya yüzündeki emsal tatbikatı ne kadar verimli olmuş bulunursa bulunsun - zan ve arzu edildiği kadar kolay değildir. Bu adımları atarken kanunî ve hukukî açık vermememiz gerektiğini unutmuyalım.

2. — Lokallerimizi açalım konusuna gelince :

«Bizi bilmiyorlar, tanımıyorlar, vakî neşriyat aleyhimize olanlardan ibarettir. Buna bir son vermek için, kendimizi tanıtalım.»

Nasıl mı?

İşte ikinci paragrafın konusu budur :

Bir çok obedyans bunu denemiştir, radyo konuşmaları, televizyon yayınları, okuyucusu milyonlara varan Dergi yazmaları ile roportajlar, yapılmış, modern dünyanın gerektirdiği bütün imkânlar kullanılmıştır: Fakat şu hususu derhal belirtiyim ki, elde edilen netice umulanın tam aksi olmuştur. Sosyal hayatın ta içinde olduğu, müntesiplerini her devrin aydınları arasından seçtiği için Masonluk ilerici bir müessesedir. Fakat sembollerinde, törenlerinde, yüz yıllarca gerilere giden geleneklerine bağlı olduğu için aynı zamanda da tutucudur, veya Masonluğu ruhunda hissetmeyen bir kimsede Masonluk hakkında böyle bir zan uyanabilir. Halbuki Masonluk, bu uygulanan ritüeller, toplantı yerlerimizi süsleyen sembollerden ibaret değildir. Masonluk, insana, hiç bir şey öğretmezse, başka ve aykırı düşüncede olan bir kimse düşüncelerini yayarken susmağı ve onu dinlemeğı öğretir. Mason olmayan, Masonluğun bir şekil oyunundan ziyade bir his ve ruh haleti olduğunu bilmeyen bir kimseyi Mason locasına almakla, ona çalışmalarımızın nasıl akıp gittiğini göstermekle o yabancı bundan ne alacak, Masonluk ne kazanacak. Camide, kilisede, sinagogda veya diğer dinlerin ibadet yerlerinde, dinin icaplarını yerine getirerek ibadet eden bir kimse, o dinden olmayan bir şahıs üzerinde ne tepki yaratır? Masonluğumuzu koruyalım, onu tanıtmak bu suretle «açılmakla» olmaz, Kardeşlerim.

Şu hususu şükranla ifade etmek isterim ki, bazı obedyansların denedikleri ve başarısızlıkla vazgeçmek mecburiyetinde kaldıkları bu gösterilerin yapılması yolunda Kardeşlerimizde en ufak bir temayül dahi görmedim.

Kalıyor, Mabetlerimize almamakla beraber, lokallerimizi, haricilerin daha kolaylıkla girebilecekleri birer toplantı yeri haline getirmek. Bu hususta -belki noksanlarımız vardır- hiç bir şey yapılmıyor değildir.

Bir çok obedyans kabul etmediği halde, biz can ve hayat arkadaşlarımızı, geleneksel «tenues blanches'lar» ve evlenme törenleri vesilesiyle Mabetlerimize alıyoruz. Konferans mevzuunu ve konferansçının hüviyetini önceden bildirmek suretiyle, Lokallerimizde tanınmış ilim, sanat, kültür adamlarımızı lokallerimize kabul ediyoruz, onlarla aynı sofrada yemek yiyoruz, tartışıyoruz, kendilerini dinlerken zevk ve feyz alıyoruz, aynı zamanda da onlara, Masonluğun ve Masonların medenî bir kuruluş olduğunu gösteriyoruz. Bu çerçeve içinde kalmak suretiyle lokallerin imkânları nisbetinde bu toplantıları çoğaltmak ve genişletmek her zaman mümkündür, kanısındayım.

3. — Yurt - ve dünya - problemleri karşısında, açıklıkla tutumumuzu belirtelim, sesimizi duyuralım, konusuna gelince :

Her mason ve özellikle Mason her Türk, kültür, ahlâk, yaşantı ve yaşayış itibariyle memleketin kalbur üstü tabakasına mensuptur. Bu nitelikleri itibariyle, her Türk Mason memleketin -ve dünyanın- her çeşit problemi karşısında düşünmek, hareket etmek, savaşmak hak ve sorumluluğuna sahiptir.

Fakat, masonik düzen ve intizamı uygun olmayan bazı topluluklar - biz bunlara obedyanslar diyemiyoruz - her Masonun hakkı olan ve yükümlüsü bulunduğu bu durumu aşarak, Masonluğu günlük siyasetin içine sokmuş, diğer bir deyimle günlük siyasetli Mason Localarının ta içine almıştır.

Amma, almakla iş bitmiş midir? Şüphesiz ki hayır.

Masonluğun kendine has bir felsefesi olmadığı gibi kendine has bir politikası da yoktur. Teşkilât olarak, memleket problemleri üzerine eğilelim demekle, çeşitli politik, ekonomik ve kültürel akımlar karşısında bir tercih yapalım ve ağırlığımızı o tercihin gerektirdiği kefeye koyalım mı demektir?

Bugün her memlekette görüyoruz : Siyasetle uğraşmak için olmayıp dayanışma, disiplin, gelenekleri muhafaza ve saire gibi meslekî olması ve kalması lâzımgelen bir çok teşekküller, Tüzel kişilik olarak bir çok olaylarda beyanlarda, gösteri yürüyüşlerinde bulunmaktadır. «Açılış» demekle bunu mu kastediyoruz?

Masonluğun muayyen bir felsefesi, ve muayyen bir politikası olmadığı için, her hangi bir Kardeşimizin ileri sürdüğü bir «thèse» diğer bir Kardeşin «anti-thèse»'i ile karşılaşmaktadır. Fakat bundan bir «synthèse» doğmamaktadır. Ve esasen matlup olan da bu «Synthèse»in doğması, Masonluğun «politika» dışında kalarak, bu «politikayı» mabetlerine ve çalışmalarına katmaksızın «aksi fikirde olan itiraz dinleme niteliğine ermiş» kültürlü insan yetiştirmesidir.

Bu şekilde yetişip memleket sathında kendisinden beklenen görevi yapacak yerde bunun Teşkilât tarafından yapılmasını isteyen Kardeş, ya Masonluğu anlamamıştır veya «teşkilâtın yapmasını özlediği» savaşı tek başına veremeyecek derecede cesarettendir.

Şükranla arz edeyim ki, Kardeşlerimiz arasında bu temayülde olan kimseye de rastlamadım. Meselâ bir Kardeşim, memleketin yarısının halâ okuyup yazmak bilmediğinden yakındı. Yeni Türk alfabesinin kabulü tarihini ve günlerini hatırlayan Kardeşlerimi, o zaman, Büyük Atatürk'ün

irşadı ile, herkese okuyup yazmağı öğretmek için, «Millet Mektepleri» açıldığını hatırlarlar O gün okuyup yazma öğrenmek için büyük bir tehâlûkle bu okulların gece kurslarına giden basit insanın torunu, bugün okuyup yazma bilmeyen o milyonların arasındadır. Atatürk inkilâplarını yürütelim diyen bir Kardeşime, ben, şuracıkta, şu cevabı vermek isterim.

«Yürütelim Kardeşim, Yürütmeğe mecburuz da. O oturduğunuz semtin İlk Okulunda bir gece kursu açıp o civar sâkinlerine okuyup yazma öğretmenize kim mani oluyor? Bu hizmeti kendiniz yapacak yerde, bunu neden Mason Teşkilâtından bekliyorsunuz »

Çalışalım, hep birlikte, ve ayrı ayrı çalışalım Kardeşlerim.

Nafiz EKEMEN
Büyük Üstad

Landmarklar Üzerine

Fikret ÇELTİKÇİ

GİRİŞ :

Masonluk tarihi boyunca Landmarklar üzerine söylenmedik söz kalmamış gibidir. Böyle olmakla beraber halâ da bir çok mason bu sözcüğü her vesile ile ve çoğu zaman da yerli yersiz kullanmaktadır.

Aslında bu deyim orta çağda arazi sınırlarını belli etmek için kullanılmıştır. İki arazi arasında sınırı belirtmek için değiştirilmesi yasak olan işaretler, sınır taşları kullanıldığı bilinir. Orta Çağ yasalarına göre bir kimsenin yerinden oynatması suçların en büyüklerinden sayılırdı. Bu taşların yer değiştirmesi hiç beklenmedik karışıklıklara, huzursuzluklara ve düzen bozulmalarına yol açardı. Böyle bir suçu işlemek kimsenin haddi olamazdı.

Masonlukta kullanılan bu deyim bu ilk tanımlamaya çok benzer anlam taşıdığı bellidir. Ancak üzerinde pek çok tartışmalar yapıldığı halde Masonluk için Landmark'ın kesin ve açık bir tarifinin yapılmış olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu hususta otorite olarak bilinen ünlü bir kaç masonun öne sürdüğü görüşler ve landmark listeleri kesin ve gerçekçi bir tanımlamaya değil, belki de kişisel görüşler-

le ilgili bir takım karışık anlayışlara yol açmıştır. Bu ünlü masonların masonlukta neyin landmark olduğu hususunda tam bir anlaşmaya ulaşmış olduğu söylenemez. Kimisi için masonlukta kullanılan işaretler alametler, kelimeler birer landmarktır. Bazıları için de tekris töreni, locaların tertip ve tanzim şekli ve mefruşatı landmarklar olarak gösterilmiştir. Yine bir kısım otorite için masonluğun gizli tutulan tarafları dışında başka hiç bir landmarkı yoktur. Yine bazı mason toplulukları için spekülâtif masonluğun kurulduğu sırada belirlenen Eski Yükümlülükler olarak bilinen esaslar dışında hiç bir kuralın landmark olarak ileri sürülemediği fikri hâkimdir.

Muhtelif müellif tarafından belirtilmiş bir kaç landmark listesini incelemek suretiyle bu kadar karmaşık bir konu üzerindeki görüşleri az çok anlamak mümkün olabilir. Bunların hepsinde «fikri müdür»; **bir şeyin landmark olması için onun gerçekten eskiliği saptanmış olması** iddiasıdır. Yani, landmark masonluk için o derecede eskiden beri mevcut ve şaşmaz bir şekilde uygulana gelen bir kural olmalıdırki, onu hiç kimse değiştirmeye yetkili olmasın! Böyle bir landmark, dokunulmaz, değiştirilemez. Buna teşebbüs eden büyük bir cürüm işlemiş olur. Asırlar önce kabul edilmiş bir landmark masonluk yaşadıkça olduğu gibi kalacaktır!...

Bu iddia, kuşkusuz, anlamsız bir iddiadır. Zira Masonluğun spekülâtif şekliyle kurulduğu günden beri bu gibi sınır taşlarının pek çoğunun yer değiştirdiği pekâlâ görülmüştür.

Ceşitli görüşler.

Operatif masonluk devrinde Landmark mefhumu, sanıldığına göre, meslek sırları ile ilgili olarak benimsenmiştir. Bu sırlar meslek erbabının korunması ile yakından ilgilidir. Onları kimse değiştiremez, yok edemez. Aksi halde masonların elde ettikleri bilinen imtiyazları sarıılır, meslek erbabının çıkarları zedelenir.

Bu anlamda olarak kullanıldığı öne sürülen «landmark» sözcüğü hakkında eski metinlerde de açık bir ifade mevcut değildir. Dolayısıyla operatif masonlardan çok bu sözcük daha modern zamanların bir «expression»u olarak belirmektedir.

Bu kelimeyi ilk kez Andersonun belirttiğine göre İngiltere Büyük Locasının ikinci Büyük Üstadı olarak eski manüskripleri toplattıran George Payne kullanmıştır.

Anderson'un ifadesine göre, Payne: «Eski Landmarkları korumak şartıyla, yönetmelikler değiştirilebilir» demiştir. Payne'in bu ifadesi gereği kadar açık olmadığı bellidir. Bu ifadeyi eleştiren bir çok müellife göre Payne bununla geleneklere sadık kalmayı kastedmiştir. İngiliz müellifleri bu görüşü genellikle benimsemişlerdir. Payne eski manüskripleri inceleyen kişidir. Bu manüskripler, bir süre sonra yanlış olduğunda kuşku olmayan bir kararla yakıldığına göre, Payne'in bu beyanına iştirak edenler Landmark deyimini «masonik yasa» anlamında kabuleder olmuşlardır.

Anderson bunları kendi adıyla anılan kitapta toplamıştır. Payne'in el sürülmez dediği bunlar ise, hemen hatırlamak gerekir ki, 1723 de yayınlanan bu Yasalar da, henüz on beş yıl geçmeden tadile uğramış ve Anderson Nizamı 1738 de İngiltere Büyük Locasının tasvibiyle yeni bir şekil almıştır. (*) Bu hususa işaret etmemek mümkün değildir!.

Landmark deyimi 18. yüzyıl boyunca büyük bir tartışma konusu olarak sürekli bir şekilde incelenmiştir. Bunlar üzerinde en çok söz söyleyenlerden ikisi pek ünlüdür William Preston ve George Oliver. Masonik bilgileri geniş olan bu zatlar araştırmaları sonucu Landmarklar hakkında zaman zaman çelişki gösteren mütalealar ileri sürmüşler, ve etraflarında pek çok masonu toplamayı başarmışlardır. Fakat bugün için onların görüşlerini Anglo-Sakson masonlarının birer hatıra gibi anmaktan başka bir şey yaptıkları görülmemektedir.

Landmarklar konusu 1856 yıllarına doğru yeniden canlandırılmış, bu tarih onlar için yeni bir dönüm noktası olmuştur. Buna sebep olan Albert G. Mackey'dir. Masonluğun tarihi, sembolizmi ve feisefesi hakkında emsalsiz bir bilgiye ulaşmış olan bu zat ilk defa sistematik bir şekilde Landmarkları incelemiş ve onları bir liste içinde toplamıştır. Bu listede yirmi beş landmark sıralanmıştır. Bunlara bir aralık bir iki landmark daha eklemiş olduğu söylenirse de bu gün bunların yalnız yirmi beşi olduğu gibi muhafaza edilmiş bulunmaktadır. Mackey ilk defa landmarkları 1855 yılında, (American Quaterly Review of Freemasonry - vol ii, p, 230-de «The Foundation of Masonic Law» başlıklı bir makalede sıralama girişiminde bulundu. Bundan sonra «Book of Masonic Jurisprudence» adlı ünlü eserinde bunları tam bir sıra altında yayınladı.

(*) Anderson Nizamı şimdiye kadar pek çok kez değişikliğe uğratılmıştır.

Landmarklar hakkında herhangi bir bilgi edinebilmek için bu listeyi gözden geçirmekte yarar vardır. Bunları kabul etmek veya eleştirmek, kanımızca kişisel bir kavram işidir. Şu kadar söyleyebilirizki bir zamanlar, yani 19. yüzyılda, İngilterede de bunlara önem veren çok olmuştur. Bu gün, bir çokları Mason Literatürünü gözden geçirince bunları ciddi bir şekilde öğrenmeğe çalışmaktadır. Ancak konu üzerinde derinliğine bir incelemeye kalkınca bunların da, sonunda birer hatıra olarak saklandığı anlaşılmaktadır. Bu 25 adet landmarkı Mackey şöyle sıralamıştır:

1 — **Tanışma usulleri.** Mackey bunları en önemli landmarklar olarak kabul etmiştir. Bunlar üzerinde hiç bir münakaşa yapılamaz, ve değiştirilemezler.

2 — **Sembolik masonluğun üç dereceye bölünmüş olması.** Bu, en iyi korunmuş bir landmarktır (Bunun ne dereceye kadar doğru olduğunu soran çoktur. İngilterede, İrlandada ve İskoçyada Üstat derecesine eklenen Royal Arch kademeleri, Kontinantal masonlukta, özellikle Almanyada, sembolik masonluk derecelerine daha başkaları eklenmiştir.)

3 — **Üçüncü derecenin lejandı.** Bu lejand üçüncü derecenin 'hdasın dan beri iyi korunmuştur.

4 — **Büyük Üstadın Kardeşlik örgütünün en büyük otoritesini oluşturmaları.** Büyük Üstadı bir genel kurul seçtiği için, bu kuralın bir landmark gibi kabul edilmesini benimsemeyenler çok olmuştur. Mackey'e göre, genel kurullar ortadan kalksa da, eski bir gelenek icabı Büyük Üstat daima var olmaktadır. Hatta her hangi bir şekilde Büyük Loca lağv edilmiş olsa bile, Büyük Üstat daima var olmaktadır.

5 — **Büyük Üstadın her ne maksatla olursa olsun masonik toplantıların daima başkanı olması.**

6 — **Büyük Üstadın her hangi bir zamanda derece tevcih etme yetkisi.** (Dispensation) Yasalarda, bu yetkiyi kullanan Büyük Üstadın. bu işi Büyük Locaya tescil ettirmesi öngörülmektedir. Bununla beraber bu tescil işi için belirli bir süre konmamıştır. (Kaldığı, bu yetkinin şimdiye kadar pek fazla kullanıldığı bilinmemektedir.)

7 — **Büyük Üstadın her hangi bir loca için açış izni vermesi.** (Dispensation). Bu iznin verilmesi, bir takım şartlara bağlı olduğu bilinir Üstat sayısı gibi.

8 — **Büyük Üstadın her hangi bir kimseyi resen mason yapma yetkisi.** Bu yetkinin bundan önce belirtilen yetkinin tamamlayıcısı olarak kabulü mümkündür.

9 — **Hür Masonların Localarda toplanması.** Locada toplanmaktan maksat ritüellere göre masonik toplantı yapmak olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır.

10 — **Locaların bir üstat ve iki Nazır tarafından idare edilmesi.** Bu kural kesindir. Başka türlü toplantıların masonik hüviyeti olamaz.

11 — **Locaya ziyaretçi olarak gelenlerin mason olup olmadığının usulüne uygun şekilde tahkik edilmesi.** Bu da geleneksel bir kural olarak kabul edilir.

12 — **Cemiyetin her türlü resmî toplantılarında her masonun temsil edilmesi, mümessiline talimat verebilmesi.**

(Bu landmark çoğu zaman ters bir şekilde yorumlanmaktadır. Her hangi bir toplantıya temsilci olarak iştirâk eden mason temsil ettiği locanın üyelerinin kararlarını aksettirmekle yükümlü olması doğaldır. Halbuki bir çok yerde mümessilin kendi anlayışına göre hareket edeceği sanıldığı vakidir. Bu her masonun hakkıdır. Fakat temsil ettiği diğer masonların kendisine verdikleri talimatı bir tarafa bırakmaları mümkün değildir.)

13 — **Her Hürmason locası tarafından alınan bir kararı Büyük Loca nezdinde tashih ettirme hakkı.** (Appeal hakkı) Genellikle bu, adlî bir konu için bahis mevzuudur.

14 — **Her masonun düzenli her locayı ziyaret etme yetkisi.**

15 — **Kardeşler tarafından tanınmayan bir masonun, imtihana tâbi tutulmadan locaya girmesinin yasak oluşu.**

16 — **Locaların diğer locaların işlerine müdahale edemeyeceği ve müsaadesiz bir loca üyesinin terfiini yapamaması.**

17 — **Hiç bir masonun masonik yargıdan istisna edilemeyeceği.**

18 — **Masonluğa kabul için şu şartların tahakkuk etmiş olması :**

— Erkek olmak,

— Sakat veya bedenî bir kusuru ve ruhî hastalığı olmamak,

— Ergin yaşta olmak,

— Hür doğmuş olmak. (Bu landmark bazı örgütlerde hür olmak şeklinde ifade edildiği görülmektedir.)

19 -- **Tanrının mevcudiyetine, Evrenin Ulu Mimarına inanmış olmak.** Bu landmark düzenli mason örgütlerince Anderson Nizamnamesinde de bulunan bir esas olması hasebiyle hiç bir şekilde münakaşaya uğramamaktadır.

20 — **Ruhun ebediliğine inanmak.** Bu esas bundan önceki inancın tabii bir sonucu gibi telakki edilmektedir.

21 — **Kutsal Kitabın loca mefruşatı arasında bulunması.** Önceleri bu kutsal kitap Eski ve Yeni Ahıt olarak kabul edilirken şimdi, inzal edildiği kabul edilen diğer kitaplar da bunların yanı sıra makbul ad' edilmektedir. Bu itibarla Kuranı Kerim esas kitap olarak loca mefruşatı arasında bulunacağı öngörülmektedir. Bu esas yorumlanırken kişinin dininde serbest olması Anderson mükellefiyetlerinin icabı olarak kabul edilmektedir.

22 — **Bütün masonların aralarında eşit oluşu.** Masonlukta hiç bir kişisel imtiyaz bahis konusu olamaz. Harici hayatta sosyal mevkileri farklı olsa bile masonlukta herkes, ister kıral, ister soylu ve ister normal bir vatandaş olsun, masonluğa kabul edilmiş olduğu andan itibaren eşittir.

23 — **Ketumiyet. (Secrecy)**

24 — **Spekülatif masonluğun operatif masonluğun temelleri üzerinde oturtulmuş olması.** Bu, masonluğun bu günkü haliyle operatif masonluğun geleneklerine sadıkane bağlılığı ifade eder. Mackey'e göre burada İdeal Mabedin inşasına devam amacı belli edilmektedir.

25 — **Bu landmarkların değiştirilmez oluşu.** Bundan önce belirtilen landmarklar bizlere eski masonlardan intikal etmiştir. Dolayısıyla bunların değiştirilmesi kimsenin yetkisinde olamaz.

Bir çok Büyük Loca Mackey'in bu listesini uygun bulmuş ve obediyanlarının nizamnamelerini hazırlarken bunlardan faydalanma cihe-tine gitmiştir.

Bazı örgütler ise Anderson Nizamnamesinde de belli olan benzer esasları tedvin etmeyi tercih etmişlerdir. Ve böylece Anderson Ni-

zamnamesinde de olan hususları landmark saymakla yetinmişlerdir.

Bir çok Büyük Loca ise bu esasları saygı ile karşılamakla beraber bir nizamname konusu olamayacağı kanısında olmuştur.

Özetle denebilirki, bu kadar itina ile ve ciddi bir araştırma sonucu hazırlanmış bu landmarklar listesi saygı ile karşılanmakta, ve üzerinde fazla durulmamaktadır. Bu esasların, masonluk yaygınlaştıkça hemen hemen her yerde küçüklü büyüklü tadillere uğradığı görülmektedir. Örneğin: Hür doğmuş olmayı bir landmark görenler bile zaman ile tekris edildiği gün hür olan veya doğduğu zaman anası hür olanın tekris edilmesinin kabul edilmesi gibi.

Bu açıklama ile belli olduğu üzere çok değerli buldukları halde ne Mackey'in ne de başkalarının hazırlanan bu gibi landmarkların Büyük Localar Nizamnamelerine resmen kabul edildiği vaki değildir. Amerika Birleşik Devletlerinde New York Büyük Locasının Nizamnamesinin son bölümlerinde bulunan ekler arasında bir de landmarklar listesi bulunmaktadır. Bu listenin başında şu not bulunmaktadır:

«Aşağıdaki liste Eski Büyük Üstat Joseph D. Evans tarafından hazırlanmış, fakat Büyük Loca tarafından hiç bir zaman kabul edilmemiştir.»

On maddelik bir liste olan J. D. Evans'ın hazırlamış olduğu bildirilen landmarklar şöyle sıralanmıştır:

- 1 — Landmarklar, Ritüellerinde de açıkça tanımlandığı üzere, Fransonluğun Ezoterik Misterlerinde belirgin hususlardır (noktalar) ki, bunlar arasında işaretler alametler, kelimeler ve Üçüncü Derecenin Lejandı bulunur.
- 2 — Masonluğa kabulünü isteyen tekristen önce Tanrıya, Evrenin yaratıcı ve yönetici olduğuna ve ruhun ebediliğine inandığını beyan etmesi şarttır.
- 3 — Mason olmak isteyen :
 - Erkek, hür doğmuş, ergin yaşta ve sır saklamasını bilen (Ketum) bir kimse olması,

- Hadım, kadın, ahlâksız ve skandallara karışmış bir kimse olmaması,
 - İyi şöhret sahibi olması,
 - Ciddî bir sakatlığı, bedenî kusuru, akli noksanlığı (masonluğu kavramaya mani olacak şekilde) olmaması,
- şarttır.

- 4 — Obediyansa bağlı olarak memleketinin yasalarına ve tâbi olduğu jüridiksiyonda masonik nizamla saygılı olmak zorunludur.
- 5 — Hiç bir kardeş toplantılarda dinî ve politik kanaatları hakkında sorguya çekilemez.
- 6 — Tekris ve tebenni suretiyle locanın üyeliğine namzet olanlar hakkında karar vermek locanın kendi hakkıdır.
- 7 — Oy verme daima ve kesinlikle gizli ceryan eder.
- 8 — Üs.: Muh.: in kararları kesindir, red'edilemez (No Appeal).
- 9 — Loca Üs.: Muh.: ini muhakeme edemez.
- 10 — Büyük Üstat her yerde toplantılara başkanlık eder.

Mackey'in listesinde bulunan landmarklar genel olarak bu listede de değişik ifadelerle hemen hemen tamamen bulunduğu anlaşılıyor. Fakat bazı farklar da yok değil. Bu hale göre landmarkları kesin şekilde ifadelendirmek kolay değildir.

Albert Pike, bir zamanlar bu konuda bir müzakereye iştirak etmiş. Bununla ilgili görüşleri özetle şöyle yayınlanmıştır : (Research Pamphlet No. 20 - 19246 p. 147)

«Eski mükelefiyetlerde belirlenen prensiplerin bazılarında landmark demek yanlış olmaz. Bunlardan daha fazlasını belirtmek belki de yersizdir. Bunlarsız masonluk olmaz: Cemiyetin localar halinde örgütlenmiş olması, localara kabul şartları, idare usulleri, gibi... Landmark olarak nelerin kabul edilmesi gerektiği hakkında genel bir anlaşma yoktur. Bunlar hiç bir zaman tesbit edilmemiştir. Her müellif kendi anlayışına göre ve kendi adına landmarklar listesi hazırlamıştır; kimisi az sayıda kimisi çok...»

Landmarklar üzerinde değerli görüşler belirten müelliflerden biri de ünlü Amerikan hukukcusu Roscoe Pound'dır. Roscoe Pound 20 şubat 1952 de Washington da «Kuzey Amerika Masonları Büyük Üstatları konferansında» yaptığı bir konuşmada Landmarklar hakkında özetle şunları belirtmiştir :

- 1 — Amerikan masonları, Mackey'in 25 formülünün masonluğun en esaslı kurallarını oluşturduğunu kabul etmişlerdir. İngilizler de bir zamanlar bu fikre katılır gözük müştür.
- 2 — Bu gün artık 19. yüzyıl masonlarının doktrinlerini eleştirmesiz kabul edememekteyiz.

Şimdi şu soruları sormaktayız :

- 1) Masonik landmark nedir?
 - 2) Anlamı nedir?
 - 3) Öne sürülen formüllerden hangileri kabul edilemez?
- 3 — Her şeyden önce, Landmark deyimiyle bütün masonların ve mason örgütlerinin her zaman, masonik bağları sağlayan üni - versel kuralları kabul etmesi gerekir.
 - 4 — Bu itibarla iki husus dikkata alınmalıdır :
 - 1) Öne sürülmüş olan, gerçekten üniversal olmalıdır.
 - 2) Amerikan fikrinin İngilizlerin düzenli kabul ettiği görüşlere nisbeti belli olmalıdır: (Généalogie bakımından)
 - 5 — George Payne, yönetmelikler landmarklara dokunmamak şartıyla her zaman tadil edilebileceğine işaret etmişse de, landmark olarak ileri sürülen kural çok kez tadil edilmiştir. George Payne bu ifadesiyle eski yasalara dokunmamayı kastetmiş olmalıdır.
 - 6 — Mackey 25 landmark listesini yayınladıktan sonra bu alanda genel bir masonik toplantıda landmarkların neler olduğunu tesbit etmeyi gerekli görmüş ise de böyle bir tesbitin genel tasvibe mazhar olamayacağı cihetle, böyle bir tanımlamaya kimsenin yetkisi olmadığını kabul etmiştir.
 - 7 — 1862 de Stephen Barton Williams gibi ünlü bir mason rehberi de «Cemiyetin Eski Landmarklarının korunmasından» söz etmiştir. Bununla S. B. Williams'ın Mesleğin üniversal olan ve ge-

ri alınması mümkün olmayan (irrévocable) yasalarını kastetmiş olduğu anlaşılmaktadır. Mackey de bu görüştedir.

8 — Böyle olmakla beraber, Gould ve daha başkaları Landmarklar üzerinde «septik» görüşler belirtmişlerdir. Bu septik ifadeler so-nucunda bir çokları landmarkları yeniden tarif etmeğe lüzum görmüşlerdir. Bu tanımlama üç ayrı yönden ele alınabilir :

- 1) Yasal teori yönünden,
- 2) Tarihsel teori yönünden, ve
- 3) Felsefi teori yönünden.

1) Yasal teori bakımından, Mackey'in öngördüğü esasların ma-son yasalarının temelini teşkil ettiği fikri kabul edilmekle be-ra-ber, bu hususta ileri sürülen kriter genel bir kabule mazhar ol-mamıştır. Bu yüzden Mackey'in listesinin küçültülmesi isten-miştir. Bazı Büyük Locaların yetkiliileri resmî bir beyanı uygun bulmuşlardır. Bu sayede kişisel beyanların önlenmesi mümkün görülmüştür. Ancak başkaları tarafından ileri sürülen kritik bir görüşe nazaran, landmarklarla müşterek masonik yasa arasın-da fark vardır. Bu itibarla bunların Nizamnamelere derci birleş-tirici olamaz.

2) Tarihsel açıdan ele alınınca, landmark kelimesinin 18. yüz-yılın yaygınlaştırdığı bir deyim olduğu bellidir. Septik görüşlüler için bu deyim açık ve nihaî bir anlam taşımamaktadır. Opera-tifler zamanında bu kelime daha çok «meslek sırları:» anlamına gelirken, spekülatifler için bu sözcük zaman ile eskimiş bir deyim halini almıştır. Mackey'in 1860 dan sonraki devirlerde su yüzüne çıkarmış olduğu bu tabîr ve listesine aldığı esaslar, ni-zamnamelerdeki boşlukları kapmak için düşünülmüştür.

3) Felsefi teori yönünden landmarklar, masonluğun iç düzeni-ni sağlamaktan çok, onun maksat ve gayesini hedef almıştır. Bu bakımdan landmarklar masonlukta oraya çıkması muhte-mel değiştirmelere (alterations) ve yeni icatlara (innovations - bid'at) manî olmayı öngörmektedir. Diğer taraftan, mason ör-gülerinin nizamname tadilatını ele aldıkları zaman-ki günün i-cabı olabilir- landmarklar rehber olabilmelidir.

9 — Mackey'in landmarkları için üç kriter mevcuttur :

- 1) Çok derinliğine eskilik (antiquity)
- 2) Üniversellik
- 3) Kesinlikle geri alınmazlık ve bozulmazlık (immutability)

Bundan sonra Roscoe Pound şu sonucu çıkarmaktadır :

«İyice inceledikten sonra, Mackey'in listesinde görülen esasların hangilerinin gerçekten landmark, hangilerinin ise masonluğun müşterek yasaları (common law) olabileceği üzerinde durdum. ve kesinlikle yedi landmark üzerinde karar kıldım. Şöleki :

- 1) Tanrıya inanma
- 2) Ruhun ebediliğine inanma
- 3) Kutsal Kitapların locanın mefruşatından oluşu
- 4) 3. derece lejandı
- 5) Ketumiyet (Secrecy)
- 6) Operatif masonluğun sembolizmi
- 7) Masonun hür doğmuş erkek ve ergin yaşta oluşu

Sonuç : Landmarklar hakkında ünlü ve otorite olan büyük masonlardan bazılarının görüşlerini özetlemeğe çalıştım. Bunlara eklenecek fazla bir şey yok.

Kişisel kanaatların belirtilmesinde çok dikkatli olunması gereği kendiliğinden anlaşılmaktadır. Dünyanın her köşesinde bu hususta yıllarca önce sürdürülmüş olan münakaşaları tazelemekte hiçbir fayda olmayacağına işaret etmekle yetinebiliriz. Bilinen bir husus şudur. ki, hiç bir masonik kurul veya Büyük Loca Landmark diye İeri sürülen bir esası resmî belgelere geçirmek istememiştir. Eski Mükellefiyetler diye bilinen esaslar her tarafta yeterli görülmektedir. Bunların bile Nizamnamelerin maddeleri arasına alınmaktansa, birer ek bilgi şeklinde muhafazae dilmesine dikkat olunurken, kişisel görüşleri yansıtmaktan ileri gidemeyen Landmarkları kesin kuralllar olarak benimsemeğe imkân olamaz.

Böyle olmakla beraber büyük ve ünlü masonların sıralamaya çalıştıkları esasları küçümsemeye de sebep yoktur. Bunları bütün düzenli örgütler saygıyla karşılamışlardır. Fakat kesin hiç bir kabullenme mevcut değildir.

Sonuç olarak şu söylenebilir ki eskiden kaldığı için bir takım esasları masonluğun el sürülemeyen kuralları olarak ileri sürmek her ne kadar mümkün ise de bunların, ahlak kurallarının cemiyetlerin oluşumu ile az çok değişebildiği gibi, masonlukta belirli bazı esaslar dışında en kesin görülen landmark olarak belirtilenlerin de zaman ile aşınabileceğini görmemezlikten gelmek mümkün değildir.

"Akl-u Hikmet hareketlerimizin rehberi olsun,,

Ziya UMUR

(Aşağıdaki konferans 1964 senesinde Ziya UMUR K. tarafından Müsavat Muh L.'sında verilmişti. O zamanlar yürürlükte olan ritüelde «Akl-u Hikmet hareketlerimizin rehberi olsun» cümlesi vardı. Konferans, o cümlenin izahı için yapılmıştı. Şu sıralarda bazı kardeşler arasında «hikmet» kelimesi üzerine yapılan tartışmalara ışık tutabilir düşüncesi ile yayınıyoruz.)

«Akl-u hikmet hareketlerimizin rehberi olsun». Bu, bir temennîdir. Fakat masonluğun kendi azasına tevcih ettiği her temennî bir emir mahiyetindedir; ve buradaki emir bir kayıt veya şarta tâbi değil, mutlak mahiyettedir : her türlü faaliyetimizin

rehberi, her şeyden evvel akıl olacaktır. Fakat evvelâ bu «akıl» dediğimiz şeyden ne kastediyoruz?

Mâbedimizde «akl-u hikmet», ışık veren üç sütundan birincisidir. Bu sütunların şimal ve cenup sütunları ile bir alâkası yoktur ve Mâbedi tutan desteklerdir. Gönye şeklinde yerletirmiş olan bu üç destekten diğer ikisi, «kuvvet» ve «güzelliği» ifade eder ve sırası ile Locanın üç büvül görevlisine, yani Üstadı Muhtereme, Birinci Nazıra ve İkinci Nazıra tekabül ederler. Gönye şeklindeki bu üçkenin,

dörtken halindeki tabii tamamlayıcısı olması lâzım gelen dördüncü direk görünmemektedir fakat hakikatte mevcuttur: Bu direk «mutlak akıl» ifade eder ve mutlak aklın maddesi olmadığı için, maddî şekilde remzedilmesine lüzum görülmemiştir. Ritüellerimizde «akl-u hikmet» tâbirleriyle ifade etmek istediğimiz mefhum, yabancı dillerdeki «sagesse» kelimesinin karşılığı olarak alınmış; hakikatte ne akıl ne de hikmet, **sagesse**'i tam olarak karşılayamadığı için, iki kelimenin her ikisi birden kullanılmış.

Kelimeler ve bilhassa mâna ifade eden isimler, sabit, kalıplaşmış şeylerdir. Halbuki temsil ettikleri fikirler canlıdır ve insanlarla birlikte yaşayıp değişirler. Bu yüzden çok defa iki ayrı âlemin lisanlarında birbirinin aynı olarak kullanılan kelimeler, hayatlarında aynı yolu kat'etmedikleri için, aynı ruhu taşımazlar. Çünkü kelimelerin, kalıplarından farklı bir ruhu vardır ve bu ruh, onları bir takım muhtevalar ile dolduran mütefekkir insanların düşüncelerine bağlıdır. İnsanlar düşünmeğe devam ettikçe, kelimenin kalıbı olduğu gibi kalır fakat muhtevası ve manası değişir. **Sagesse** kelimesini yaratmış olanların düşünceleri ile, akıl ve hikmet kelimelerini yaratmış olanların

düşünceleri, birbirinin aynı değildir ve bu yüzden her ikisinin içinden fıskıran hayatiyet, onları dinleyenler nezdinde aynı tesiri bırakmaz. Ben bu farklı ruhları tebarüz ettirecek aralarındaki münasebeti ortaya çıkarmağa gayret edeceğim ve belki de «hikmet» kelimesini bir kenara bırakacağım. Akıl kelimesinin ise manasını biraz yana çekerek, yalnız bu tâbire izafe edilmesi mümkün -ve kanatimce doğru- olan bir anlayışla, aklın ne yolda rehberimiz olması gerektiğini söylemeğe gayret edeceğim.

Fransızcadaki **sagesse**, **sage**, **sagacité** ve saire gibi kelimeler lâtincedeki **sapere**'den gelmektedir. **Sapere**, klâsik lâtincede, «ağızla tad almak» manasına gelir. **Saveur**, **savoureux**, **insipide** kelimeleri de oradan gelirler. Zamanla **sapere**'nin manasının genişlemesi, onu evvelâ, yalnız ağızla alınan tada değil, diğer hislerle, ezcümle burun ile yapılan idrake teşmil etmiş ve mecazî manasıyla de her şeyi idrâk etmek, bilmek, anlamak, daha doğrusu «anlayışlı olmak» halîne getirmiştir. Nasıl ki **entendre**=**intendere** de evvelâ duymak, yani kulakla idrâk etmek iken, sonradan, mecazî bir mana ile, herhangi bir şeyi idrâk etmek, anlamak, olmuştu. Aslında **sapere**'nin,

«ilim» ve «bilgi» manasına gelen ve yunancadaki **sophia**'ya tekabül eden **science**, **scient**, **conscient**, **inconscient** ve saire gibi müştakları ile hiç bir alâkası yoktur. Bu sonuncular lâtincede **scire** masdarından gelirler ve **scire** hakikaten, «bilmek» demektir; fakat yeni lisanlara bir çok kelimeler verdiği halde, bir masdar ve fiil vermemiştir.

Sapare'den gelen **sagesse** kelimesine karşılık olarak kullandığımız «akıl» sözü, ilk nazarda daha fazla **intelligence** mukabili gibi görünmektedir. **Intelligence**, lâtincede **intellegentia**, **intellegere**'den gelir. Bunun ilk manası «kendisi için bir araya toplamak» tir: **inter** ve **legere**. **Legere** = (**assembler**) bir araya toplamak: harfleri, heceleri, kelimeleri, lâtincede «göz» için bir araya toplamak, **legere**, yani «okumak=**lire**» haline gelmişti; aynı kelimenin yunancası ise, harf, hece ve kelimeleri «söz» için bir araya toplamak yani «**legein**=söylemek=**dire**» haline gelmişti. **Intellegere**'deki **legere** ise, eski manasını muhafaza etmiş ve, «kendisi için bir araya getirmek» yani «ihata etmek» ve mecazî manası ile «kavramak», «anlamak» olmuştur. **Intellegentia** onun süstantifidir. Tıpkı **comprendre**=**comprendre**, de olduğu gibi: **comprendre** de ihata etmek de-

mektir ve mecazî manasıyla anlamak mefhumunu ifade eder.

Bizdeki akıl kelimesine tekabül eden başka bir tâbir, fransızcadaki **raison**'dur. Bu da lâtincede aslını **ratio**'da bulur (**rationem**). **Ratio** kelimesini doğuran masdar **rer**i idi ve «saymak, hesap etmek» demektir. Fransızcadaki **ration** kelimesi aynı kökten, doğrudan doğruya gelir ve «hesap edilmiş hisse» manasını taşır. **Rer**i fiili, hesap ve temmül etmek olduğu için düşünmek manasına da gelirdi. Akıl ve hikmet kelimelerine gelince:

Arapcadan gelen «akıl» kelimesinin eski ve asıl manası: «men' etmek» tir. 'İkal, devenin ayağını ve dizini bağlayan ipe denir; akil ise bacakları eğri ve çarpık devedir. Şimdi, hayvanın ayağına vurulan köstekle, men' etmek manasına geldiği halde, bizim bugün anladığımız «akıl» arasında ne münasebet olacak? Lâtinceden gelen kelimelerin de evvelâ maddî bir kavramdan hareket ederek mecazî manalarla fikirleri ifade ettiğini görmüş-tük, fakat burada mesafe bir az daha uzun görünmektedir. Münasebet şudur ki: köstek deveyi eğri büğrü yürümekten men'ettiği gibi, akıl da insanları eğri yola gitmekten men'eder ve onlara sığınabilecekleri bir melce

olur! Lâtince ve arapçada birbirinin aynı olarak kullanılan iki kelimenin birbirinden ne kadar uzak yerlerden gelerek aynı şeyleri ifade edebileceklerine bundan güzel misal bulmak zordur. Birisi tamamen müsbet düşünen ve kendisi için bir şeyler toplamağı kaseden bir zihniyetin yarattığı kelime; diğeri ise tamamen menfi düşünen ve kendisi için, yapmaması lâzım gelen şeylerden kurtarmağı kaseden bir zihniyetin yarattığı kelime! Lâtin âlemi insanı, âdetâ, müktesebatını bir araya toplamasında fayda olan «iyi» bir varlık olarak gördüğü halde, Arap âlemi sanki, insanı, yaptıklarından veya yapacaklarından kurtarılması lâzım gelen «kötü» bir mahlûk gibi görmektedir. Birincisi onu, istikâmetinde teşvik ettiği halde, ikincisi istikâmetine yasaklar koyarak onu kösteklemek ve bu suretle iyiye sevk etmek temayülündedir! Dahası da var; çünkü «hikmet» kelimesine gelince:

«Hüküm» ilk manası ile, «emir ve men'etmek» demektir. Hükümran olmak hüküm sürmek, tahakküm etmek ve sairede iyice görülebileceğı gibi. «Hakem» ise «atın ağızına gem vurmak» demektir! Tıpkı akıl gibi... Şu halde burada da, bizim «hikmet» dediğimiz, eninde sonunda «kendi kendine gem vurmak,

kendine yasaklar koymak» ve bu suretle yanlış yollara düşmekten kurtulmak, şeklinde, mecazî olarak kullanılmış bir kelimedenden başka bir şey değildir.

Dikkât edilirse, anlamak, öğrenmek, eğriyi doğrudan ayırmak melekesi olan akıl, ne arapçada ne de lâtince, en yakınları olan «bilmek» kelimesinden gelmemektedir. Lâtincedeki **scire** böyle bir süstantif vermemişti. Arapçada bilmek manasına gelen kelime ise, son derecede garip bir yol tâkib etmiştir: arapçada «bilmek» manasına gelen kelime «şair» kelimesi idi. Şair «bilici» yani «kâhin» manasına kullanılıyordu. Sözleri son derecede iyi düzenleyerek konuşan ve bu suretle başkaları üzerinde müessir olabilen kimseler gaipten haberdar olanlardı ve o devirde kendilerine çok büyük ehemmiyet verilirdi.

Böylece, gerek **sagesse**, gerekse akıl ve hikmet tâbirlerinin menşelerine baktığımız zaman birbirine çok zıt istikâmetlerden hareket edip biraz garip de olsa, bazı yollardan geçerek aşağı yukarı aynı manaya yakın bir yere varmış olduklarını görüyoruz ve derhal anlıyoruz ki, bu kadar ayrı zihniyetlerin yarattığı tâbirler, ne olursa olsun,

birbirlerine tıpatıp intibak edemezler.

Aynı tâbirlerin modern manalarına gelecek olursak:

Sagesse: a) Eskiden: **ratio** yahut **raison** sayesinde, veya vahyi ilâhî ile elde edilmiş olan hakikî ve doğru bilgi, idi; felsefe (**philosophia**) bu bilginin sırf **ratio** ile elde edilmiş olan kısmını teşkil etmekte idi. b) Modern zamanlarda **sagesse** yine felsefe=**philosophia** demektir; fakat bu sefer daha ziyade, felsefenin etik kısmını, yani «kemale ermiş fazileti» kendisine ideal olarak tasarlayan «ahlâk felsefesi»'ni kasteder. c) Nihayet, yine modern zamanlarda fakat dar manası ile **sagesse**, **ratio**'ya uygun bir şekilde hareket eden, her şeyi doğru olarak kıymetlendiren, hırs ve temayüllerine hâkim, kendi hareket tarzını tanzim edebilen bir kimse'nin vasfıdır. Bu son manası ile **sagesse** yine **philosophia**'ya tekabül eder, şu farkla ki: **sagesse** insanda tabii olarak mevcut olabilir. Tatbik sahasını bilhassa, insanın faaliyetinde bulur ve vasfı «itidâl»dir. Halbuki felsefe, düşünce, çalışma ve araştırma ile elde edilir; hayatın güçlüklerine metanetle karşı koymak, kendi menfaatlerini yenibilmek, kalabalık kütlenin yanlış kanaatlerinin üstüne çıkarak

kendisini ve fikirlerini daha sıkı bir kıymetlendirme hükmüne tâbi tutmak imkânını verir. Ma-sonluk **sagesse**'den bahsederken gözönünde bulundurduğu, onun bu son manasıdır: Yani **sage** olan, iyiyi, doğruyu ve güzeli bulmuş olan kimsedir.

Ya, bugünkü manası ile **raison** nedir? Bunun târifi de şöyle yapılmaktadır: Hareketlerimizde iyiyi kötüden doğru bir şekilde ayırmamıza imkân veren ve bizi **sagesse**'e ulaştıracak şekilde bir nizama koyan tabii meleke'dir. Yani, insanın, yanlış doğrudan, kötüyü iyiden, çirkinî güzelden ayırmasına imkân veren ve insanı, buna uygun olarak düşünmeğe ve hareket etmeğe sevkeden bir meleke'dir. Bu manası ile **raison**, insanlara has olan bu melekeyi en geniş ve en yüksek şekliyle ifade etmektedir. Doğruyu, iyiyi ve güzeli teşkil eden bütün prensip ve kaidelerin hepsini birden ihata eden çok umumî -hattâ biraz fazla umumî- bir tâbir olduğu için çok çeşitli manalarda kullanılır: Bir kere, mantık kaidelerine uyularak düşünme, **raison**'un bir şeklidir. Buna bugün daha ziyade **entendement ve raisonnement** denmektedir.

Bundan başka, mantık kaidelerine girmedikleri halde mev-

cludun, **r el** olanın biraz g c, n zik, ince bir tahlili neticesinde karar vermek lâzım geldiği vakit **raison**, bize yol gösteren melekenin prensiplerini ifade eder. Bu manada **judgment, discernement, tact, sens, bon sens, sens commun, bon go t** gibi tâbir ve kelimelerle ifade olunur. Fakat bunun daha fazla teferruatına girmiyorum. Yalnız bir noktayı tebarüz ettirmek yerinde olacaktır :

Modern anlamlarında **raison** ile **sagesse**'in t rifleri birbirlerine son derecede sıkı bir Şekilde bağlı görünmektedir. Bizi **sagesse**'e ulaştıran **raison**'dur. **Sagesse, raison** sayesinde elde edilen hakikî ve doğru bilgidir. **Sage** olan kimse **raison**'u ile hareket ettiği için her Şeyi doğru olarak kıymetlendirebilmekte, hırs ve temayüllerine hâkim olmaktadır. Yani **sage** olan kimse, **raison**'unu kullanıp onun sayesinde bir takım meziyetler ve faziletler iktisab etmiş kimse den başkası değildir. Hatt ,  c nc  ve dar manasındaki masonik **sagesse** ile **raison**, tamamen müteradif iki kelime haline gelmektedir. Zira bir nevi hayat felsefesi Şeklindeki o **sagesse** de insanda tabii olarak bulunmakta, bir gayret ve çalışma neticesi iktisabına lüzum kalmamaktadır : tıpkı **raison** gibi. Burada aralarında kalan tek fark,

raison kelimesinin fazla kullanılmış, olması neticesi, asli manasının hafızalardan çok defa uzak kalması, buna mukabil **sagesse**'in ağır başlı ve vakur bir tâbir vasfını kaybetmemiş bulunmasıdır.

Bugün bizde akıl, tıpkı **raison** gibi t rif edilmektedir : İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan, güzeli çirkinden ayırabilmemizi temin eden tabii meleke. Buna biz, biraz Őark kokan bir ifade ile «hayır ile Şerri temyiz etme melekesi» diyoruz.  nk  bizim dünyamızda, iyi-kötü, yanlış-doğru, güzel-çirkin yok, sadece «hayır» ve «Őer» vardır!

(L gatc  Hüseyin Kâzım Kadri, bu mevzuda, galiba biraz bedbince bir Şey söylüyor : «Zamanımızda, diyor, Őerden başka Şey görülmediğinden bu târifi değiştirerek : Akıl, iki Őerden hangisinin ehven olduğunu bildiren melekedir, haline getirmek lâzımdır.)

Fransızca **raison**'da olduğu gibi dilimizde de akıl, pek çok yerlerde ve değişik Şekillerde kullanılmaktadır :

«Zek » yerine : Onun böyle Őeylere akılı ermez, akılı kesmez;

«D şunme, tefekkür, m l haza yerine : Bunu akıl edemedim;

«Hafıza» yerine : Aklımda kalmadı, aklımdan çıkmıyor, şimdi aklıma geldi;

«Tedbir» yerine : Şu iş için bana bir akıl öğreten olsa; veya «Yol göstermek» yerine : Bana bir akıl ver;

«Uslanmak» yerine : Artık aklılandı (Gerçi «us» da akıl demek ve hatta **sage** kelimesinin bir manası da «uslu» ise de, manalar birbirine benzemiyor!)

«Zihin rahatlığı» yerine : Aklım başımda değildi.

Ve saire gibi, hayatın en değişik ruh haletlerinin izahında akıl kelimesi kullanılır. Yanına «selim» sıfatı eklenirse, daha âmiyane bir hayat anlayışını da ifade eder : **bon sens**.

Birbirinden çok farklı olmakla beraber, bütün bu manaları ile akıl, daima, elde edilmiş faziletlerden ziyade, o faziletleri elde etmeğe yarayan meleke manasını kullanılmaktadır. Ritüelimizde de bu manası ile, yani, **sagess**'in **raison**'a en çok yaklaştığı, adeta ona intibak ettiği üçüncü manası ile yer almaktadır.

«Hüküm» kelimesinin bugünkü târifi de şöyle yapılmaktadır : Aklın, iki fikir ve reyden birisinin muvafakat veya ademi muvafakatini tasdiğe götüren faa-

liyetidir; iki şeyi mukayese ettikten sonra bir tanesinin doğru olduğu tarzında rey verilmesine hizmet eden meleke. Demek ki aslında bu da, akıl gibi, hayır ve şerri ayırma melekesi olmuş oluyor. Hikmet ise «aklın felsefesi» demektir.

Ancak, fransızcadaki **sagesse**'in tam aksine, hüküm ve hikmet kelimeleri türkçemizde ilk anda tahmin edilebileceğinden çok daha fazla kullanılmıştır. Fazla kullanılan kelimeler ise yıpranır ve eskir. Bilhassa hikmet kelimesi hakikaten yıpranmış, özünü ve manasını kaybetmiştir. Halbuki mantıkan böyle olmaması lâzımdı, çünkü hikmet, anlaşılması zor bir kelimedir. Türkçede yaşayan müştakatinin fazla olması : Bin bir mânaya gelen «hüküm» den ve bambaşka bir mefhum haline gelmiş olan onun çoğulu «ahkâm»dan başlayarak: hakem, hâkim, hâkimiyet, mahkeme, hükümet, tahakküm, muhkem, müstahkem, mütehakkim, muhakeme, hükmî ve saire ve saireden sonra hikmet ve hakim kelimeleri, nedere ise türkçenin en çok kullanılan kelime ailelerinden birisi halindedir. Meselâ «hüküm» kelimesinin kullanılışı, bizim aradığımız manadan, çok defa, uzaklaşmaktadır :

«Emir ve kumanda etmek» ma-

nasına : Hükmetmek, hükmü câri olmak;

«Kuvvet ve nüfuz» manasına : Kışın hükmü geçti, onun hükmü yoktur;

«İcabı» manasına : Kanun hükmünce, âdet hükmüne göre;

«Yerine kaim» manasına : Vekil asil hükmündedir;

«Emir» manasına : hükmü ilâhî;

«Manalar çıkarmak» manasına : Ahkâm kurmak, ahkâm çıkarmak.. v.s.

«Hikmet» kelimesi de bir taraftan akli kâmil manasına geldiği halde diğer taraftan bütün felsefeyi ve onun şubelerini ifade ediyor. Şunlara bakınız : Hikmeti tabiiye, hikmeti diniyye, sofiyye, hikmeti eşrakiyye, hikmeti ilâhiyye, hikmeti ameliyye, hikmeti nazariyye, hikmeti riyaziyye, hikmeti halekiyye, hikmeti menziliyye, hikmeti siyasiyye, hikmeti medeniyye, hikmeti meskûte, hikmeti camia... ve daha pek çok benzerleri... Benim çocukluğumda fizik ilmine, «hikmeti tabiiyye» bile demezlerdi de sadece «hikmet» derlerdi! İnsana öyle geliyor ki, söylediğini başkasının anlamasını istemeyen herkes, lâflarının yahut yazılarının başına bir

«hikmet» lâfı ilâve etmekle büyük ilim yaptığına herkesi inandırdığı kanaatinde idi. Fakat halkın, lisan hususunda hiç bir zaman yanılmayan dehası bu gibilere verilecek en muhteşem cevabı vermiş, kimse- nin anlamadığı fakat herkesin kullandığı bu kelimeyi, anlaşıl-mayan şeylerin sembolü» yapmış- tır. Kelimelerin hayatında böyle garip tecelliler de vardır : Anlaşılmayan şeylerin sembolü olan bu kelime, aslında, doğru yolun bulunmasını temin eden meleke'yi ifade etmekte idi. Fakat bakınız : «Hikmetinden sual olunmaz!»; «ne hikmettir ne ke- ramet!»; «bunda bir hikmet var!»; «hikmeti hükûmet!». Abdülhak Hâmit bile «karanlık hikmet» (İbni Musa); Tevfik Fikret : «En celî hikmet : ezil-meyen ezilir» (Tarihi kadim) di- yor.

Bu aileden yalnız hakîm sö- zü, arandığı manayı bir derece- ye kadar muhafaza etmektedir : Akıllı ve iyi ahlâklı insan, yani **sage**. Ancak burada da bu ha- kîm'i, tabip manasına gelen «hekim»le karıştırmamak lâzım. Zira doktor manasına gelen «hekim» ile, **sage** manasına ge- len hakîm aynı kelimedir. Arap harfleri ile tabibin «gözlü H» kullanılarak yazılması bir galat idi; hakîki imlâlarında bir fark yoktur.

Netice olarak, bana öyle geliyor ki, me hazımız olan ritüellerde «**sagesse et raison**» beraberce kullanılmış olsalardı, bizim de akıl ve hikmet dememiz bir dereceye kadar uygun düşecekti. Fakat her ikisi de aynı şeyleri belirttikleri için, ecnebi metinlerde ikisi birden kullanılmamıştır. **Raison** yerine **sagesse** denmişse, her halde, bu iki kelimenin daha az kullanılan,

daha saf, daha az iltibasa yer veren bir tâbir olmasındandır. Türkçede de, pek çok yerlerde ve çok çeşitli manalarda kullanılmış olmakla beraber, «akıl» tâbiri maksadı daha iyi belirtmekte, hikmet ise, aslında zor bir tâbir olduğu halde, halkın ağızına fazlası düşmüş olduğundan safiyetini kaybetmiş bulunmaktadır. Onun için ritüellerden çıkarılmasına taraftarım.

Ruhun Ölmezliği

Tayfur TARHAN

Ruhun ölmezliği dogması, Tanrı'nın varlığı dogması kadar eskidir. Tarih boyunca, bu dogmalardan birinin mevcudiyeti farkedildiğinde, ötekine de rastlanılacağından emin olunabilir. Ebediyeti sembolize eden bir mâbedin veya bir mihrabın yükseldiği her yerde, bunların gölgelerinde, ölmüşlerin medfun olduğundan emin olunabilir. Bazı mücerret zihinler, bu iki inancı birbirinden ayırmayı, ya da her ikisini birden reddetmeyi deneyebilmişlerdir; fakat insan nev'inin îmânı, bunları her zaman birleştirmiştir. Bu inançlar, bütün dinlerin müşterek esasını ve, eğer tâbiri câiz ise, değişmez özünü teşkil etmektedirler. Kaldı ki, akıl, bunların birbirinden ayrılmasına imkân vermez ve, bizâ-tihî kendini zedeleden, bunlardan biri olmadan diğerini kabul edemez. Şayet bu dünya, keyfiyet ve kemiyetiyle her şeyi yaratmış ve her yaratığa kaabiliyetleriyle orantılı bir kader çizmiş olan zeki bir sebebin eseri değilse, ölümden sonra hiç bir şey bekliyemeyeceğimiz âşkârdır; ve bu hayatın dolu olduğu zıtlıklar, adaletsizlikler ve ıztıraplar, gayesiz ve çaresiz birer felâket olarak kalacaktır; buna mukabil, eğer kendi nefsimizde, duygularımızın sönmesinden sonra yaşayabilecek hiç bir prensip, fizik varlığımızı aşan hiç bir fikir, his, veya

ihtiyaç, ne de hattâ sosyal nizamın şartlarını farkedemezsek, nasıl olur da zekâmız, sonsuzun idrâkine, Tanrı bilgisine yükselebilir?

İnsan nev'inin, bütün muhakemelerden daha kudretli bir insiyak ile, ölmezlik dogmasına öteden beri inanmış olduğu, nasıl bir gerçek ise, kötüler için bütün ıztırapları, iyiler için ise, içinde bulunduğumuz şartların bütün mazhariyetlerini, başka bir hayata intikal ettiren sırf mânevî bir varlığı muhakeme ve düşünme yoluyla farkedemeyip, güçlkle tasavvur edebilenlerin, ölmezliği, hemen her zaman az çok kaba tasvirlerle karıştırdıkları da bir gerçektir. Dolayısıyla de, çeşitli halklar indinde, onları vasıflandıran medeniyet derecesine göre, ya da, daha ziyade, tabiatın ve kendi âdetlerinin onlar için arzettiği manzara göre, bu inanç, çeşitli ve bazen de gayet acayip şekillere bürünmüştür. Düşünce ve inceleme fikri, az çok inkişaf edince, bu inancın yarattığı şüpheleri ortaya çıkarmıştır. Bu şüpheler zihinlerde bir kere uyanınca (ve ergeç uyanması da lâzımdı), bunların giderilmesi işi, felsefeye terettüp etmiştir; felsefenin ise, bu şüpheyi, tahayyülün ve hissiyâtın karmaşık görüntüsü yerine, ruh hakkında, ruhun hassaları, görevleri, hakları ve, mevcudiyetini borçlu olduğu prensip ile olan münasebetleri hakkında derin bir bilgiyi ikame etmek suretiyle gidermeye çalışması icap eder.

Ruhun ölmezliği dogmasının lehine olarak ileri sürülebilecek sebepler, bugün için, dörtten ibaret kalmaktadır :

- 1 — Ruhun metafizik mahiyetine, yâni vahdetine atfedilen sebep.
- 2 — Ruhun ahlâkî mahiyetine, yâni, görevlerine, haklarına ve, sosyal nizâmın mükâfât ve mucâzâtına üstün farzettği müeyyidelerine atfedilen sebep.
- 3 — Ruhun hassalarının heyeti mecmuasından, tabiatının tüm ihtiyaçlarından ve bu hayatın bunları karşılamaktan âciz kalışından ileri gelen sebep.
- 4 — Dördüncü sebep ise, ilâhî adâlet ve iyilikten istihraç edilmektedir.

Bu sebeplerden hiç biri, diğer üçünden fâriğ olamaz; fakat, buna mukabil, bunlar bir araya getirildiklerinde, öylesine isbat edici olurlar ki, mevcut hayatın ötesindeki hayattan şüphelenilmesi imkânsız bir hâl alır.

Bu sebeplere, bu açıdan, yahut da, birbirlerine bağılılıkları ve sırf mantıkî bakımdan yekdiğerlerine tâbiyetleri açısından bakmak suretiyle, bunları izaha çalışalım.

Ruhun bedenden sonra yaşayabilmesi için, her şeyden önce ondan ayırd edilmiş olması lâzımdır.

Beden, kollektif bir bütünden başka bir şey değildir; dolayısıyla de, bölünebilir durumdadır; müteaddit uzuvlardan müteşekkildir ve bu uzuvlardan her biri, fiziksel olarak belirli, bir çok kısımlara ayrılmıştır.

Ruh, yâni, ona irâdeyi, hassasiyeti ve zekâyı izâfe ettiğimiz kudret, mutlak olarak birdir: zîrâ, içimizde, isteyen, hisseden ve düşünen, sâdece bir tek yaratık, bir tek şahıs vardır; ve öte yandan, bu ameliyelerden hiç biri, vahdet dışında idrâk edilemez.

Beden, ya da organizma, hiç bir zaman, bir anda olduğunu, başka bir anda olamaz; müteşekkil bulunduğu gayrımütecânis unsurlar, bir nehrin suları gibi, durmadan yenilenmektedir ve hattâ, bir araya gelme şekilleri bile, seneler geçtikçe değişmekte, harap olmakta ve tamamen yıkılıp gitmektedir.

Ruh ise, ister hâli, ister mâzînin hâtırasını idrâk eder durumda olsun, ister geleceği öngörmekte olsun, mevcudiyeti esnâsında vuku bulan değişiklikler ne olursa olsun, her zaman aynı olarak kalmaktadır.

Şu halde ruh, bedenın öldüğü gibi ölemez; dolayısıyla de, beden ile ruhun birlikte son bulduğunu ifade etmeye hiç bir vakit mezu olamayız. Fakat, inhilâlden gayrı bir ölümün olduğu da söylenebilir. Tanrı, inhilâl etmeyi, kendi irâde kuvveti ile imhâ edebilir; yahut da, **Kant**'ın, «Critique de la Raison pure» adlı eserinde işaret ettiği gibi, ruhun, onu görünmez hâle getiren hassalarına rağmen, mecalsizlikten ve tâkatının tetricen tükenmesinden dolayı münkariz olması mümkündür.

Socrate, «Phédon»da şöyle diyor: «Ruhumuz, kutsal, ölümsüz, idrâk olunabilen, sâde, lâyetegayyer, her zaman aynı ve her zaman kendine benzer olana benzemektedir; bedenimiz ise, beşerî fânî, hassas, mürekkep ve inhilâl edebilir olana, her zaman değişip, hiç bir zaman kendine benzemiyene, pek âlâ benzemektedir. Hâl böyle olunca, bedenın yakın zamanda inhilâl etmesi ve ruhun uzun müddet lâyetegayyer ya da buna yakın bir vaziyette kalması, akla yakın gelmez mi?

Böylece, ölüm hakkındaki bilgimizin sadece bedene (organizmaya) kaabili tatbik olduğu ve ruha taalluk etmediği isbat edilmiş oluyor. Fakat bu, tesis edilmek istenen dogmanın isbatı için yeterli değildir: Ruhun bedenden sonra var olmaya devam edebilmesi ve, akıl, hürriyet gibi, onun varlığının aşağı yukarı bütün değerini teşkil eden has-salarını muhafaza edebilmesi için de bir sebep lâzımdır. Zîrâ ruhun değişmez ve bölünmez tabiatının, zannettiğimiz gibi, ona sonsuz bir süre sağlaması gerekse bile, bu, ne bizim için henüz büyük bir ümit kaynağı, ne de Allahın hikmetinin bir doğrulaması sayılamaz. Vasıfları sadece vahdetten ve varlığının devamlılığından gayri bir şey olmayan o mübhem değişmezlikten ibaret olan bir yaratık, ben olamam; bu benim şahsım olamayacağı gibi, başka bir kimsenin de şahsı olamaz; ruh, mücerret bir fikirdir, ruh, genel anlamdaki yaratığın özüdür; ona münâsip görülen - ve ancak panteizmin (vahdeti vücut felsefesinin) ona bir de îmânı katabileceği - ölmezliğin, hâli hâzır sorumsuz ve vicdansız hayat ile bir alâkası yoktur. Şu halde, ölüme ve yokluğa karşı mücâdelesini yapılacak olan şey, genel anlamdaki mânevî prensip değil, fakat, düşünen, seven ve içimizde hissettiğimiz o ruhtur; yâni kısacası, beşerî şahıstır. Oysa beşerî şahsın mânevî karakterinde, bedenden müstakil olarak ve, beden ömrünü tamamladıktan sonra da devam edecek olan, bir var olma sebebi ve yerine getirilecek bir kader vardır. Filhakîka, fiillerimizin yüce gayesi, yâni, aklın olduğu kadar hissin de mecburî kıldığı ve, tabiatımıza tüm olarak karşı gelinmeden reddi mümkün olmayan kaide, hayâtın muhafazası değil, yâni bedenî menfaatin korunması değil, fakat, adâlet, vazife ve nefsi iyiliktir. Adâlet fikrinin ve vazife kaidelerinin hudut ve şartları hiç de eksik değildir. Tâlihini bizi, hayatımızın ancak - başkalarına ya da kendimize karşı işlenmiş - bir şerefsizlik pahasına kurtarılabilceği bir duruma getirmesi hâlinde, hayatımızı fedâ etmede tereddüt etmemeliyiz; ve, «hayat» hakkında söylenen bu söz, «saadet» hakkında çok daha rahatlıkla söylenebilir. Fakat ahlâk kanunu mutlak ise ve hiç bir çeşit kısıtlama kabul etmiyorsa, onun hâli hâzır varlığımızın sınırları içerisine kapatılması imkânsızdır. Nasıl olur da, ahlâk kanunu, sâdece, güç sınavlar yüklediği ve ekseriya fedâ edilmesini istediği o hayat için yapılmış olur? Kaldı ki, ahlâk kanunu, bilmecburiye, adâlet fikrini ihtiva eder. Oysa, bir yandan, vazife yapılırken, hiç bir telâfi ümidi olmaksızın, ızdırıp çekilmesi, öte yandan, ahlâk kanunu ayaklar altına alınarak sükûna ve saadete kavuşulabilmesi, aklın ve adâletin tepetaklak edilmesi demek olmuyor mu?

Ahlâk kanununun müeyyidesi olarak adlandırılmasında mutabık kalınan husus, işte bu görüş açısından nazara alınan adâlet fikridir, yahut da «iyi» nin ve «kötü» nün bedelidir. Fakat bu fikrin bizâtihî ahlâk kanunu fikri ile birbirine karıştığı kolayca anlaşılır. Bunlardan biri kabul edilince, diğersinin reddi tamamiyle imkânsiz olur. Adâletsiz bir ahlâk nizamı kadar, saadetsiz ve öğünme âhenginden mahrum bir adâlet de, anlaşılmaz bir vehimden ibaret kalır.

Şüphesiz ki insan, tam bir yaratıktır, fakat, ruhunun bütün güçleri, teşekkülünün bütün kanunları ve zekâsının prensipleri, onu, devamlı surette sonsuzu aramaya iter.

Tefekkürün ya da zekânın hedefi, hakîkattir. O halde, beşerî ruhun bu cihetten hiç bir zaman tatmin olamayacağına kolaylıkla kanaat getirilebilir. Hakikat, şu veya bu bilgi değildir; müteaddit nesillerin izlerinden giderek, üzerinde hayatımızı tükettiğimiz ve fakat tamamını kavrayamadığımız şu veya bu görüş tarzı da değildir. Hakikat, kelimenin mutlak mânâsiyle «herşey» dir: «ebediyet» tir. Nitekim, bilgimizi bilgisizliğimizle, derleyip toplayabildiğimiz zayıf ışıkları da bizi her zaman saran muazzam karanlıklarla mukayese ettiğimiz zaman, ilk hissettiğimiz, şüphe ve ümitsizlik olmaktadır; fakat, az sonra, daha kudretli bir kuvvet bizi ileriye doğru itmekte ve, ölümsüz kaderimizin dayanılmaz îmânı üzerinden, bizi o dipsiz uçuruma yuvarlamaktadır. Öyle ise, aceba aşk yoluyla daha mı kolay tatmin olabiliriz? Aynı şeyin iki görünüşü olan güzelliği ve iyiyi seviyoruz, ideali, mükemmeliyeti seviyoruz. Bize bu karakteri veren hangi yaratıktır? beşerî tabiatın faikiyetlerinin hepsine birden sahip olması gerekse bile, tefekkürümüzü ve kalbimizi doldurmaya yetebilecek olan yaratık hangisidir? Bize benzeyen her şeyi, tâbî tutulduğumuz sınavları, mukadderâtımızı, iyiliklerimizi ve acılarımızı paylaşan her şeyi, tek kelime ile, hemcinslerimizi sevme ihtiyacını da duymaktayız: bu duygunun, menfaatler ve zıt tutkular tarafından her an rencide edilmeyeceği bir hayat şartı, bir cemiyet teşkilâtı gösterilebilir mi? Nihayet, hürriyetin mahiyet ve şartları düşünülecek olursa, görülecektir ki, takîp ettiği gaye, zekâ ve aşkıkinden geri kalmamaktadır. Hürriyetin şartı, vazifenin ciddî ve evrensel kanunundan başka bir şey değildir. Vazife yokluğu olunca, bizi yöneltmek için, geriye, her ikisi de kör ve meş'um olan insiyak ve ihtiras kalır: zîrâ menfaatin, fiillerimizin belirli bir saikî olarak kaale alınmaması gerekir; menfaat, nev-ummâ, gelecekteki bir ihtirasın öngörüsüdür, yahut da, öngörücü

bir hâl almış olan ihtirastır. Şu halde, bu aşağı kademedeki mıntakaların üstüne yükselinerek bakıldığında, hürriyetin karakteri, dolaşısıyla de görevi, zekâmızın en saf idrâklerini ve kalbimizin en cömert hislerini, eserler hâline getirmek ve, devamlı olarak, hakîkate ulaşmaya, güzeli ve iyiyi tahakkuk ettirmeye çalışmak olarak tezâhür eder. Netice itibariyle, ölümsüzlüğe meyledip, ne tatmin olabilen, ne de onsuz kendini anlayamayan bütün hassaların, prensip ve sebepleri Tanrıda mündemiçtir.

Ruhun ölmezliği dogması, felsefe tarihi içerisinde, en tam ve en yüksek ifadesi ile ele alındığında, aklın, tahayyüle ve hisse galebe çalması gibi görünür. İş bu kadarla bitmiyor: Tanrıya inanç gibi, mânevîyâta ve metafiziğe ait diğer hakikatler gibi, ruh ve beden ayırd edilmesi, hak ve vazife fikirleri de, ancak, tezatlar yoluyla - teessüs edebilmiştir diyemeyeceğiz ama - inkişaf edip ispatlanabilmiştir.

Mübhem bir ebediyet ve sonsuzluk hissi içerisinde, tamamiyle dîni dogma ile karıştırılan **ruhun ölmezliği** dogması, tahayyülün az çok kaba tefsirlerine terkedilmiş bulunuyordu. Tarihin her devrinde rastlanıldığı üzere, insiyâkî bir îmân, ölüme, başka bir var olmanın başlangıcı nazariyle bakılmasını intaç ediyordu. Fakat, aynı zamanda, zekâ, henüz tabiatımızda birleşen iki kuvveti ve iki tabiî hadiseyi ayırdedebilmek için kâfi tecrübeyi kazanamamış olduğundan, **ruh**, hayat'tan, **ölümsüzlük** de ba'sü bâdelmevt'ten başka bir şey ifade edememiş bulunuyordu. Tenâsüh'e (ruh göçümüne) olan inanç, yahut da, aynı zamanda, hâli hâzır hayata tamamiyle benzeyen fakat bir tarafında bütün zevklerin ve diğer tarafında bütün ıztırapların görüldüğü başka bir hayata olan inanç, buradan neş'et etmiştir. Yarı şairâne ve yarı dîni olan bu idrâki, metafizik fikir takip etmiştir. «Phédon» da ileri sürülen başlıca görüş, ruhu, tecrübeden önceki bir bilgiye, başka bir dünyadan gelmiş bir nevi hâtıraya benzettirenin, aklın değişmez özü olan ruhun vahdeti ve sâdeliği olduğudur. Burada da henüz beşerî şahsın bekasını mantikî olarak ispatlayan bir şey yok. Nitekim, **Aristote**, bu hususta ustasından daha akıllı uslu olarak, ruhun ölmezliği yerine, zekânın ya da **evrensel aklın ölmezliğini** ika me etmiştir. Bu, aynı zamanda, metafizik sebeptir, yâni, **Descartes**'ın - kendi metodu daha çok işine yarayacak olduğu halde - ortaya attığı **«düşünen özün vahdeti»** dir; ve, nâtamam olan bu delil, **Spinoza**'nın sistemi dahilinde semeresini vermekte gecikmemiştir. **Kant** da, daha aşağı kalmayan bir inatla, mânevî akla bağlanmıştır, yahut da, kendi

deyimi ile, fazilet ve saadetin yer yüzünde mümkün olmayan ahengini tahakkuk ettirmek için, pratik akla, başka bir hayatın lüzumuna bağlanmıştır. Fakat, eğer iddia edildiği gibi, ruhun vahdetine ve sâdeliğine istinad edilmesi bizim için imkânsız ise, o öteki hayat nasıl idrâk olunabilir? Bununla beraber, **Kant**'in konumuzu teşkil eden meseleye emeği geçmiştir; şöyle ki, sorumlu ve hür bir yaratık olan beşerî şahıs, tefekkürün, aklın ve hattâ evrensel özün yerini almıştır. Akıl, irâde, vicdan ve tahayyül üzerinde yapılan psikolojik müşahedeler ve derinleştirilen tahliller, hassalarımızın umumî mâhiyetinden istihraç edilen görüşleri büyük ölçüde kuvvetlendirmiştir. Yaradılışın hükmünü baştan aşağı yeniden yapmaya mütemâyil olan cür'etkârâne teşebbüsler bile, ölümsüzlük dogması bakımından bir kayıp sayılmaz; bu teşebbüsler bize, zihnimizin olduğu kadar, kalbimizin de, bu dünyada ne kadar darda olduğunu ve ne derece sonsuzluk ihtiyacı duyduğunu göstermektedir. Esâsen bu neviden hakikatlerin, ruh ile olduğu kadar, zekâ ile de anlaşılma ihtiyacında oldukları unutulmamalıdır. Bunlara ne kadar kat'iyet izâfe edilirse edilsin, yine de meçhul için, sır için ve îmân için her zaman bir boşluk kalacaktır. Fakat burada andığımız îmân, akla mugayir değildir; bakışlarını sonsuza doğru yöneltip, onu anlamak için kendini çok dar görüşlü bulduğu zaman, îmân, aklın ta kendisidir. Eğer sonsuzu anlayabiliydik, şüphesiz ki onunla aynı şey olurduk. Eğer bizim için sırları olmasaydı, **ölümsüzlük**, istikbalde değil, hâlde olurdu; ve, ne ona ulaşmamız, ne de onu ispatlamamız gerekmezdi: hâlen tasarruf etmekte olduğumuz hayata olduğu kadar, ölümsüzlüğe de sahip olurduk. (1)

«Ölümsüzlük» ile «ruhun ölmezliği», aslında ayrı ayrı kavramlar olmakla beraber, birinin diğeri yerine kullanıldığına sık sık rastlanıldığı gibi, her ikisi hakkında ayrı ayrı tefsirlerde bulunulduğu da müşahede olunmaktadır.

Orhan Hançerlioğlu, «Felsefe Sözlüğü» nde (1970 baskısı), «**Hermesçilik**» i izah ederken, Kur'ana göre Hermes'in İdris Peygamber oldu-

(1) Not: Buraya kadar olan kısım, M. AD. FRANCK'ın idaresinde, bir profesörler ve âlimler cemiyeti tarafından hazırlanıp, ikinci baskısı Paris'te, «Librairie Hachette et Cie» tarafından 1875 yılında (yâni bundan bir asırdan fazla bir zaman önce) yayınlanmış olan «**Dictionnaire des Sciences Philosophiques**» den (Felsefî İlimler Lugatından) kısaltılarak iktibas edilmiştir. Bundan sonraki kısımda, muasır eserlerden faydalanılmıştır.

ğuna işaret ettikten sonra, hermesçiliğe göre, ruhun kısa bir sınav için yeryüzüne inip madde ile birleşeceğini..., sınavını kazanan ruhların, yedi kat göğe başarıyla yükselip ölümsüzlüğe kavuşacaklarını, mutlak hakikati öğreneceklerini..., yükselen ruhun, aydınlık bilincine dayanarak, tüm güzellik, tüm güç, tüm akıl olacağını; işte ölümsüzlüğün bu olduğunu açıklamaktadır.

Yine Orhan Hançerlioğlu'nun «İnanç Sözlüğü» nde (1975 baskısı), «Ölümsüzlük» kelimesinde, hemen bütün dinlerin «ruhun ölümsüzlüğü» inancında birleştikleri de ifade edildikten sonra, kavram hakkında verilen çeşitli anlamlardan 7 ncisi olarak: «Öldükten sonra dirilmeyle gerçekleşen sonsuzca yaşama (örneğin Müslümanlığın mahşer tasarımı) denilmiştir.

Cemil Sena'nın «Hazreti Muhammed'in Felsefesi» adlı eserinde (1971 baskısı, sahife: 117), Müslümanlıkta, ruhun ölmezliğine değil, öldükten sonra dirilmesine inanmanın îmânın esaslı şartları arasına konmuş bulunduğu belirtilmekte (2) ve özetle şöyle denilmektedir (sahife: 119): «Kur'anda kıyamet, bir **hesap günü'dür..... Ölüler asıl bugün dirileceklerdir; Meta İncil'inde ise, ceza günü'dür..... Özet olarak, ahrete inanmak, bir bakıma aklın bir ihtiyacı gibi görünür. Zira ebedî yokluk korkunçtur (sahife: 127). Bir kere yokluk duygusu ruhu kaplayınca, insan mutlak hiçliğin esiri olarak gayesiz, faziletsiz bir yaratık halinde kötümserlikten kurtulamaz..... Fakat gerçek ölüm, bedeninin hayatî fonksiyonlarına son vermesinden ve kokuşarak, yaşayanlara zarar vermemesi için toprağa gömülmesinden ibaret olan bir trajik olay değildir. Hakîkî ölüm, daha hayattayken, zekânın, vicdanın ve irfanın, kişiliğin, yâni insandaki manevî hayatın körleşmesi, bu yüzden de her türlü rezilliği ve haramı işlemekte hiç bir sakınca görmemesi hâlidir..... **asıl korkunç olan, maddî ölüm değil, mânevî ölümdür;** ölümden sonra dirilmeyi de, **mânevî bir uyanış,** bir kendine geliş, gaflet ve şuursuzluk yüzünden işlenmiş olan kötülüklerin ağır yükünü atarak temizlenmek için bir silkiniş ve savaş gibi telakki etmek, daha akla uygundur.»**

Cemil Sena'nın aynı eserinden bir kaç cümleyi daha burada zikretmeden geçemeyeceğiz:

(2) Kur'an-ı Kerim, 4 üncü NİSA Suresi, 136 ncı Âyet: «Ey müminler! Allaha ve Resulüne; Resulüne indirdiği Kıtaba ve ondan evvel indirdiği Kitaplara îmân edin. Allaha, Meleklerine, Kitaplarına, Resullerine ve **âhlret gününe** îmân etmeyen kimse, doğru yoldan uzaklara şapmıştır.»

«Ruh ölür mü? Ölürse akıbeti ne olacaktır? İncil de ruh kelimesinin 1600 defa kullanılmış olmasına rağmen, onun ölmezliğinden hiç bahsedilmemiştir..... Tevrat'ta ölmezlik fikri pek sudan bir îmâ ile geçer..... Mezmurlar'da, hiç bir yaratık Tanrının ölmezlik sıfatına ortak olamaz..... **Paskal**, beşerî ruhu, ebedî ruhun fânî bir belirtisi saymış; **İbn Rüşd**, kişisel ruhun fânî olduğunu, öldükten sonra evrensel veya tümel ruha katılacağımızı, insanlıkta yalnız genel aklın devam ettiğini iddia etmiştir. **Aristo**, ölmezlik ve buna bağlı fikirleri, ahlâkî ve siyasî zorunlukların ürünü saymıştır.»

Muhammed Peygamberin ölmezlik hakkındaki telkinleri, «sırf, dün* yada işlenmiş olan suçların cezaları, hayatta iken çekilmiş olsa bile, bunlardan bir de ahrette sorumlu olduğumuzu açıklayabilmek ve buna inandırarak insanları fazilete alıştırmak içindir.» (3)

Franmasonlukta, «ruhun ölmezliğine inanç», önemli bir yer işgal etmektedir.

Franmasonluğun «mükellefiyetleri» denilen ve İngiltere Büyük Locası tarafından, kuruluşunu takip eden senelerde hazırlanan «old charges» (eski mükellefiyetler) dahilinde prensiplerine yer verilmiş bulunan «landmark» lar, Mimar Sinan Dergisi'nin 2 nci sayısında Raşid TEMEL, 4 ve 5'inci sayılarında da Fikret ÇELTİKÇİ K. imiz tarafından açıklanmıştır. MACKEY tarafından hazırlanan 25 maddelik landmarkların 19-20 nci maddeleri şöyledir:

«Allahın, kâinatın Ulu Mimarı olduğuna ve ölümden sonra müstakbel hayatın varlığına inanmak.»

Raşid TEMEL K. imiz, bahis konusu ettiğimiz yazısında, 1856 dan bu yana, landmarkları tarif ve tayine teşebbüs edenlerin bulunduğu, ancak, İngiltere Büyük Locasının yaptığı gibi, bundan kaçınmak zorunda kaldıklarına işaret etmiştir.

İngiltere Büyük Locasınının 1717 de kuruluşundan sonra, **Anderson** tarafından derlenen eski gotik yasalar, 1721 de 14 münevver Kardeşten müteşekkil bir Komisyon tarafından gözden geçirilerek, 1722 yılında muvafık bulunmuş, 1723 yılında da ilk defa olarak basılmıştır. Ondan sonraki 1738 ve daha sonraki baskılarında bazı düzeltmeler

(3) Cemil SENA, Hazreti Muhammed'in Felsefesi, 1971, sahife: 516.

yapılmış olup, altı kısımdan ibaret olan bu yasaların (4) Allah ve dine dair olan I inci kısmında, ruhun ölmezliğine temas edilmemiştir.

Çağdaş Masonluğun 24 Haziran 1717 de İngiltere’de kurulan ilk Büyük Locasından sonra, 1813 ve «31 birleşme maddesi» nin imzalanmasıyla kurulan İngiltere Birleşik Büyük Locası da 1723 yasalarından ayrılmamıştır.

1875 de, **Lausanne**’da yapılan dünya masonları toplantısı sonunda yayınlanan prensipler beyannamesi ile de «Kâinatın Ulu Mimarı» adı altında yaratıcı bir prensibin varlığı kabul edilmiştir. 1849 Konvanında, ruhun ölmezliğine inancın, **Tanrıya inancın tabii neticesi** olarak mecburî kılındığı Fransa Grand Orient’inin, 1877 konvanında, bu prensibi kendi anayasalarından çıkarması, İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından gayrimuntazam ilân edilmesini intaç etmiştir.

4 Eylül 1929 tarihinde, İngiltere Birleşik Büyük Locası, «Büyük Locaların tanınması için esas prensipler» i 8 madde hâlinde neşretmiştir. Bu prensiplerin 2 nci maddesinde şöyle denilmektedir:

«Evrenin Ulu Mimarına ve onun vahyolunan İradesine inanç, üyeliğe kabul için esaslı bir şart olmalıdır.»

Türkiye Büyük Locası Tüzüğü’nün baş tarafında zikredilen «Hür Masonluğun Temel Prensipleri» nin «ölmezlik» ile ilgili II nci paragrafında: «Hür Masonluk, Evrenin Ulu Mimarı adını verdiği yüce Varlığı ve **Ruhun ölmezliğini** kabul eder»; VI nci paragrafının birinci fıkrasında da «Hür Masonluk, din, mezhep, ırk, dil, inanç ve sosyal durum ayırımı gözetmeksizin, kendi arasına, hür, iyi ahlâklı, namuslu, şerefli ve aydın erkekleri alır. Hiç bir inanç ve ülküye bağlı olmayan septikleri sinesine kabul etmez.» denilmektedir.

Şu halde, muntazam Masonluğun sinesine kabul edilmeleri düşünülen kimselerde, diğer vasıf ve şartlar yanında, **teist** olma vasfının da aranması icap etmektedir; şukadar ki, din ve inanç ayırımı gözetilmiyeceğine göre, «Evrenin Ulu Mimarı» diye adlandırılan yaratıcı tek ve yüce kudrete inananların, **ruhun ölmezliğini**, mensup oldukları dinin telkinlerine göre tefsir etmede serbest olacakları anlaşılacak-

(4) MİMAR SİNAN Dergisinin 4 üncü sayısı 50 nci sayfasında I inci kısmının, 5 inci sayısı 40-46 ncı sayfalarında da diğer kısımlarının Fikret ÇELTİKÇİ K. tarafından yapılmış tam tercümesini bulabilirsiniz.

tadır; ama her hal ve kârda ruhun ölmezliğini kabul edenlerden olmaları şarttır.

Masonlukta, önemli sembollerden biri olan **akasya**, dayanıklılık, eşitlik, bilgi, **ölümsüzlük**, **yeniden dirilme** gibi çeşitli anlamlar taşımaktadır. **Jules Boucher'ye** göre, akasya, ölümsüzlüğün değilse bile, yeniden dirilmenin sembolüdür. **Plantagenet'ye** göre ise, akasya, ruhların bedenden sonra yaşamaya devam ettiklerine ve, kendi prensip ve inkişafı içinde nazara alınan hayatın tahrip edilmez olduğuna dair ebedî ümidin sembolüdür.

Hiram efsanesini de sembolize eden **akasya**, ölümden ölümsüzlüğün doğacağını, hakikî ölümsüzlüğe ulaşılabilmek için ölümün şan ve şerefle göze alınabilmesi gerektiğini, ölümün karşısında bile doğru yoldan şaşmamayı, ölenin eserini bıraktığı yerden alıp yürütecek nesillerin bulunduğunu, aynı zamanda da Masonluğun ölmezliğini, yâni mefkûresinin nesilden nesile intikal edip gideceğini remzeder.

İçeride doğan neviden öyle hakikatler vardır ki, ifade edilemedikleri halde keşfedilir, sezilir. Hakikati idrâke vâsıl olunmak isteniyorsa, çok bilmişlikten kaçınılmalıdır. Yanlışlıklara bağlı kalınırsa, hiç bir şey bilmemekle hakikate daha yakın olunur. (Hiç bir şeye sahip olmamak, borçlu olmaktan evlâdır.) Hiç bir şey bilinmediğinin farkına varılmakla, ilk terakkî kaydedilmiş olur. Bu yolda kendini tefekküre alıştırmak isteyen kimse, ilk önceleri bir kör gibi ilerler, tökezliyerek yol alır, içinde bulunduğu karanlıklar âleminde çıkmayı dener ve bu gayretinin sonunda, sübjektif hakikate, anlaşılır hâle gelmiş olan âleme ulaşır. Düşünür, ancak kendini dış tesirlerden tecrid etmek suretiyle murâkabeye varabilir. Masonlukta anlama ile, düşünür, zaaf- larla dolu olan bu dış âlemi mâziye gömüp, kendi içinin derinliklerine daldıktan sonra, üstün ahlâk ve fazilet hayatına **yeniden doğar**.

Bedeni toprak olan şahıs için her şeyin bitmiş olacağını düşünmek, beden henüz hayatta iken, ümitsizliğin karanlıklarına gömülmek, yâni, mânen ölmek demektir. «Ölümsüz» ün varlığına inanç ise, vicdan azabını ve vicdan huzurunu farketirir. Korku, nefret, kin, garez, haset, hırs, ihtiras gibi kötülükler, doğruluk, adâlet, itimad, şefkat, yardımseverlik gibi iyilikler, hissedilmiş, düşünülmüş ve telaffuz edilmiş olduğuna göre, vardır. Bu mânevî varlıkların, fânî olan bedenle birlikte ölüme mâruz kalamıyacağını düşünebilmek, insanı hayatı boyunca fazilete, iyiye, doğruya ve güzele yöneltir, istikbale emniyetle baka-

bilmesini sağlar ve ölümsüz ruhun bütünlüğü içindeki tabii hâdiselerden olan maddî ölümü gönül rahatlığı içinde karşılamasına yardımcı olur.

«Vücudünüz toprak olduktan sonra bile, eserleriniz, başkalarına mutluluk kaynağı olur..... Hakîkatî arayın..... O zaman,.... ölüm korkusu, yerini, **ölümsüzlük** düşüncesine bırakır.» (5)

Ne mutlu, ölümünden sonra hayırla yâdedilebilecek olana!

**İster bey ister arkadaş kim olursa olsun
Hiç bir tarafı
Ne sevgi ne de korku yüzünden tutmamalı
Onlardan hiç bir karşılık kabul etmemelidir.
Ve sen, bir hâkim gibi taahhütlerine sadık kalırsan
Her iki taraf için de doğru olanı yapmış olursun.
Gittiğin her yerde bunu samimiyetle yap
Ve senini liyakatın, senini kazancın daha çok olacaktır.**

**REGİUS
(Birinci madde'den)**

İstanbul, Ankara ve İzmir Lokallerimiz nasıl geri alındı ?

S. ERMAN

O zamanki adıyla Türk Yükseltme Cemiyeti diye anılan Türkiye Büyük Locası, 1935 yılında çalışmalarına ara vermişti. 3.12.1935 gününde Muhittin Osman imzasıyla İstanbul vilâyetine verilen bir dilekçe ile «Cemiyetin faaliyetini tatil etmiş olduğu» bildirilmiş ve Dernek mühürü, saklanmak üzere, aynı makama teslim olunmuştur (1).

(1) O tarihte Dernek Yönetim Kurulu şu kişilerden mürekkepti: Başkan: Muhiddin Osman (Omay), Üyeler: Mehmet Ali Haşmet (Kırca), Ali Galip (Taş), Yusuf Ziya, Av. Sadı Rıza (Dağ), Dr. Muhiddin Celâl (Duru), Dr. Şükrü Hazım (Tiner), Dr. Fahreddin Kerim (Gökay), Dr. İhsan İsmail, Mustafa Reşit, Emin Sait, Feridun Domakın (Dirimtekin), R. Tınçgıyan, Mekki Hikmet (Gelenbeğ), Piyer Psaltı.

Bunun üzerine Türkiye B. L. nin yani Türk Yükseltme Cemiyetinin İstanbul, Ankara ve İzmir'de maliki bulunduğu binalar, şu akibete maruz kalmıştır:

1) **İzmir'deki bina** : C.H.P., İzmir'de 1195 ada, 8 parselde kâin binanın Halkevi yapmak üzere kendi adına tapuya tescilini Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünden istemişse de bu Genel Müdürlük (Türk Yükseltme Cemiyetinin infisah ettini, bu derneğin gayesinin ilişkin bulunduğu başka bir kamu kuruluşunun bulunmadığını, bu sebeple binanın C.H.P. adına tescil edilemeyeceğini) cevaben bildirmiş ve bina 30.1.1945 tarihinde Hazine adına tescil olunmuştur. Bununla beraber, bina fiilen İzmir Halkevi olarak C.H.P. tarafından kullanılmıştır.

2) **İstanbul'daki bina** : İstanbul'da Beyoğlu Nuru Ziya sokağı 25 numarada bulunan bina ise, başka bir âkibete uğramıştır. Gerçekten İçişleri Bakanlığının emrile zabıta tarafından bir zabıt varakası tanzim olunmuş ve bunda (Halkevleri için kullanılmak üzere Parti Başkanına Cemiyetin merkez binasının eşyası ile birlikte teslim edildiği) yolunda bir beyan yer almış ve bu beyan Derneğin dört üyesi tarafından imzalanmış ve bina Halkevi olarak kullanılmışsa da, Beyoğlu kadastro Komisyonunun 31.1.1941 tarihli kararı ile (Her ne kadar Cumhuriyet Halk Partisinin işgali altında ise de, Parti adına talep mesbuk olmadığı için Medenî Kanununun 50. maddesi mucibince Maliye Hazinesi adına tedavülü uygun görülmüş) ve öylece işlem yapılmıştır.

3) **Ankara'daki bina** : Ankara'da sağ tarafı Necati Bey caddesi, sol tarafı Necip Ali Bey caddesi, arka tarafı Kâzım Bey caddesi, cephesi de Dikmen caddesi ile çevrili 823,65 metre karelik arsa, üzerinde 36.803 lira 78 kuruş değerinde bir ev inşa etmek tahhüdü ile birlikte, 823 lira 65 kuruş bedel mukabilinde 25.7.1933 tarihinde Ankara Türk Yükseltme Cemiyetine satılmıştır. Dernek bu parayı Belediyeye borçlanmış ve Belediyeye yapı-

lan bina Ankara Belediyesi adına ipotek edilmiştir.

Ancak Belediyeye daha 13.956 lira 65 kuruş borç kalmış iken, B.L.nın faaliyeti tatil edildiğinden, Cemiyet adına Yönetim Kurulu Başkanı Münir Akkaya B. arsa ve üzerindeki evin Belediyeye iadesini kabul zorunda kalmış ve 18.10.1935 tarihinde bina Belediye adına tapuda tescil olunmuştur.

1946 yılında çok partili siyasi rejime girilmesi üzerine, Türk Yükseltme Cemiyeti 21.2.1950 tarihinde İstanbul Valiliğine bir beyanname vererek, yeniden faaliyete devam ettiğini ve genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırıldığını bildirmiş ve bu toplantı 11.3.1950 günü yapılarak yeni Yönetim Kurulu seçilmiştir.

Ancak İstanbul Valiliği, Cemiyetin eski tüzüğünü 1938 yılında yürürlüğe girmiş olan 3512 sayılı Cemiyetler Kanununa uydurmamış olduğundan, Genel Kurul toplantısı yapamayacağını bildirmiş ve bu kararın iptali için Cemiyet tarafından Danıştay'da dava açılmıştır. Danıştay Genel Kurulu da 9.3.1951 tarih ve 50/588 esas 51/176 karar sayılı ilâm ile, faaliyetini tatil eden bir Derneğin yeniden faaliyete geçmesi için izin almak zorunda olmadığını

fakat eski tüzüğünü daha sonra yürürlüğe girmiş bulunan 3512 sayılı kanuna uydurmasının gerekeceğine karar vermiştir.

Dernek 4.11.1951 de ikinci bir Genel Kurul toplantısı yaparak eski tüzüğünü 3512 sayılı kanuna uydurmuş ve durumu 3.12.1951 de -yani faaliyetin tatil edilmesinden tam 16 yıl sonra- valiliğe bildirmiş ve resmen faaliyete başlamıştır.

Bundan sonra binaların geri alınması için İzmir, İstanbul ve Ankara'da ayrı ayrı davalar açılmıştır.

1) **İzmir davası** : Hüsnü German, Sacid Gürsu ve Hulusi Selek B.ler tarafından İzmir Tapu Sicil Muhafızlığı ile İzmir Defterdarlığı aleyhlerine İzmir 3. Asliye Hukuk mahkemesinde 25.1.1951 de açılan dava sonucunda bu mahkemece 11.5.1953 tarihinde verilen 51/77 esas ve 53/385 karar sayılı kararda, Türk Yükseltme Cemiyetinin 1935 yılında feshedilmiş olduğu, hali acze düşmüş bulunduğu, 1952 de İstanbul Valiliğine verilen dilekçe ile ve yeni bir tüzükle faaliyete geçen derneğin, yeni bir dernek olduğu, münfesih cemiyetin haklarına halef ve onun namına husumete ehil olamıyacağı kabul edilerek dava reddolunmuştur.

2) **İstanbul davası** : Recai Ata-

bek B.tarafından İstanbul Asliye Hukuk mahkemesinde 1951/600 dosya numarası ile açılan dava da aynı sebeplerle reddolunmuştur.

3) **Ankara davası** : Muzaffer Öztunç ve Galip Menteşe B.ler tarafından Ankara 6. Asliye Hukuk mahkemesinde Ankara Belediye Başkanlığı aleyhine 54/911 sayı ile açılan davada Mesrur Kip, Muhiddin Omay, Avni Türrel, Zühtü Hilmi Velibeşe, Sermet Erkal B.ler şahit olarak dinlenmiş, neticede mahkeme, binanın Belediyeye iadeten satılması yolunda ferağda bulunmaya Münir Akkaya B.in yetkili olmadığını göz önünde tutarak. Belediye adına yapılan tescilin iptaline, binanın Türk Yükseltme Cemiyeti adına kayıt ve tesciline, Belediyenin Cemiyetten olan alacağı sebebiyle evvelce mevcut ipotek kaydının yeniden ihyasına 4.3.1957 tarih ve 57/121 karar sayılı kararla hükmetmiştir.

Bu üç davanın temyiz safhası da şu şekilde cereyan etmiştir :

1) **Ankara davası** : Ankara Belediye Başkanlığınca vâki temyiz talebi, Yargıtay 1. Hukuk Dairesine intikal etmiş ve bu Daire 28.9.1957 tarih ve Esas 57/3638, Karar 57/4454 sayılı kararla mahkeme hükmünü onanmıştır.

2) **İzmir ve İstanbul Davaları** :

Bu iki dava Türk Yükseltme Cemiyeti tarafından temyiz edilmiş. davalar aynı olduğundan müşterek lâyiha verilmiştir. Hulusi Selek ve Recai Atabek B.lerin imzasını taşıyan bu müşterek lâyihada, faaliyetin tatil edilmesi halinde tüzelkişiliğin son bulmayıp devam ettiği, binaların Cumhuriyet Halk Partisine halkevlerinde kullanılmak üzere teslim edilmesinin derneğin kendi kendini fesh ettiğini gösteremeyeceği, her ne kadar Paris'te yayınlanan Illustration dergisinde çıkan ve Türkiye'de Mason localalarının kapatılıp mallarının müsadere edildiğine dair bir kanunun çıkmış bulunduğu ilişkin olan bir yazıya cevaben, Mason localalarının kendi kendilerini feshettikleri yolunda bir yazı yayınlanmışsa da, İktidar Partisine mensup kişilerce Mason localalarının kapatılmasının dış ülkelerde meydana getirdiği kötü tesiri silmek maksadile kaleme alınan bu yazının Cemiyeti ilzam etmeyeceği, Cemiyetin idarî baskı ile faaliyetini tatil etmiş duruma düşürülüp, elindeki menkul ve gayrimenkul malları Halkevleri için kullanılacağı beyanile siyasî bir partinin ilçe başkanına teslim zorunda kaldığı, yeniden faaliyete geçen Cemiyetin ayrı bir dernek olmayıp eskisinin devamı olduğu, esasen infi-sah vâki sayılsa dahi, binaların

hazine adına tescilinin kanunsuz olduğu gayet üstadane bir şekilde izah olunmuştur.

Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, 11.5. 1953 tarih ve 53/5703 esas, 53/3733 karar sayılı hükmü ile, İzmir 3. Asliye Hukuk mahkemesinin kararını bozmuştur. Kararda özellikle faaliyetini tatil etmiş olan bir Derneğin tüzelkişiliğinin son bulmadığı, yeniden faaliyete başlayan Derneğin, mallarının geri alınması için dava açabileceği, binaların devrini kabul eden kimselerin Cemiyetin o zamanki Yönetim Kuruluna mensup olmamaları sebebiyle buna yetkili olmadıkları açıkça kabul edilmiş, sözü edilen Daire İstanbul davasında da aynı kararı vermiştir.

Her üç davada büyük himmetleri geçen üstatlarımızdan Ebedî Meşrike intikal edenleri rahmetle (2) aramızda bulunup her vesile ile bizlere ışık tutanları sevgi ile ve hepsini sonsuz şükranlarımızla anarız.

-
- (2) Bu üstatlarımız meyanında bulunan İzmir'de Sıhhat Eczanesi sahibi Hamdi Nüzhet Çançar B., avukatlık görevini yüklenmiş olan B. lerle devamlı irtibat halinde bulunmuş, onların istedikleri belgeleri sağlamak hususunda paha biçilmez yardımları yararlı ve etkili olmuştur. Arşivimizde mevcut mektupları ve bunlara verilen cevaplar, bu faaliyetin delilidir.

Ham Taşı Seçmek

Can ARPAÇ

Masonluk nuruna kavuştuğumuz andan itibaren, hemen hemen her toplantımızda Ham taşı yontmak sözünü duyar veya kullanırız. Ham taşı yontmak giderek Masonluğu özetleyen bir cümle, bir deyim haline gelir dilimizde. Okadar ki kardeşlerimizin bizi duygulandıran, sevindiren davranışları olur; Ham taşını iyi yontmuş deriz. Kardeşlerimizin bizi üzen, düş kırıklığına uğratan davranışları olur; Ham taşını hâlâ yontamamış deriz. Ama Ham taşın kendisi üzerinde çoğu kez durmayız. O Ham taş ki, bu ocağa seçilerek alınan bizlerden başkası değildir.

Şimdi kardeşlerim, **hep beraber seçilerek alınan** deyiminin altını çizip, konuya biraz daha eğilmeye çalışalım. Her şeyden önce, bu seçmede yaptığımız hatalar iç dünyamızı sarsan veya dış dünyaya karşı boynumuzu eğen davranış bozuklukları ile bizi yüz yüze getirmektedir. O halde Ham taşın seçiminde göstereceğimiz titizlik, Masonluğun yarınları için bir garantidir ve eski ustalarımız bu konuda çok dikkatli davrandıkları içindir ki, Masonluk yüz yıllar boyu ayakta kalmıştır diyebiliriz.

Bugün yeryüzünde Masonluktan esinlenerek kurulan kulüplerden tutun da, insanların aklına gelebilecek her konuyla ilgili, irili ufaklı sayısız kuruluş vardır. Hiç şüphesiz bu kuruluşların hepsi de üyele-
rinde bazı nitelikler ararlar. Bu nitelikler kuruluşun gayesiyle doğru orantılı olarak artar veya eksilir, ülkelere hatta şehirlere göre değişir. Ama Masonluk söz konusu ise, gaye bütün insanların özgürlük, barış ve mutluluk içinde yaşayacağı bir dünyaya ulaşmaksa, kardeşlik zincirine katıldığımız yer neresi olursa olsun, bizlerde aranılacak şartların ana hatları hiç kuşkusuz birbirine paralel olacaktır.

Çırac derecesine ait eski metinlerde «Mason nasıl bir insandır?» ve «Bir Masonun vazifeleri nelerdir?» suallerinin cevaplarını aynen tekarlamak suretiyle, aramıza katılacak olanlarda bizde aranan nitelikleri berbece hatırlayalım. Bu vasıflar ki, tamamına sahip olunması bir insan için adeta peygamberliğe yaklaşmak gibi bir anlam taşıyacağından; eski ustalarımızı «Masonmusunuz» sorularını, «Kardeşlerim beni öyle tanırlar» diye cevaplamaya zorlamıştır. Ve kanaatimce, eski ustalarımızın Mason olduklarını saklı tutmaları; bir çekingenlik veya korkaklık değil, bir alçak gönüllülüğün bir kendini bilmiş işaretidir. Şimdi az önce sözünü ettiğim suallere dönüyorum kardeşlerim :- «Mason nasıl bir insandır?»

«Mason doğruluğu ve adaleti herşeyin üstünde tutan, batıl fikirlere ve hurafelere inanmayan, fazilet sahibi, zengin ve fakir herkesi seven ve kendini sevdirmeye çalışan, iyi ahlaklı hür bir insandır.»
«Bir Masonun vazifeleri nelerdir?»

«Adil, hürriyetsever, cesur olmak; kendini hırs ve gururdan, batıl fikirlerden uzak tutarak hak ve hakikatin galebesi için her tülü fedakâliğe hazır bulunmak; Kardeşlerine yardım etmek; Masonluğun hedef ve gayesine ulaşması için elinden geldiği kadar çalışmak; insanları meşgul eden mühim meselelerin sulh yoluyla çözülmesine uğraşmak ve bu husustaki bütün bilgi ve tecrübelerini her zaman her yerde yaymaktır.»

Gördüğünüz gibi kardeşlerim, bir MASONDA olması gereken nitelikler ister ham taşı henüz yontmaya başlamış, ister yıllardır yontagelen kardeşlerimiz için olsun; nefsimizle baş başa kalınca eksiklerini bildiğimiz ve tamamlamaya çalıştığımız niteliklerdir. Hal böyle olunca da, yapımız için yeni taşları seçerken ne kadar titiz, ne kadar dikkatli ve hassas davranmamız gerektiği ortadadır.

Bu seçmede, geçmiş yüz yıllardan gelecek yüz yıllara bizim kurduğumuz köprü üstünden geçecek kardeşlik zincirinin sorumluluğu saklıdır. Diğer bir deyişle bu seçmede, Masonluğun devamı kadar; kurulduğu günden günümüze kadar gelen değişmez karakterini yarınlara taşımak sorumluluğu saklıdır.

O halde ham taşı seçerken bir adaya karşı duyduğumuz sevgi, sempati, dostluk hissi, bir yakınımızın hatırı, iş ilişkilerimize faydası, iyi bir içki, oyun veya yol arkadaşı olması gibi; ilk bakışta hoş giden veya bize çıkar sağlayan nitelikleri bir yana bırakıp; Adayımızın her şeyden önce erdemli bir kişi olup olmadığını, düşünce yapısını, ruhî yapısını titizlikle gözden geçirmeliyiz. Genel hatları ile yapacağımız bu araştırma vicdanımıza en ufak bir kuşku düşürmüyorsa, daha da büyük bir titizlikle bu adayın özel nitelikleri üzerine eğilmeliyiz. Şöyle ki: Aday her şeyden önce Masonluğa girmeyi yürekten istemelidir ve bu istek idealist dediğimiz insanların ölçüleriyle eş değer olmalıdır. Çünkü, bir çok üstadımızın da dile getirdiği gibi, aramıza girmek isteyenler üç grupta toplanabilirler: a — Merak ettikleri için gelenler. b — Çıkar sağlamak umuduyla gelenler. c — İnsan sevgisini ideal seçtikleri için gelenler.

Hepimizin bildiği gibi bizim aradığımız, dış dünyanın koşulları ne olursa olsun Masonluk yolunda hiç bir karşılık beklemeden çalışacak ve O'nu yaşatacak olan idealist tiplerdir. Çünkü merak nedeniyle gelenler, bilemediniz usta olduktan sonra hiçte duydukları ve umdukları esrarlı bir yanımız olmadığını görecekler; bir televizyon programını, bir filmi daha meraklı veya bir boks maçını, bir kâğıt oyununu daha heyecan verici bulacak ve devamsızlar alayına katılacaklardır. Çıkar umanlarsa, kardeşlerimizin iyi niyetini istismar edebildikleri ölçüde devam edecek; niyetlerinin anlaşıldığı ilk köşede, masonluğun almaktan çok vermek olduğunun kendilerine hatırlatıldığı ilk konuşmada, dışarıdan gelen ilk baskı karşısında aramızdan ayrılacaklardır.

Ham taşı seçerken dikkat etmemiz gereken diğer bir husus, adayımızın dış dünyadaki şöhretidir. Burada şöhret kelimesini ünlü kişileri arayıp bulalım anlamında kullanmadım. Tam tersine adayların kötü şöhretleri olup olmadığını araştırmak gerekir demek istiyorum. Bence bu konuda öylesine titiz davranmalıyız ki, dış dünyada haksız yere bile kazanılmış olsa, yaygın bir kötü şöhreti olanlar aramıza girmemeli. Çünkü toplum kötü şöhretleri ve dedikoduları unutmaz,

devamlı izler, işin doğrusunu aramaz hatta kabul de etmez. Neticede birgün bu kişilerin Masonluğa kabul edildiklerini de öğrenir. O anda binlerce kardeşimizin insanlık uğruna harcadıkları çaba; çoğunluğun gözünde «Filanca da Mason olmuş...» diye başlayan bir cümle ile sifıra indirilir. Esasen yüz yıllardır Masonluğu boğmak isteyen her türlü karanlık tetikte beklemektedir ve bizi kötüleyebilecek en küçük yalanları bile hızla büyütüp saldırganlığını tazeler. Bu saldırganlarla polemğe girmek Masonluğa zarardan başka hiç bir şey kazandırmayacağına göre; adımlarımızı dikkatli atmamız ve her ne şekilde olursa olsun lüzumsuz yere açık vermememiz gerekir. Öte yandan unutmamalıyız ki: Masonluğa saldıranlar kadar, Masonluğun yüceliğine inanan, aramıza girmek isteyen nice insan vardır. Bu iyi insanlar da bizi izlemekte, kapımızı çalmak için hazırlanmaktadırlar. Ancak, kötü şöhretli üyelerimizin bulunduğunu öğrendikleri an; bu önlüksüz Masonların bir kısmı kapımızı çalmaktan vaz geçecek, bir kısmı da aramıza katılmayı geciktireceklerdir. Her iki halde de zarar görecek olan Masonluktur.

Ham taşımızı seçerken adayımızın iş durumu, aile durumu, sosyal ilişkileri açısından, en az haftada bir kere Localara devam edecek zamanı olmasına ve aidatını istenmeden verecek bir ödeme alışkanlığının bulunmasına dikkat etmeliyiz. Bu konuyu bir kere daha tekrarlamak isterim. Az önce haftada bir ve localara devam dedim. Onbeş günde bir ve kendi locasına devam demedim. Çünkü bir Masonun Hastalık, ölüm ve ekmek parası dışında herhangi bir özürü yüzünden ana locasına gelmemesini zaten düşünmüyorum. Kardeş localara devam ise, birbirimize kardeşim diyebilmek, birbirimizi tanımak ve sevmek için atılacak ilk adımdır. Bildiğiniz gibi canlılara ana babalarını seçmek şansı verilmemiştir ama arkadaşlarımızı ve dostlarımızı seçmek elimizdedir. Bu da insanlarla yakın ilişki kurmak, onları daha iyi tanımak ve sempatiden sevgiye dönüşen bir duygular ortamında beraber olmakla mümkündür. Masonluk bize seçilmişler içinden seçim yapmak gibi; dış dünyada aramakla bulunamayacak parayla satın alınamıyacak bir olanak sağlamaktadır. Bu nedenle çalışmalarımıza devam etmeyi bir alışkanlık haline getiremeyecek nitelikteki adaylar, önlerine serilecek bir dost şöleninden kalpleri yarı aç ayrılacaklardır.

Az önce adayımızın istemeden verecek bir ödeme alışkanlığı olmasından söz ettim. Aslında bu çatı altında en az konuşulan, hatta hiç

konusulmayan bir sorun olmalıdır para konusu. Ama ne yazık ki, en çok konuşulan ve bir çoğumuzu üzecek boyutlara ulaşan bir meseledir. Başka kulüplere yüksek giriş ücretleri ödeyerek giren ve oralarda bol para hacayan insanla, ne garipti ki bizim aramıza girdikten sonra, bir kişinin orta sınıf bir lokantada üç kap yemek parası kadar olan aidatlarını vermemekte; daha da fenası lokallerimizin aydınlatılmasından tutun da, dekoruna varıncaya kadar tam ve mükemmel olması yolunda acı, acı eleştirilerde bulunmakta; topluma dönük hayır işleri yapılmasını savunmaktadırlar. Bu dileklerin ucundan tutmak üzere el ele verip, eleştiri sahiplerine «Sen ne katkıda bulunacaksın» diye soran kardeşlerimiz olursa; alınan cevap ya «Hele herkes versin ben de birşeyler yaparım.» Ya da »Masonlukta bu iş gizli yürütülmeli, veren mağrur-olan mahcup olmamalı» sloganlarıdır. Bu tipte olanlar bence : —«Kardeşim ben hem eleştiririm, hem de hiç bir şey vermem.» diyebilseiler; çok daha dürüst davranmış olurlar.

Netice olarak adayımızın az önce arz ettiğim tiplerden biri olmamasına, olanakları ölçüsünde elinin cebine gitmesine dikkat etmeliyiz. Ticari bir kuruluş olmadığımız gibi, gizli gelirlerimiz ve örtülü ödeneklerimiz de bulunmadığına göre paraya dayanan her şey ancak kardeşlerimizin desteği ile yürüyecektir.

Şu anda bir çoğunuzun aklına gelen bir soruyu hemen cevaplamak isterim.

Bütün Masonik nitelikleri tam fakat maddi gücü kısıtlı bir adayı alamıyacakmıyız?

Kardeşlerim, bu yola daha önce giren bizler, Masonluk dünyasının gerçek gönüllüleri isek ve Üstadı Muhteremler, Okten Üstadımızın deyişi ile çekiçlerini tutarak değil, kavrayarak görev yapıyorlarsa; bu tip maddi problemler bir kaç kardeşin desteği ile hiç dillendirilmeden, dökülüp saçılmadan halledilecektir.

Ham taşımızı seçerken adayın diğer derneklerle ilgisi olup olmadığına da dikkat etmeliyiz. Çünkü bazı insanlar vardır yaradılıştan yapıcı, kabına sığamıyan, bir çok yükün altına girebilen, çalışkan kimselerdir. Omuz verdikleri işi şevkle, şerefle taşırlar. Bu tipler Masonluğa da yararlı olacaklardır. Ama hemen bunların yanında bazı insancıklar da vardır. Tüm çabalarını bir çok yerde birden görmek, işlerini yürütecekleri bir çok insanı tanımak, çıkar sağlamak ve buldukları yerlerde yöneticiler arasına girip, kendilerini reklam

etmek için hacarlar. Bunlar kesinlikle aramıza girmemeleri gereken kişilerdir.

Ham taşımızı ocağa sokmadan önce; asla yontulmayacak kadar sert veya ilk çekiç darbesinde dağılacak, damarlı taşlardan olmasına da dikkat etmeliyiz.

Örneğin, bazı insanlar çalışkandır, çok iyi arkadaşlardır, doğrudurlar, ve gerektiğinde vermesini bilirler. İçimizden bu adam tam bize göre diye düşünürüz ve elinden tutup getiririz. Bir de bakarız bu kardeşimiz Masonluğu her hangi bir dernek gibi görür; tarihi içinde, ananeleri içinde, landmarkları, tüzükleri, ritüelleri içinde kendine has bir havamız olduğunu; sonsuz bir demokrasi ve hemen yanı başında vaz geçilmez bir disiplin anlayışımız bulunduğunu ve çalışmalarımızda ruh kadar şeklin de önemli olduğunu benimseyemez. Giderek huzursuzlaşır. Bu kardeşimiz ya «aradığımı bulamadım» diye ilk vuruşta dağılıp gidecek ya da, kendi görüşünün paralelindeki diğer huzursuz kardeşleri bulup yontulmamakta direnecektir. Her iki halde de Masonluk zarar görecektir ve belki de bu uyuşmazlık yüzünden aramızdan ayrılanlar bize düşman da olacaktır.

Ham taş seçimindeki hatalı davranışımızın yeni hatalara yol açacağını da göz önünde tutmamız lazımdır. Şöyle ki : Bu ocağa layık olmadıkları halde aramıza karışanlar olursa, bunlar belli bir süre sonra yeni üyeler önermek veya önerilen adaylar için yapılacak soruşturmada görev almak durumunda da olabilirler. Kendi ölçüleri ocağımıza uymadığına göre, getirecekleri adaylar veya soruşturma raporları da bizim ölçülerimize uygun olmayacak ve aramızdaki damarlı taşlar çoğalacaktır.

Netice olarak kardeşlerim, masonluğa teklif edeceğiniz adayları seçerken büyük bir sorumluluk altında olduğunuzu önemle hatırlatmak isterim. Unutmayalım ki bizim getirdiğimiz aday, kardeş olduktan sonra da sorumluluğumuz devam eder. Bir baba gibi O'nun Masonik eğitimine, hatalardan arınmasına, devam ve aidat yükümlülüklerini yerine getirmesine göz kulak olmak zorundayız. Kapımızdan girerken adaylara kefil olan kardeşimiz; bu kefaleti biz teklif sahiplerine güvenerek yüklenmektedir. Eskiden bir adayın, üç Üstadımızın imzasıyla teklif edilebildiğini düşünürsek; şimdi bizim tek

imza ile yüklediğimiz sorumluluk daha da ağırlaşacak ve açıklığı kavuşacaktır.

Şunu unutmamalıyız ki, ara sıra sayıları az da olsa bazı kardeşlerimizin masonik olmayan davranışları bizi incitiyorsa; asıl suçlu bu ham taş seçerken hata yapan kardeşlerimizdir. Bu suçu soruşturma görevlerini iyi yapmayan kardeşlerimiz de paylaşmaktadırlar. Aslında gönül ister ki, ham taşları seçen kardeşlerimiz öylesine dikkatli, öylesine hassas davransınlar ki, bir soruşturmaya bile lüzum kalmadan kardeşlik zincirimize yeni halkalar ekleyebilelim.

Bu seçimi yaparken de bence kıstasımız şu olmalı kardeşlerim.

Her getireceğimiz ham taş en az bizim niteliklerimizde olursa, Masonluk olduğu yerde sayacaktır. Ama bizden bir gömlek olsun üstün iki ham taş getirebiliyorsak, Masonluğun güçlenmesine ve ilerlemesine katkıda bulunduğ diyebiliriz. Ve unutmamalıyız ki, uzayın eşiğine adım atmanın şoku içinde, değer yargıları hızla yozlaşan insanların; Masonluğa ve gerçek masonlara olan ihtiyacı, dünün karanlık devirlerine nazaran çok daha fazladır.

O halde kardeşlerim, eski ustalarımızdan devraldığımız Masonluk ateşini bizden daha iyi ellere vermek istiyorsak; kardeşlerimizden yakınmak yerine, onlardan gurur duymak istiyorsak; topluma Masonluk adı altında değil ama tek, tek Masonlar olarak katkıda bulunmak ve sesimizi duyurmak istiyorsak, her şeyden önce ham taşların seçimine dikkat edelim.

Masonlukta Ölüm Sonrası

Hasan ERMAN

Ölümden sonra hayat var mı?

İnsanoğlu bu sorunun cevabını henüz vermiş değil... Hemen hemen bütün dinler bedenden ayrı bir ruhun varlığını ve ebediliğini kabul etmiştir. İnsanlar hayatın korktukları ölüm dediğimiz sırrından kurtulmak, kendilerine bir sığınak bulmak için, bu inanca sınıksıya sarılmışlardır.

İnsanoğlunun aradığı şeydir ölümsüzlük, ama elinde olan bir şey değil... Dinler, tıp âlemi ve metafizik ilimler bile ona bu ölümsüzlüğü sağlayamıyor he-

nüz... Büyük İtalyan şair ve filozofu Dante «La Divina Commedia»sında «yaşayanlara, yaşamanın ölüme doğru bir koşu olduğunu öğret» der (1).

Ancak insanları ruhun ebediliği inancından yoksun bırakmak, onları sonsuz bir karanlığa itmekten başka nedir? İlim, ölümden sonra varoluş sorunu ile uzun uzadıya uğraşmaktadır. İnsanoğlunun bu ebedi sırrı akıl ve mantık yolu ile çözümlemesine imkân yoktur.

(1) DANTE, La Divina Commedia
Purgatorio, Canto XXIII.

Masonlar Üstad Hiram efsanesinde ölümden sonra dirilişi sembolik manada kabul ederler. Bu diriliş, hakikatın daima ölüme ve karanlığa üstün geleceğini belirler.

Masonluk, bedenden ayrı bir ruhun mevcudiyeti ile uğraşmaz. Ölümden sonra diriliş, Masonlukta insanlığa manevî ve maddî bir takım eserler verebilmektir. İnsanı ebedileştirecek olan bunlardır. Pek uzun gibi görünen, aslında kısa olan insan yaşamında, adları ölümsüzleşme konusunda belirginleşenler, yaşamları süresince bu başarıya erişmiş olanlardır. Adlarını ölümsüzleştirmiş olanların tüm çabalarını, gerek çağdaşlarını, gerek kendilerinden sonra gelecek kuşakları mutlu etmeye, onlara daha insancıl bir dünya sağlamaya sarfettiklerini görüyoruz. Bunların güttükleri amaç, yaşayan insanların yaşamlarında etkin olan insancıl duyguları yükseltmektir. Sevgiyle, kardeşlikle, toleransla, olgunlukla, çalışmakla akıl, insanları hakikate, ışığa, doğru-

ya, iyiye, güzele ulaştıracaktır. Bu işin kolay başarılan bir hizmet olmadığı açıkça görülür. İnsan ruhu gibi çelişik duyguların etkisi altında kalan ve kişilerin yaşamlarına tesir eden yaratılışlarını, insanlık bakımından ideal gayelere yöneltmek elbetteki zor olmuştur. Ancak, bu yolda hizmet aşkı ile çabalar harcamış kimseler, görüş ayrılıklarına, her türlü maddi ve manevi baskıya, zorluklara rağmen çabalarını sürdürmekten yine de kaçınmamışlar ve bu kişiler insanlığın yükselmesine hizmeti, yaşamlarının ilkesi saymışlardır.

Asırlar boyunca ölümsüzlüğü aramış insanoğlu buna, yaptığı işler, hizmetler, fikirler sayesinde kavuşacak ve yaşantısına bir anlam verebilecektir. Bu sayede Tolstoy'un belirttiği gibi «Cennet burada, yeryüzünde kurulmuş olacak ve insanlar mümkün olan en yüksek iyiye kavuşacaklar» (2).

(2) **TOLSTOY, Diriliş.**

**Nerede bulunursa bulunsun, her mason
iş arkadaşlarını kötülüğe sevketmemelidir.
Kendi namusunu korumak istiyorsa
Allahın kendisine verdiği akılla
Onlara namuslu sözlerle emretmelidir.
Kendi aranızda çatışma olmaksızın
Onu (iş arkadaşını) yapabildiğin kadar iyileştirmelisin.**

**REGIUS
(Onikinci Madde'den)**

Yargıtaya verilen Temyiz Lâihası

Suha UMUR

Sahir ERMAN K.'in bu sayıdaki «İstanbul, Ankara ve İzmir Lokal-lerimiz nasıl geri alındı?» başlıklı yazısında bahsettiği İstanbul ve İzmir davaları için Yargıtaya verilen Temyiz lâihası, bir çok bakımdan önemli olduğundan aynen yayınıyoruz :

Temyiz Mahkemesi Birinci Hukuk Dairesi Yüksek Reisliğine

15/11/1954

Alenî mürâfaa talebimiz vardır.

Temyiz eden : Türk Yükseltme Cemiyeti adına İzmir barosundan Hulusi Selek ve İstanbul'dan avukat Recai Atabek ve arkadaşları...

Karşı taraf : Maliye hazinesine izafeten Maliye Muhakemat Müdürlüğü...

Yazının özü : Yüksek temyiz mahkemesi birinci hukuk dairesinin 1953 yılı 5703 ve 7348 sayılarına kayıtlı olup (**Türk Yükseltme Cemiyetine ait İzmir ve İstanbul'daki binaların, hükmi şahsiyetin infisahı gerekçesiyle Hazine uhdesine tescilleri hakkındaki kaydın tashihi**) davalarımızın «aynı sebeplerle» reddine mütedâir kararlara karşı temyiz taleplerimizi ihtiva eylemekte bulunan her iki davanın mevzuları (**hükmi bir şahsiyetin hayatı veya zevali ile kanuni halefinin te'yini**) bakımlarından «şahsî ahkâm» mahiyeti arz ettiğini tekrar ile bozma sebeplerinin tamamlayıcı tafsilâtını veçhi âtî üzre izah eyleyiz; şöyle ki :

Her iki da'vanın mevzu'ları ve nihai kararların hülâsası :

Münevver zümrenin cem'iyete karşı «tenvir» vazifesinin «mütesanit» gayretlerle ifası gibi «mefkurevî» bir gaye güden Türk Yükseltme Cem'iyeti, ortada fesih veya infisah hakkında bir karar bulunmadığı halde 1935 yılında «fa'âliyetini ta'til ve dahiliye vekâletine takdim eyledikten sonra çalışmalarına devam eylemekte bulunmuştur.

1 — Birinci da'va : Beyoğlu Kadastro komisyonunun 31/1/1941 tarihli kararı üzerine :

a) Beyoğlundaki Nuruziya sokağındaki Kadastro nun 318 inci adasının 15 No. sunu teşkil eden gayrimenkulumuz (**Tapu sicilindeki Haziran 1928 tarihli kayda göre Türk Yükseltme Cem'iyeti namına müscel ise de**);

b) Bu cem'iyet medenî kanunun 70 inci maddesi mucibince kendi kendini fesh ve ilga eylediği ve hâlen kanunî mümessili bulunmadığı gibi şekli idare ve tasfiyesi hakkında nizamnamesinde sarahat veya sonradan ittihaz edilmiş bir karar dahi mevcut olmadığı...

c) Her ne kadar bina Cumhuriyet halk partisinin işgali altında ise de parti namına talep mesbuk olmadığı için (?) medenî kanunun 50 inci maddesi mucibince maliye Hazinesi adına tedavülü uygun görülmüş ve öylece işlem yapılmıştır.

Bu yanlış muamelenin düzeltilmesi ve kaydın tekrar namımıza tashihi için Kadastro mahkemesinde 1950 yılında açtığımız da'va «vazife» bakımından İstanbul Asliye İkinci Hukuk Mahkemesine tevdi edilerek 1951/600 No. ya kayd'olunmuştur.

2 — İzmir tapu sicil muhafızlığının 1195 ada ve 8 No. lu parselini teşkil eden ikinci Kordondaki aynı cem'iyete âit bina dahi, yukardaki sebeplere dayanılarak, idarî bir emir üzerine 30/1/1945 tarihinde hazine namına tescil edildiği anlaşılarak asliye 3 üncü hukuk hakimliğine müracaat ile 951/77 sayılı da'va açılmıştır ki redde dair kararın temyizi üzerine bu dosya yüksek mahkememizin 953/5703 No. sına kayıtlıdır.

3 — İstanbul Asliye İkinci Hukuk Mahkemesinin 6/5/953 gün ve E. 51/600 K. 420 sayılı hükmü ile İzmir Asliye Üçüncü Hukukun 11/5/1953 gün ve 375 No. lu kararının mucib sebepleri farksızdır; Her ikisinde şu hususlara dayanılmaktadır :

a) Muhittin Osman imzasıyla İstanbul vilayetine verilen 3/12/1935 tarihli beynamede **(cem'iyetin fa'âliyetini ta'til etmiş durumda olduğundan)** bahs edilmesi...

b) Polis tarafından dahiliye vekâletinin emriyle tanzim edilen zabıt varakasındaki **(Halk evleri için kullanılmak üzere parti başkanına cem'iyetin merkez binasının eşyasile birlikte teslim edildiği)** ibarelerinin altına cem'iyet üyelerinden dördü tarafından imza konulmuş bulunması...

c) Cem'iyet mensublarından ba'zıları tarafından Pariste çıkan İllustration gazetesine gönderilerek 11/11/1935 tarihli nüshasında intişar eden yazıda **(bizi hükûmet kapamadı, biz kendi kendimizi kapadık)** ibaresinin mevcudiyeti...

D) Türk Yükseltme Cem'iyetinin 1938 yılında mer'iyete giren 3512 sayılı kanunun B fıkrasındaki «bir yıl» müddet içinde tüzüğünü ta'dil ederek intibak muamelesini vaktinde yaptırmamış bulunması...

E) Cem'iyet umumî hey'etinin 1950 yılında tekrar toplanarak yeni bir beyanname vermek ve tüzüğünü son cem'iyetler kanununa göre ta'dil eylemek suretiyle fa'âliyete başlaması, eski cem'iyetin devamı olmayub yeni bir teşekkül sayılacağı ileri sürülmekde...

Binnetice : Cem'iyet namına müsecel gayrimenkullerin hazineye devri ve intikali hakkındaki muamelenin kanuna uygunluğu belirtilerek davalarımızın reddine karar verilmiş bulunmaktadır.

(Temyizen incelenecek birinci mes'elei hukukiye)

Davacı cem'iyetin hükmî şahsiyeti berdevam mıdır?

Hukukun «tatili fa'âliyyet» ile fesih» «Extinction» ve «infisah» «Dissolution» ayrı ayrı şeylerdir. Müellif TUOR' cem'iyyetlerin kanunî infisahını **hakikî şahısların ölümüne**, kendi kendini fesheylemesini «intihar»a ve mahkeme kararıyla fesh edilmesini de «idâma» benzetmektedir. Kanâatımıza göre **hakikî şahsın uyku hastalığına tutulmasını andıran** şekilde bir cem'iyetin **fa'âliyyetini ta'tile mecbur kalması** durumu, ancak (**association gelée**) dondurulmuş veya (**en état latent**) uyutulmuş sayılabilir ki bu terimler eski hukukumuzdaki «ipkae kâne alâmâkân» veczesinin karşılığı olan **bir şey'in bulunduğu hal üzere kalması asıldır** kaidei umumiyesine tam bir müşâbehet arz'eder ve hukukan uyku hastalığı geçiren «ölmüş» sayılamıyacağı gibi **fesh edilmeksizin fa'âliyyetini ta'til eden cem'iyet** dahi infisah eylemiş sayılamaz; Zira :

1 — İstanbul'daki da'vada : **cem'iyetin feshi hakkında umumî hey'etin ve hükûmetin hiç bir kararı bulunmadığı** yolundaki iddiâyaya karşı, da'valı hazine vekilleri tarafından verilen 21/5/952 tarihli layihanın baş tarafında ve aynı tarihteki 7. inci celsede : **Da'vacı cem'iyetin fa'âliyyeti hükûmetçe men'edildiğini ve buna dair delillerini tahkik ederek bildireceklerini** söylemişlerdir. Bu hususta kendilerine istedikleri mühlet verilerek 2/7/952 ve 8-10-952 tarihli celselerde bu mühlet uzatılmış bulunmaktadır.

Hazine vekilleri daha sonraki 29/11/952 tarihli celsede bir dilekçe ve bir vesika takdim ederek : **Cem'iyet a'zalarının kendi kendilerine fa'âliyyetlerini ta'til eylediklerini** ileri sürmüşlerdir.

2 — Da'vacı vekili ise bu savunmalara karşı **ne hükûmetin ve ne cem'iyet umumî hey'etinin fesih hususunda hiç bir kararları olmadığı gibi cem'iyet borcunu ödemekten acze düşmediği ve idare hey'eti a'zaları tamamen mevcut ve berhayat bulunmakla beraber yenilerini seçemeyecek bir durumda dahi bulunmadıklarını** bir daha açıklamıştır. Filhakika İstanbul vilâyetine verilen 3/12/935 tarihli ve Muhittin Osman imzalı dilekçede : **Türk Yükseltme Cem'iyeti fa'âliyyetini ta'til etmiş vaz'iyetde olduğundan** bahs edilmekte ise de bunun sebebi açıklanmadığı gibi **fesih veya infisah vardır** şeklinde bir «ikrar»a tesadüf edilmemektedir. Cem'iyetin merkez binası ile içindeki

eşyanın **halk evlerinde kullanılmak üzere parti başkanına teslimi** hakkındaki zabıt varakasında dahi **cem'iyetin fesh edildiği veya infisah etiği** yolunda hiç bir ibâre mevcut değildir. Binaendeyh her iki vesika **cem'iyetin kendi kendini fesh eylediği** def'ini isbata medar olamaz.

3 — Paristeki Illustration mecmuasında intişar eden yazıya geince: **Türkiyede alelacele çıkan bir kanun ile Mason locaları kapatılarak bina ve eşyası hükümet tarafından müsâdere edildi** yolundaki neşriyatın kötü izlerini silmek için, bu yazının o zamanki iktidar partisine mensub olan bazı zevat taraflarından kaleme alındığı ve gönderildiği düşünülebilir. Bu yazı altındaki imzaların doğruluğu muhakkak olmamakla beraber adı geçenlerin Türk Yükseltme Cem'iyetini idare ve temsile kat'iyyen selâhiyetleri yoktur. Nizamnamenin sarih hükümlerine göre **16 kişilik idare hey'etinin kararına** dayanmayan ve **umumî kâtib ile reis tarafından imzalanmayan** böyle yazılar «hükmi şahsiyeti ilzam» edemez.

Hülâsa : Şu iddia ve savunmalar ile ibraz olunan vesaikin tetkikinden açıkça anlaşılmaktadır ki cem'iyetin umumî hey'eti tarafından verilmiş veya hükümet tarafından ittihaz edilmiş «fesih» kararı yoktur; sadece cem'iyet «lisebebinminelesbab» fa'âliyetini ta'til etmiş duruma düştüken sonra ancak 1950 yılındaki «demokrasi» inkişafı sırasında umumî hey'etini toplayabilerek **yeni kanuna göre ta'dil edilen tüzüğü ile** fa'âliyete geçmiş bulunmaktadır. Hukukan «fesh edilmiş» sayılamaz.

İkinci mes'ele : Kanunî «infisah» sebepleri var mıdır?

1 — Gerek medenî kanunumuzdaki umumî ve gerek cem'iyetler kanunundaki hususî hükümlerle müelliflerin belirteceğimiz fikirlerine göre cem'iyetlerin fesih veya infisahları için üç sebepten birinin mevcudiyeti şarttır :

Birincisi : Hey'eti umumiyyesi kararıyla kendi kendini fesh etmesi veya nizamnamesindeki müddeitn bitmesi - Kürti ve Forer Madde 50 şerhi F. 2-...

İkincisi : Cem'iyetin borçlarını ödemekte veya idare hey'etini teşkil eylemekte acze düşmesi - Rossel, bu hâle «a'za bakımından iflâs!» Demektedir. Şerh fıkra 250-

Üçüncüsü : Gayeleri veya çalışma şekilleri kanuna veya ahlaka veya devletin emniyeti dahiliye veya hariciyesine uymamak bakımından hükümet tarafından kapatılmaları... ki bunun için cem'iyetler kanunumuzun sarîh hükümlerine göre : **Müddeiumilik tarafından mesbuk taleb üzerine Sulh Ceza Mahkemesinden karar alınmış bulunmak** gerektir.

Hâdisede Türk Yükseltme Cem'iyetinin umumî hey'eti tarafından verilmiş bir fesih kararı olmadığı gibi ne idareten ve ne sulh ceza hakimliğince verilmiş bir «fesih kararı»da yoktur. Cem'iyetin idare hey'eti erkânı mevcut ve **ber hayat** oldukları gibi çekilenlerin yerine seçim yapabilecek a'zaları bulunduğu ve borç ödemekten aciz durumu da olmadığı için, **hukukan cem'iyetin feshi veya infisahı ileri sürülemez.**

2 — 1938 yılında mer'iyete giren 3512 sayılı kanunun muvakkat 3 madesi **mevcut cem'iyetlerin bir sene içinde tüzüklerini yeni kanuna uydurmaları mecburiyetini âmir** olup bu müddet'in geçmiş olması hâlinde, henüz nizamnamesini ta'dil ve islâh etmemiş cem'iyetlerin «feshi veya infisahı» hakkında sarîh veya zımmî hiç bir hüküm ihtiva etmemektedir. Kanundaki şu hükmün te'hîr veya ihmali; bu vecibeyi ifa etmeksizin fa'âliyete devam eden cem'iyet erkânının **beyannameyi geciktirmiş olmak** bakımından cezaî mes'uliyetlerini istilzam edebilir. Yoksa, bu bahane ile mevdut ve müesses bir cem'iyet **keenelemyekûn** hükmünde sayılarak menkul ve gayrimenkul malları hazine adına müsadere edilemez. Bu, hukuk devleti mefhumuna uymayan bir hareket olur.

3 — İdarî baskı ile fa'âliyetini ta'til etmiş duruma düşürülerek elindeki menkûl ve gayrimenkûl malları **Halk evleri için kullanılacağı** beyanı ile siyasî bir parti kaza başkanına teslim olduğu tarafların «tesaduku» ve mübrez vesâik ile sabit bulunan Türk Yükseltme Cem'iyeti hakkında yapılması gereken hukukî muamele nedir?

Müellif Rosselin ma'ruf şerhinde; aynen deniliyor ki : **Eğer cem'iyetin fa'âliyeti önüne ciddî mâni'ler ihdas edilmiş ise, intizamı muhtel ve fa'âliyeti düçârî atalet olur... Umumî hey'etin derhal içtimâa da'veti lâzımgelir. (Cild. I, Fıkra 238).** Hâdisemizde derhal içtimâa çağırılması icab eden umumî hey'et, yurdumuzdaki «demokratik gelişmeler sırasında» ancak 1950 yılında toplanabilmiş ve : **Cem'iyetin tüzüğünü yeni kanuna göre ta'dil ve islâh eyleyerek, fa'âliyete deva-**

ma karar vermiştir. Bu kararı resmen hükûmete bildirerek; ahiren dahiliye vekâletince kabul ve tasvib olunan muaddel nizamnamesi-ne göre mevcudiyet ve fa'âliyetini bu güne kadar idame eylemiş bulunmaktadır.

Üçüncü mes'ele : Türk Yükseltme Cem'iyeti iki tanemidir; yoksa eskisi halâ mevcut club tekrar fa'âliyete mi geçmiştir?

1 — Dosyadaki vesaika ve bilhassa mübrez Devlet şûrası umumî hey'et kararına nazaran, dahiliye vekâletinin muâmelesi hükmen teyid ve tasvib edilmek suretiyle, bu mevzu» idari kaza sahasında kesin bir hâl şekline iktiran eylemiş bulunmaktadır; şöyle ki :

A) İstanbul vilâyetine verdiğimiz dilekçe, Hukuk İşleri Müdürlüğünün (bu cem'iyet mefsuh sayılmak gerektir. 3512 sayılı kanuna göre bir sene içinde tüzüğünü intibak ettirmemiştir. Yeniden tanzim eyleyecekleri bir tüzük ile tekrar müracaat etmeleri lâzımgelir) mütalâası ile 1.3.1950 tarihinde dahiliye vekâletine takdim olunmuştu.

B) İç İşleri Bakanlığının 17.5.1950 tarihli cevap yazısında : eski tüzüğün ahkâmına göre fa'âliyete imkân görülmemektedir. Yeni kanun hükümleri dairesinde, tanzim edecekleri tüzük ile müracaat etmeleri lâzımgelir denilmiştir.

C) Devlet şûrasına müracaat ile açtığımız idarî da'vaya karşı dahiliye vekâletinin verdiği 18.1.1951 tarihli cevap layihasında : (Tüzüğün yeni cem'iyetler kanununa göre tanzimi kendi lehlerinde bir ihtardır. Tüzüklerinde noksanlık ve kanuna aykırılık görülen cem'iyetlere buna benzer tebligat yapılmaktadır. Onlar da tüzüklerini islâh etmek - tedirler) def'inde bulunulmuştu.

Binnetice : Devlet şûrası da'va daireleri 9.3.1951 tarihli kararının «Hüküm» fıkrasında : Da'vacı Türk Yükseltme Cem'iyetinin uzun müddet fa'âliyetini ta'tilden sonra yeniden fa'âliyete geçmiş olması sebebiyle tekrar izin istihsaline lüzum bulunmadığı açıklanarak : yeni kanun hükümlerine uyularak noksanları ikmal edilen tüzüğün dahiliye vekâletine verildiği anlaşılmasına göre-sırf mevzuu kalmamak bakımından - da'vamızın reddine karar verilmiş ve hükmün kesinleştiği mahkemece tesbit edilmiştir. Bu hüküm fıkrası yeni fa'âliyetin, eski teşekkülün devamı olduğunu açıkca belirtmektedir.

2 — Devlet şûrası i'lâmının «hüküm» fıkrasındaki da'vanın reddi»

neticesi ele alınarak; müstenedünileyhi olan ibarelerin **hükümden hariç** sayılarak keennelemyekûn hükmünde tutulması yanlıştır :

a) Da'vaların reddi iki şekilde olabilir. Biri da'vacının haksızlığı yüzünden ve diğeri **davalının, iddiayı kabul ederek hükümden önce vecibelerini yerine getirmesinden** dolayıdır ki hâdisemizdeki karar bu ikinci nev'dendir.

b) Hüküm fıkrasında : **Fa'âliyetini ta'til eden da'vacı cem'iyetin tekrar çalışmaya başlamak için izin almasına lüzum yoktur** denildikten sonra : **(Dahiliye vekâleti muaddel nizamnameyi kabul ettiği için)** da'va bu hükme bağlanmıştır.

c) Bu esaslara aykırı, adlî kaza sahasında ikinci bir hüküm verilebilir mi?

3 — Nazariyyat bakımından (muhkem kaziyenin **şümulü**) mevzuunu inceleyelim :

A) Muhkem kaziye, mevzuunu teşkil eden husus hakkında mu'teber olub i'lâmda gösterilen «mucib sebebler» ancak hükmün muhtevasını ta'yin bakımından nazara alınabilir. (Belgesay şerhi, Cild 2, Sahife 44 ve 45, F. 4)

B) Hükümde «zımnen dahil» hususları tayin müşkildir (**S. 55 F. 15**) : **Verilecek karar ilk hükmün aynı olmak veya onunla mütenakız bulunmak zarurî ise** mevzu'ları «aynı sayılır. (BAUDRY LACANTINERIE II NO. 57).

C) Şu halde, mademki devlet şûrasınca **aynı cem'iyetin fa'âliyetine devamı tecviz olunarak dahiliye vekâletinin bunu kabul eylediği** belirtilmiş ve bundan dolayı davamızın reddine karar verilmiştir; Asliye Hukuk Mahkemesinin : **(Hayır, Böyle değildir; her iki cem'iyet ayırdır)** yolundaki hükmünde açıkça tenakuz vardır. Hâdise idarî mahiyettedir. Devlet şûrası kararı, idarî kaza sahasında muhkem kaziye hâlini almıştır. Adlî kaza sahasında bunun hilâfında hüküm verilemez.

DÖRDÜNCÜ MES'ELE : Farzımuhal, Türk Yükseltme Cem'iyeti «mefsuh» sayılsa bile emval ve emlâkinin tasfiyesi ya umumî hey'et kararına veya sulh hukuk hakiminin hükmüne göre yapılmak lâzımgelir. Cem'iyetin salahiyetli olmayan a'zalarıyla idarî makamların yaptıkları muameleler hukukan hüküm ifade eylemez.

1 — Medenî kanununun 50 inci madesi sarihdir : **Zeval bulan hükmi**

şahsın malları : a) kanunda nizamnamesinde veya te'isis senedinde hilâfına ahkâm bulunmazsa; b) salâhiyetdar uzvu «ya'nî umumî hey'eti «hilâfına karar vermiş olmazsa; c) gayesinin taalluk ettiği âmme hukuku müessesine intikal eyler. Şu kanun maddesindeki kaidenin istisnası kanuna, âdâba veya devletin emniyetine mugayir olduğu için sulh hâkimi tarafından feshine karar verilen hükmi şahısların mallarıdır ki hilâfına olan şartlara bakılmaksızın «doğrudan doğruya» âmme hukuku müessesesine intikal eyler.

Türk Yükseltme Cem'iyeti mahkeme kararıyle kapatılmadığına göre bu istisnâî hükme girmez; yukardaki hükümlere göre muamele yapmak lâzımgelir.

2 — Medenî kanunun sözü geçen maddesine dikkatle bir daha bakalım ve **kanunda veya nizamnamesinde...** Hilâfına ahkam yoksa ibaresi üzerinde duralım :

a) Türk Yükseltme Cem'iyetinin feshi halinde malları hakkında yapılacak muamele nizamnamesinde belirtilmemiş ise de o tarihte mer'î bulunan 3.Ağustos.1325 tarihli cem'iyetler kanununun 14 üncü maddesi sarihtir: ...**Münfesihi olan veya hükûmetçe men'edilen cem'iyetlere ait emval hakkında... Nizamnamelerinde bir sarahat... Olmadığı takdirde, hey'eti umumiye tarafından verilecek karara tevfikan muamele olunur.**

b) Medenî kanunumuzun müteakib 51 inci maddesinde : **Hükmi şahsın malları Kooperatif şirketlere tatbik olunan ahkâma tevfikan tasfiye edilir** denilmektedir. Ticaret kanunumuzun 481 inci maddesi 2 nci fıkrasına göre : **Anonim şirketlerin... tasfiyeleri hakkındaki ahkâm... kooperatif şirketler hakkında dahi carîdir.** Anonim şirketlerin infisah ve tasfiyeleri hakkındaki ticaret kanunumuzun 445 ve 446 inci maddelerinde : **İnfisahi müteakip tasfiye icra olunur ... Ve tasfiye me'murları şirket mukavelesi ile intihab edilmemiş ise gerek infisahdan önce ve gerek sonra hey'eti umumiye kararıyle intihab olunurlar** denilmektedir ki medenî kanunumuzun kabul ettiği umumî kaide ile cem'iyetler kanunundaki hükümün aynı neticeye vardığı görülmektedir.

c) Müelliflerin kâffesi : **İnfisah eden cemiyet mallarının hey'eti umumiye kararına göre tasfiye edileceğini** ve ancak böyle bir karar yoksa **emval ve emlâkin âmmehukuku müessesesine kalabileceğini** açıklamaktadırlar. Tasfiye için salâhiyetli merci' ikametgâh sulh hakimi club tasfiyeyi yapacak yetkili uzuvlar yok ise hâkim «kayyim» ta'yin

eder (Rossel F. 198) Mefsup hkm şahsın emval ve metrukâtı... Ehliyet ve salâhiyeti olmiyan bir uzvun kararına müsteniden... mevzuunlehimden başka bir topluluğa verilirse K. M. 50 ve 57 gereğince muamele, mahkeme kararı ile tashih olunur. (Rossel F. F. 195).

Şu hâle göre : Dahiliye vekâletinin 1935 yılında verdiği emir üzerine, emniyet âmirliğı vasıtasıyla Türk Yükseltme Cem'iyeti mensubların - dan dört kişinin imzaladıkları bir tutanak ile bu hkm şahsiyete âit menkul ve gayrimenkl malların **halk evleri için Beyoğlu parti başkanına** tevdi' ve teslimi hukukan hiç bir hüküm ifade etmez. Beyoğlu kadastro hey'etinin kararı veya İzmirdeki idarî makamların emri üzerine da'valı gayrimenkullerimizin hazine adına kaydı ve tescili yukarıda açıkladığımız kanun hükümlerine ve hukukî esaslara uymamaktadır.

BEŞİNCİ MESELE : Hazine adına yapılan tesciller tapu ve kadastro kanunu hükümlerine uygun mudur?

1 — 2613 numaralı kanunun hükümlerine göre; kadastro tesbiti yapılırken :

a) Gayrimenkuller tapu sicilinde kimin adına kayıtlı ise yine onun veya kanunî vârislerinin namına tesbiti gerekir. Yapılacak i'lân ve tahkikat üzerine sahibi bulunmayan gayrimenkuller hazine adına kaydolunur. Ancak on seneye kadar bu malların müstahikki çıktığı takdirde onun namına kaydı derhal tashih olunmak gerekir. **(Madde 22 Fıkra D ve H).**

b) İ'lân ve askı müddeti olan iki ay içinde kadastronun tesbitine itiraz olunabilir; verilecek ikinci karara karşı, tebliğinden itibaren 15 gün içinde Kadastro mahkemesinde i'tiraz olunabilir **(Madde 26 birinci ve ikinci fıkralar).**

c) İ'lân müddeti içinde i'tiraz etmeyenlerin müracaat hakları - zaman aşımına kadar - mahfuz olub bunların gayrimenkulleri hakkındaki muameleler hükmün **hilâfı sâbit oluncaya kadar** mu'teber sayılır (Madde 26 son fıkra).

Şu hale göre asliye mahkemesinin **uzun zaman geçtiğine** dair gerekçesi yersizdir; zira : On yıl geçmeden bu davalar açılmıştır.

2 — Yukardaki hükümlere uygun bulunmayan kadastro tesbitinin tashihi icab eder; Zira :

a) Bu kararda gayrimenkulün Türk Yükseltme cem'iyeti adına kayıtlı bulunduğu açıklanmaktadır.; Şu halde aynen muhafazası lâzımgelirdi. **Kararda cem'iyetin mümessili bulunmadığı** gösterilmektedir. Vilâyete veya emniyet müdürlüğüne sorulsaydı reisi, muavini umumî kâtabi ve 16 kişilik idare hey'etinin hepsinin hüviyeti ve ikametgâhlarını bulmak ve tebligat yapmak mümkündü.

b) Bir ân bu cem'iyetin mefsuh olduğunu ve mümessili de bulunmadığını farz'edelim : Bu takdirde medenî kanunun 377 inci maddesi 4 No. lu fıkrasına göre **keyfiyeti sulh hakimliğine bildirerek bir kayyım ta'yin ettirmek** ve tebligatı ona yapmak lâzımgelirdi. Mücerred «mümessili bulunmamak o şahsiyete âit malların hazineye geçmesi için kanunî bir sebep sayılamaz.

c) **Hazine namına kaydın sebebi (bu cem'iyetin kendi kendini fesh etmesi olduğu,** kararda açıkça yazılıdır. Halbuki umumî hey'etin böyle bir kararı olmadığı gibi; hükûmet veya mahkemenin de kapatma hükmü mevcut değildir. Şu halde «tesbitin sebebi» mevcut değildir. Madem ki on yıl geçmeden bu yanlış tesbitin düzeltilmesi istenmiş bulunmaktadır; kadasrto kanununun 22 inci madde II. fıkrasına göre bu talebin kabulü icab ederdi. Reddi kanunun sarahatine uymamaktadır.

3 — Da'vanın son safhasında mer'iyete giren 5830 sayılı kanunun ahkâmı âmiresi hadisemizi de ilgilendirebilir; Zira :

a) Kadastronun kararında: **Halk partisinin işgali altındaki bu binanın; parti tarafından talep mesbuk olmadığı** için, hazine namına tescil edildiği yazılıdır ki talep olsaydı ona âidiyeti tescil edilecek demektir.

b) Hazine avukatı 10.9.1950 tarihli celsede verdiği layihanın en başında: **Da'valı yerin, halk evleri tarafından kullanılmak üzere, iktidar partisine devri hakkındaki dahiliye vekâletinin işlemleri idarî bir tasarruf** olup buna karşı itiraz edilmediği için, «kesinleşmiş» sayılacağını kabul etmektedir.

c) Şu savunmaya göre dahi kaydın tashihi dileğimizin kabulü gerektir; zira: 11.8.1951 tarihinde mer'iyete giren 5830 tarihli kanunun 7 nci maddesindeki âmir hükme göre: **Her hangi bir özel kişinin malı iken Halk evlerine tahsis için eski iktidar partisine verilen gayrimenkullerin bu tüzel kişi mevcut ise, otomatikman onun adına tescilen iadesi lâzımgelir;** bu yeni kanunun şu hükmü, âmir ahkâmıdır; re'sen nazara alınmak gerekir.

ALTINCI MESELE : Cârî muhakemede usulî noksanlar var mıdır?

1 — İki taraf vekillerinin, da'vacı cem'iyeti kimlerin temsil ve idare edebilecekleri hakkındaki iddia ve müdafaaları üzerinde durulmamıştır :

Türk Yükseltme cem'iyetinin gerek 1935 ve gerek 1950 tarihlerindeki nizamnameleri suretinin celbi ile beraber o yıllardaki reis, umumî kâtib ve idare hey'eti a'zalarının isim ve hüviyetlerinin İstanbul vilâyetindeki dosyasından istenerek getirilmesi lâzımgelirdi. İddia ve savunmanın üssül'esasını teşkil eden «idare ve temsil» mevzuunun hiçbir vesikaya dayanmadan karara bağlanması neticeye müessir usulî hatalardandır.

2 — Cem'iyet kendiliğinden mi fa'âliyetini ta'til etmiştir?; Yoksa hazine vekilinin, tarafımızdan inkâr edilmeyen sureti iddiası veçhile dahiliye vekâletince «kanun üstü» verilen idarî emir üzerine mi fa'âliyetini tatil mecburiyetinde kalmış ve merkez binasını, içindeki eşya ile birlikte **Halk evleri için kullanılmak üzere** Beyoğlu kazası parti başkanına tevdiâ mecbur tutulmuştur.?

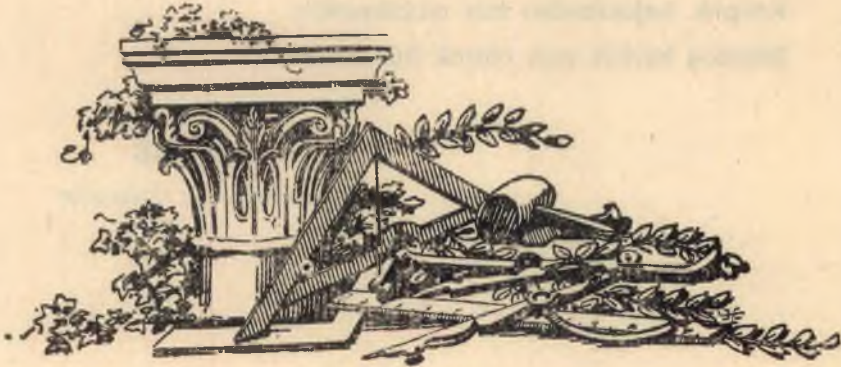
Bu hususun bir hükûmet kararı ile mi; yoksa o zamanki dahiliye vekilinin kanun üstü bir emriyle mi yapıldığı anlaşılabilir üzere o tarihte vilâyet makamı ile dahiliye vekâleti arasında cereyan eden muhaberatın birer suretinin getirilerek incelenmesi, hak ve adaletin tezahürü bakımından elzemdir? Bilhassa: Hazine vekili, bu kapatmanın **hükûmetce verilmiş bir karara dayandığını** beyan ve da'vacı vekili ise **böyle bir kararın mevcudiyetini inkâr** etmişlerdir. Muhakemenin bu safhasında, iki tarafın şu iddia ve defi'leri üzerinde durulmamış olması usul bakımından neticeye müessir ehemmiyetli noksanlardandır.

3 — Bu da'vanın cereyanı sırasında; idarî tedbirler ile bazı cem'iyetlerin Halk evlerinde kullanılmak üzere siyasî partilere geçen malları hakkında, âmme intizamı ile ilgili «âmir» hükümleri ihtiva eden 5800 sayılı kanun 11.8.1951 tarihinden itibaren meriyete girmiştir. Makable teşmili zarurî bulunan 7 nci madde hükmüne göre, da'va konusu gayrimenkulün dahi —sahibi mevcut olduğu için— Hazineyeye mal edilmiyerek, davacı cemiyete iadesi, sözü geçen kanunun emri sarihi muktezasındandır.

Usulen böyle «âmir ahkâmın» mahkemelerce «re'sen» nazara

alınması lâzım gelirken bu cihetler temmül edilmeden nihaî karar verilmiştir ki esasa müessir usulî noksanlardandır.

Binnetice: Evvelki temyiz lâyhalarımızda arz ve bu yazımızda tafsil eylediğimiz gibi şifahen dahi açıklayacağımız sebeplerle yüksek temyiz incelemelerinde belirteceği usul noksanlarından ve kanun hatalarından dolayı aleyhimizdeki hükümlerin bozulmalarını; böylece hak ve adaletin yükselmesini saygılarımızla dileriz.

Bir erkek veya kız kardeş için nasıl düşünülürse
Birbirine sevgi ile (öyle) hizmet edilmelidir.
Kimse başkasına yükü bırakmamalı
Karşılık beklemeden hür olabilmelidir.
Böylece herkes eşit olarak hür olacaktır.

REGIUS

(Dokuzuncu Nokta'dan)

DÜNYA LOCALARI

Derleyen : S. ERMAN

Ars Quatuor Coronatorum 1972 yılığının 360. sahifesinde bütün dünyada kaç locanın bulunduğ u sorusuna cevap vermenin imkânsız olduğu belirtilmektedir. 1972 de yayınlanan ve bütün muntazam locaların isimlerini ihtiva eden Levhanın (Pantagraph) 6 aylık bir gecikme ile çıktığı ifade olunan bu yazıda, bütün dünyada takriben 33.367 locanın bulunduğ una işaret edildi:ikten sonra, İngiltere B.L. na bağılı locaların şu şekilde dağılmış oldukları belirtilmektedir :

Londra'daki localar	1700
46 İngiliz Eyaletindeki localar	5123
Denizaşırı ölkelerdeki localar	754

Toplam 7577

500 ve daha fazla locası bulunması itibarile dünyanın en bü

yük B. L. ları ise, aynı haberde, şu şekilde gösterilmektedir.

B. L.	Loca sayısı
California	705
Illinois	820
Indiana	551
Iowa	525
İrlanda	789
İskoçya	1052
Kanada - Ontario	635
Michigan	539
Missouri	582
New South Wales	913
New York	1013
Ohio	680
Pennsylvania	611
Texas	969
Viktorya (Avustralya)	827

Bütün dünyadaki muntazam masonların ise t a k r i b e n 5.370.259 olarak hesaplandığı aynı dergide bildirilmektedir.

Hürmason işbaşında

Harry Carr. Kendi hesabına basılmıştır.

Yazardan tedarik edilebilir: 8 Graham Lodge, Graham Road Hendon NW4 3DG, London, England

425 sayfa, 12 \$. İstenirse imzalanır. İkinci baskısı başlamıştır.

(New Age Kasım 1976. Alphonse Cezra. Türkçesi **M. Gökdoğan**)

«Hürmason İşbaşında»nın içindeki makaleler, Biraderlerin masonik görevleri sırasında söyledikleri ve yaptıkları şeyler hakkında daha iyi bir anlayışa varmak ihtiyacından doğan Loca içi meselelere ve sorulara verilmiş dikkatli cevapların bir araya toplanmasından oluşmuştur.

Dünya'nın bir numaralı masonik araştırma Locası olan Quatuor Coronati Locasına gönderilmiş olan soruları ihtiva eden bu kitap, bir çok isteklerin sonunda yayınlanmıştır. Dünyanın büyük Mason Araştırmacılarından biri olan Harry Carr Kardeş, adigeçen Locanın oniki yıl boyu sekreterliğini ve transaction'larının editörlüğünü yaptığı sürece Locadan sorulardan ikiyüz kadarını seçmişti. Soruların çoğu ve cevaplar Locanın yayınlarında çıkmış olmakla beraber, çoğu yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiştir. Ve sonuç, böylece ortaya masonik tarih ve temel bilgileri üzerine bir Hazine - Kitap konmuş oldu.

Bu kitaptaki malzeme ansiklopedik niteliktedir ve kısa bir tarif onu tamtamına anlatamaz. Her soru kısaca ve tarihî geçmişi ile cevaplandırıldığı gibi verilen bilgiler için açıklama ve kaynak olarak otoriteler de zikredilmiştir. Bazı bahisler yarım sayfada verilmiştir; bir diğeri 24 sayfa kaplamaktadır. Sözkonusu edilen konular şunları kapsar :

«Çırac» ve «Girmiş Çırac» (Entered Apprentice) sözcüklerinin kullanılması, Nazırların, Kürsülerinde bulunan kolonları kaldırma ve yarıma merasiminin manası, Ritüel neden modernleştirilmez?, ikinci derecedeki «Geçiş» ile «Dileriz öyle olsun» (So mote it be) sözcüklerinin anlamı. Ayrıca «Will you be off or from?», Üçüncü derecenin yaşı, Lewis kimdir?, 12 Ecclesiast hakkında bir yorum, derecelerin birinde geçen bir Dua, İngiltere’de cezalara ilişkin yeni bir görüş, Masonluk’ta Ateş nedir? ve çeşitli yerlerdeki ritüel değişikliği gibi cinsten sorulara, konulara da yer verilmiştir.

Birleşik Amerika’daki üyeler bu kitabı inceledikleri zaman, İngiltere’deki tatbikatın bir parçası olduğu için, kendilerine yabancı gelen birçok şeyler görebilirler. Meselâ biri, Kollukları, London Grand Rank’ı, Eski Üs. Muh. Eşarpını, Duvarcı ip makarasını (Skirret), merasim sonrasını, masonik şerefe’leri, eldivenlerin kullanılmasını, İçkoşuyucu adlı bir görevliyi ve Mavi Loca dereceleri ile kaynaşmış bir Royal Arch’ı hemen farkedebilir. İngiltere’de standart bir ritüel olmadığını öğrenmek hayli şaşırtıcıdır ama, her Loca oyçokluğu ile, Locanın ritüelik çalışması için hangi «Çalışma» (Working) yı seçeceğine karar verir.

Bu kitap türlü şekillerde kullanılabilir. Ya belirli bir zamanda baştan sona okunur, ya da okuyucunun birkaç dakikası varsa, herhangi bir yerinden istifade edilebilir. Aynı zamanda Masonik Araştırma Gruplarının toplantılarında da yararlı bir gereçtir.

İndeksçiler Derneği üyesi Friedrich Smyth’in ustaca hazırlanmış detaylı indeksi Mason Öğrenciler tarafından araştırma aracı olarak kullanılabilir.

«The Freemason at Work» meslekle ilgili konularda kendini geliştirmek isteyen ilgili herkes için yıllardan beri beklenen ve elden bırakılamayacak bir kitaptır.

Derleyenler : **Sahir ERMAN - Suha ÜMUR**

MEHMET EMİN YURDAKUL**1869 - 1944**

Türk şairi. Beşiktaş rüştiyesini ve idadisini bitirdi, bir süre hukuk ve mülkiye mekteplerine devam etti. Sadaret Evrak kalemine memur olarak girdi. «Fazilet ve Asalet» adlı küçük eserinin devlet ileri gelenleri tarafından beğenilmesi üzerine, Rüşumat kalemine maaşlı memur oldu; Rüşumat Evrak müdürlüğüne getirildi. Osmanlı - Yunan savaşı sıralarında ilk şiirlerini yayınladı; «Cenge Giderken» adlı şiiriyle ün yaptı. Meşrutiyetten sonra Bahriye Nezareti müsteşarlığı, Hicaz, Sivas ve Erzurum valiliklerinde bulundu. Ziya Gökalp'in ortaya attığı «Türkçülük» akımını benimsedi, «Türk Yurdu» dergisinin kurucuları arasına katıldı. Osmanlı Meclisi Mebusanında Musul, Cumhuriyetin ilk yıllarında Şarkikarahisar, Urfa ve İstanbul mebusluklarında bulundu. Şiir yazmaya Serveti Fünun döneminde başlayan Mehmet Emin hece vezni kullanarak halkın dili ile yazma çığırını başlattı, yurt ve millet konularını duygusal bir dille işledi. «Türkçe Şiirler» adlı kitabında bu dönemin değer yargılarına karşı çıkarak, millî bir edebiyat anlayışı ile milliyetçiliği öne sürdü.

Mehmet Emin Yurdakul K., 1930 yılında 116/27 Şûra No.sı ile 32. dereceyi almıştır.

DİRAN KELEKYAN

1854 - 1918

Ermeni asıllı Türk gazetecisi. Kayseri'de doğdu, küçük yaşta İstanbul'a geldi, Ermeni okullarında okudu, öğrenimini Marsilya'da tamamladı. Türkiye'ye döndükten sonra çeşitli gazetelerde çalıştı. Abdülhamid zamanında Londra'ya kaçtı. Bir süre İngiliz gazetelerinde yazılar yazdı. 1908 Meşrutiyetinin ilânından sonra Türkiye'ye döndü, Sabah gazetesine girdi. Genellikle D. K. kısaltması ile imzaladığı yazılarında Bedri Kâmil, İ. Nadir takma adlarını da kullandı. Kendi adı ile anılan Türkçe - Fransızca lügatı (1911) önemli bir eserdir.

Bir Fransız Locasında tekris edilmiş olan Diran Kelekyan K., 25 Temmuz 1909 tarihinde 24 Mat. No. ile Resne Mahfeline tebennî etmiş ve 1911 senesinde bu Mahfilin Üstadı Muhteremliğine getirilmiştir.

HÜSEYİN KAZIM KADRİ

1870 - 1934

Türk bilgini ve yazarı. Bir süre Mülkiye mektebine gitti. İzmir'de İngiliz Ticaret mektebini bitirdi. 1908'de Tefik Fikret ve Hüseyin Cahit ile birlikte «Tanin» gazetesini çıkardı. Samsun ve Seres muta sarrıfı, Halep valisi, İstanbul Şehremini, Selânik Valisi oldu. 1912'de Saruhan mebusu olarak Meb'usan meclisine katıldı. Birinci dünya savaşının başlarında Suriye'ye gitti. Beyrut'ta kendini bilim ve edebiyat araştırmalarına verdi; Osmanlıca - Türkçenin büyük lügatını hazırlamağa girişti. 1918'de İstanbul'a döndü. 1920'de Aydın mebusu oldu. Son görevleri, Ticaret, Ziraat ve Evkaf nazırlıkları oldu. Hüseyin Kâzım Kadri dile, felsefeye, dine, iktisat ve ziraate hatta siyasete ait pek çok yazısı vardır. Sayısı altmış bulan eserlerinden dinî olanlarda «Şeyh Muhsin-i Fanî» takma adını kullanmıştır. En büyük eseri, «Büyük Türk Lügatı»dır.

Bir Fransız Locasında Tekris edilmiş olan Hüseyin Kâzım Kadri K., 25 Temmuz 1909 tarihinde Diran Kelekyan K. ile birlikte ve 25 Mat. No.sı ile Resne Mahfeline tebennî etmiştir.

İBRAHİM NECMİ DİLMEN

1887 - 1945

Türk yazarı. İstanbul Hukuk fakültesini bitirdi. Selânik Hukuk fakültesinde ders verdi. İstanbul'da çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği, Edebiyat fakültesinde Ural - Altay dilleri ve nazariyatı edebiyat kürsülerinde müderris muavinliği görevi aldı. Ankara Gazi Terbiye enstitüsünde ve Musikî öğretmen okulunda edebiyat öğretmenliği yaptı. 1932'de Türk Dil Kurumu üyesi, bir süre sonra da kurumun genel sekreteri oldu. 1935'te Burdur mebusu olarak meclise girdi. Yayımlanmış eserleri şunlardır: Edebiyat tarihi dersleri, Türkçe Gramer, Türk Dil Bilgisi.

İbrahim Necmi Dilmen K., 11 Aralık 1920 tarihinde İstanbul'da Selâmet Mahfilinde tekris olmuş, Gençlik Mahfiline kurucu olarak iştirak etmiş, her iki mahfilde de Üs. Muh.'liğe getirilmiş ve 1921 - 1933 senelerinde Daimî Heyette vazife almıştır.

NURULLAH ŞEVKET TAŞKIRAN

1901 - 1952

Türk müzisyeni. İstanbul Muallim mektebinden mezun olduktan sonra Galatasaray, Feyzi Atı, Kuleli ve Hacıoğlu liselerinde musikî öğretmenliği yaptı. 1928'de Maarif Vekâleti tarafından Almanya'ya tahsile gönderildi. 1932'de Berlin Stern Konservatuarından Bas-Bariton olarak mezun olduktan sonra bir sene Milano'da çalıştı. Memleket'e dönerek Gazi Terbiye Enstitüsüne musikî öğretmeni, daha sonra da Musikî Muallim mektebine Şan öğretmeni tayin edildi. Bu arada verdiği konserlerle de kendini tanıtan Nurullah Taşkıran, 1936'da kurulan Devlet Konservatuarına öğretmen ve Opera - Şan bölümü şefi tayin edilmiştir. Opera temsilleri başlayınca bilhassa, Tosca'da Scarpia, Madam Butterfly'da Bonzo, Fidelio'da don Pzzaro, Satılmış Nişanlı'da Ketzal rollerinde fevkalâde tipler yaratmıştır. Son memuriyet, Ankara Devlet Konservatuarı Musikî diksiyonu öğretmenliği ve Ankara Radyosunda Tonmaysterlikti.

Genç yaşında Eb. Maş.'a intikal eden Nurullah Şevket Taşkıran K., 24 Mayıs 1951 tarihinde Ankara'da Yükseliş Locasında Mason olmuştur.

MESUT CEMİL TEL**1902 - 1963**

Türk müzisyeni. Tanburî Cemil beyin oğludur. Önce babasından solfej ve kemençe öğrendi. Daha sonra tambur, keman ve violonsel çalmaya başladı. Berlin Stern Konservatuarında ve Berlin Akademik Musikî yüksek okulunda Hugo Becker'den violonsel dersleri aldı. İstanbul Konservatuarında ve liselerde Musikî öğretmenliği yaptı. Ankara radyosunda Müzik yayınları şefi oldu. İstanbul Radyosunun kuruluşunda spiker, daha sonra müdür olarak görev yapan Mesut Cemil Tel, Türk Musikisinin klâsik değerlerini canlandırma konusunda çalışmalar yaptı.

1 Mayıs 1952 tarihinde İstanbul'da Ülkü Muh. L.sında tekris edilmiş olan Mesut Cemil Tel K., «A» Mabedindeki armonyum'un alınmasına ön ayak olmuştur.

Sir GEORGE GOLDIE GRAHAM**1892 - 1974**

İskoçya Futbol Federasyonu genel sekreteri, ve Dünya Futbol Federasyonu (FIFA) Yöneticisi.

1919 yılında Glasgow'daki 437 numaralı Govandale L.da tekris edilmiş olup, 1964 de bu L.nın Ü. M.i olmuş ve «Depute Grand Master» unvanını da almıştır.

WILEY BLOUNT RUTLEDGE**1894 - 1949**

ABD Anayasa Mahkemesi hâkimlerinden, Colorado'da kâin 45 numaralı Boulder L. nin üyesi olmuştur.

WILLIAM H. WOODCOK**1904 -**

Fil terbiyecisi ve sirk tarihleri yazarı.

22 şubat 1929 da Missouri'de Lancaster şehrindeki 259 numaralı Love L. da üstad olmuştur. Masonik ritüeller üzerindeki çeşitli yazıları ile tanınmıştır.

ISAAC KENNETH COSGROVE**1902 - 1973**

Haham. Filantrop. İskoçya'daki musevi cemaati ile diğer dinlerden olan topluluklar arasında yakınlaşmayı sağlayan faaliyeti ile tanınmıştır.

1936 da Glasgow'daki 753 numaralı Montefiore L. da tekeris edilmiş, sonraları İskoçya B. L. Büyük Duacısı olmuştur.

RICHARD BEDFORD BENNETT**1870 - 1947**

Kanada Başbakanı. Filantrop.

1896 yılında New Brunswick'teki Chatham şehrinde kâin 18 numaralı Miramichi L. da tekeris edilmiştir.

PASQUALE PIETRO BONINSEGNI**1869 - 1939**

İktisatçı. Lozan Üniversitesinde Profesör. İtalyan Senatosu üyesi. İsviçre Y. Ş. da 33 dereceli üye.

Bu dereceye yükseltilmezden bir müddet önce, 1922 tarihli Y. Ş. lar konferansına katılanlar şerefine Lozan'daki "Hotel de la Paix" salonlarında verilen ziyafette, faşist rejimine karşı sempatisini açıklayan ve İtalya'yı temsilen bu konferansa iştirak eden HBA Palermi'yi ale-nen tokatlamıştı.

RENATO TEGA**1887 - 1955**

İtalyan Kurucu Meclisinde milletvekili. Öğretmen. 1914 te Guardabassi L. da tekeris edilmiş ve 1926 da faşistlerin baskı ve takiplerine maruz kalmıştır. 1927 de B. Ü. Torrigiani biraderle birlikte Lipari adasına sürgün edilmiş ve sürgünde her iki gözünü kaybeden B. Ü. nin yanından ayrılmamıştır.

ANNIBALE VECCHI**1819 - 1880**

Perugia Üniversitesi Eczacılık Fakültesinde profesör. Vatansever ve filantrop. Sonraları kendi adını almış olan «İşsiz İşçilere Kardeşçe Yardım Komitesi» nin kurucusu.

Perugia'daki Fermezza L. da Ü. M. olmuştur.

WILLIAM HULL**1753 - 1825**

Amerikan ihtilâli kahramanlarından. General ve avukat. 1805 ten 1812 ye kadar Michigan valisi.

West Point'te gezginci bir L. olan 10 numaralı Washington L. üyesi.

THEO MARTİ**1908 -**

Operatör. Cenevre Üniversitesinde Kazalar Kürsüsü profesörü. İsviçre Sosyal Hekimlik Derneğinin kurucusu ve fahrî başkanı. Birçok ilmi ve masonik eserlerin yazarı. İsviçre ordusunda albay.

11 mart 1931 de Cenevre'de 16 numaralı Fidelité et Prudence L. da tekris edilmiştir. 1927 den 1969 a kadar Milletlerarası Mason Ligasının başkanı olmuştur. İsviçre EKEIR nin YŞ nın fiilî üyesidir.

GEORGE L. FOX**1900 - 1943**

Metodist rahip. 23 şubat 1943 te Kuzey Atlantik'te batan Dorchester gemisinde askerî rahip olarak görev yaparken cankurtaran simitini başkalarına veren ve bu sebeple boğularak ölen dört rahipten biridir. Concord şehrindeki 82 numaralı Moose River L. üyesi idi.

Türkiye'de ilk kanserci Prof. Dr. Hamdi Suat Aknar (*)

Prof. Dr. Kâmile Şevki MUTLU

İstanbul Üniversitesi (İstanbul Darülfünunu) Tıp Fakültesinin Patolojik Anatomi Kürsüsü profesörü iken 13 Mart 1936 günü ebedi meşrika intikal etmiş olan Prof. Dr. Hamdi Suat Aknar kardeşimiz hakkında, kendi talebesi olarak yetişip, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji - Embriyoloji Kürsüsü Başkanlığından emekli olan Prof. Dr. Kâmile Şevki Mutlu tarafından hazırlanan yazıyı, sayın yazara teşekkürlerimizle, aynen yayınlıyoruz. Mimar Sinan Dergisi:

(*) Hamdi Suat Aknar K. (1874-1936), 4 Kasım 1918 tarihinde İstanbul'da Muhibban-ı Hürriyet Mahfilinde tekris edilmiştir.

Bundan 27 yıl önce (1929) Ankara'da toplanan 3. ulusal Türk Tıp Kongresinin sonucu günüydü. Gelecek kongre rapor konularının seçimi üzerinde tartışmalar yapılıyordu. Durum oldukça çetinleşmişti; çünkü uzunca boylu, zayıf, geniş omuzlu, buruşuk yüzlü, ak saçları bir numaralı makine ile kesili, elinden düşmemecesine kullandığı asker sigarası yüzünden sağ işaret ve orta parmakları iyice sararmış, arkasında o zamana göre bile çoktan modası geçmiş siyah redingot, boynunda siyah takma kravat ve ayaklarında en

Hamdi Hoca, Madrit Kanser Kongresine giderken...

az dört kez pençe yemiş ayak-
kabiları olan saygın bir kişi
konunun (kanser) olmasını ileri
sürmüştü. Ülkenin besin ve o
paraleldeki konularını üstün gö-
ren çoğunluğa karşı tek başına
ikide bir söz alıyor, söz hakkı
bitsede konuşmalarını sürdürü-
yordu. Kongrenin onursal baş-
kanı olan zamanın başbakanı İs-
met İnönü de salonda idi. Her-
kesin (hocam) diye seslendiği
ve incitmekten çekindiği davra-

nışlarla yatıştırmağa çalıştığı bu
kişinin kim olduğunu yanında
oturan sağlık ve sosyal yardım
bakanı Refik Saydam'dan sordu.
Yanıt : (Hamdi hoca) oldu.

Hamdi hoca, ozamanlar 1933 ü-
niversite reformundan önceki
İstanbul Darülfünun'u Tıp Fa-
kültesi patolojik anatomi müder-
risi (Profesör) idi. Ülkemizde
kanser üzerinde hayvan ve bit-
kilerde deneysel çalışmalar ilk
kez Hamdi hoca tarafından ya-

pılmış ve bu kongreye sunulmuştu. Çalışma dünya çapında yeni bulguları da kapsıyordu.

Harputlu bir yüzbaşı oğlu Hamdi İstanbul'da askerî tıp okulu sıralarını Abdülhamit'in baskı yönetimine karşı tiksinti ve öçgüdü ile dolu ruhsal bir biçimde geçirdi. Gülhane sitağında çalışkanlığı dikkati çektiğinden Rieder paşanın kayırması üzerine Almanyaya gönderildi. Orada dört yıl kaldı, (veba salgını)nın dokularda yaptığı patolojik bozukluklarla ilişkili doktora tezini hazırladı ve sınavını da başardı. Türkiyeye dönüşünde Gülhane hastanesi patolojik anatomi öğretmenliğine atandı. Oysa, az zamanda hastane müdürü Witting paşa ile arası açıldığından (düyunu umumiye idaresi) ne geçti ve (Halif memlihası) doktorluğunu alarak Yemen'e gitti. 1906 da Kadırga'da kurulan Tıp fakültesi patolojik anatomi öğretmenliğine çağırıldı. Ondan bir yıl sonra askerî ve sivil tıp okullarınının birleştirilmesiyle meydana getirilen Haydarpaşa Tıp Fakültesi patolojik anatomi müderrisliğine getirildi. Bu görevde 26 yıl kaldı.

Hamdi örneğine az rastlanır usta bir bilim adamı idi. Öğretmenlik yönünde çekici sürükleyici bir konuşması pek yoktu. Öğretim kitaplarında ve araş-

tırmalarını kapsayan yayımlarında, ders anlatışında olduğu gibi, fazla tek kelime kullanmaz, buna karşın tek kelimeyi de eksik bırakmazdı. Onun bilim yönü en çok araştırmacı çalışmaları rında gelişti. Doktora tezinde beliren bu yetenek yaşamı boyunca çeşitli olanaksızlıkları yendi ve ölünceye değin yeni yeni yapıtlarını vermeyi sürdürdü. Yabancı bilim dergilerinde yayımlanan bu yapıtlar özellikle hayvan ve insanda karşılaştırmalı histoloji konuları, türlü deri hastalıklarında derinin dokusal bozuluş biçimleri, çeşitli urların yapıları ve meydana gelişlerindeki faktörler üzerinde yoğunlaştı. Urlar bölümünde (Kanser)e en geniş yeri verdi.

Bu hastalığın meydana gelişindeki nedenlerin incelenmesinde gerekli laboratuvar gereçleri, deney hayvanları ve kimi bitkileri elde etmekte büyük zorluklarla karşılaştı. Çünkü, ozamanlar profesörün bir kuruş bile harcamaya yetkisi yoktu, olsada zaten fakülte bütçesi bunları karşılayacak durumda değildi. İstenirse çok şey yapılabilir- kanısını yeri geldikçe tekrarlayan Hamdi hoca tüm bu gereçleri yavaş yavaş tamamladı. Bir çift fındık faresinden kısa zamanda binlercesini üretti. Bu hayvancıkların barınmasına yarayan özel kafeslerin ya-

pılışında (İboo) yada (İbraam) biçiminde çağırıldığı çok sevdiği emektar hademesi ile birlikte marangoza yardım etti. Kafesleri koyacak oda bulunamadığından geniş bir merdiven altını fare sarayına çevirdi. Bitki kanserlerini incelemek için gerekli yüzlerce sardunya ve ortancaları dikecek saksı alınamadığından yok edilmeye ayrılmış çatlak hasta küvetlerine baş vurdu.

En sonunda emekler boşa gitmedi. 1926-1927 yıllarında bu çalışma ürünleri kendini göstermeye başladı. Hamdi'nin kanserin sebepleri üzerinde elde ettiği bulgular yabancı bilim çevrelerinin dikkatini çekti. Kongre çağrıları başladı. 1930 Mayıs'ında Baku'da toplanan ve her ülkeden en değerli bilim adamını çağıran rus tıp kongresi Türkiye'den Hamdi'yi seçti. Başta parasızlığa dayanan çeşitli zorluklar yüzünden geciken Hamdi'yi kongre topluluğu bir saatten fazla bekledi ve o gelmeden kongreyi açmadı. 1933 de Madrid kanser kongresinde başkan seçildi. Bilimin karanlıklarını aydınlatıcı yayımlarıyla öğretim kitaplarına ve tretelere geçmiş olan adı (Acta Cancerologica) adlı ilk uluslar arası Kanser dergisinin kapağında da yer aldı.

Yurdumuzda ilk kez kurulmuş olan kanser enstitüsünün yö-

netimi onun tıp fakültesindeki kürsüsüne eklendi.

Hamdi mesleğine ve işine tutkundu. Laboratuvarı, mikroskopu, kitapları, kadavraları ve onlardan elde edip kendi bulgusu olan (Hamdi fiksatorü) nde sakladığı çeşitli hasta organlar için düzenlenmiş müzesi, deney hayvanları ve bitkileri onun besinleriydi. Onlarsız yaşayamazdı. Fakültede herkesin çoktaan evine gittiği ve hiç kimsenin bulunmadığı geç vakitlere değin bunlardan ayrılamazdı. Cumartesi pazarı, bayram günlerini ve yaz tatillerini de onlar arasında geçirirdi. Çok yorulunca eli, cebinde eksik olmayan, asker sigarasına giderken İboo, bana bir kahve- diye seslenirdi. Parasızdı. Zaten ona önem de vermezdi. Tanımayanlar fakülte koridorunda kendisine ilk rastlayışta temiz giyimli bir hademe ile karşılaştıklarını sanabilirlerdi. Maaşı ancak evinin geçimine yetmekteydi. Yurt dışı kongrelerine sağlık ve sosyal yardım bakanlığının örtülü ödenekten yaptığı yardımlarla gidebiliyordu. Gösterişi hiç sevmezdi. Kendisinden çok çevresine değer veren ağır başlı bilim adamı ancak gönüllüğü kimsenin gözünden kaçmazdı. Arasına birden hiddetlenip bağırıp yanındakilere kaçacak delik arattığı halde, çocuk yaşta sayılacak en genç

asistanının bile bilimsel konulardaki eleştirilerini sessizce dinler, akla uygun olanlarına boyun eğmesini bilir ve -sen ben-den iyi anlamışsın; haklısın- demesini bilirdi.

Hamdi'nin insanlık yönü de yüksekti. İlişkin olduğu topluma bağlılığı sonsuzdu. İlk dünya harbinde gönüllü olarak kızılaiy kuruluna katılmış ve Erzurum savaş boyuna gitmişti. Orada hem bir asker doktor görevini yerine getirmiş hemde ordumuzu kıran tifüs salgını üzerinde immüno-lojik araştırmalar yapmıştır. Gençliği yeniliğe ve ilerlemeğe karşı özlem içinde geçtiğinden yurdunun her bakımdan kalkınması gerektiğini biliyordu. Atatürk devriminin hiç bir yanını yadırgamamıştı. Arap harfleriyle yazılan yazımızın kolaylaştırılması amacıyla kurulmuş (Huru-fu munfasıla) derneğine katılmakta gecikmemişti. Eski harflerle yazılı fakülte yayımlarında kitabını yeni yazımıza çeviren ilk hoca o oldu. Fakültede ilk kadın asistan Dr. Semiramis hanımı kabul eden hoca da odur. Cebindeki birkaç lirasını yeni açılan iş bankasına yatırdığını yanındakilere anlatarak bankacılığa özendirmek isterdi. Tren yollarımız yapılmadan yıllarca önce yaylı araba ile Anadolu Gezi-sine çıktı. Sandıklarda ve kendi fiksatöründe taşıdığı hastalıklı

organları her gittiği yerde gös-tere göstere ve halkın anlaya-cağı biçimde konferanslar verdi. 1932 de darülfünun'a barem uy-gulanırken tıp fakültesine ayrı-lan bölümde yalnız bir tek en yüksek 500 liralık kadro bulu-nuyordu. Yaşa ve hizmet süresi-ne bakılmayıp, araştırmalar ya-pın ve yurt dışı tanınmış hoca olarak, bunun Hamdi'ye veril-mesine oy birliğiyle karar verildi. Bundan sonra Hamdi kendisini biraz geçim genişliğinde buldu.

Redingotu attı. Zamana uygun caket pantolon takım elbise yap-tırdı. Kışın ayaklarına şoson al-dı. Konforlu bir daireye taşındı. Şu varki, bu saltanat bir yıl sür-dü. Çünkü, 1933 üniversite re-formunda herkesin şaşkınlığı ön-nünde, işe yaramayan hocalar arasında Hamdi üniversiteden çıkarıldı. Daha bir yıl önce en değerli hoca olarak ödülleniş-ken bu vuruş Hamdi'ye çok ağır geldi. Yapılan haksızlık çabucak anlaşıldı ve Hamdi kürsüsüne yeniden çağrıldı. Fakat iş işten geçmişti. Hamdi yavrusundan zorla ayırılan bir anneye dön-müştü. Aylarca yemedi içmedi, konuşmadı, uyumadı ve bol bol sigara içti. Sonradan kendisi için hazırlanan Guraba hasta-nesindeki laboratuvarına sığın-dı. Ağır ruhsal depresyonla baş-layan fizyolojik sefalet az sonra ciğerlerini kemirmeye başladı.

Sonunda Heybeli Ada Veren Sanatoryomu'nda Hamdi ses-siz sedasız yanan bir mum gibi eridi bitit (13 Mart, 1936). Kalım-sız yaşamına gözlerini kaparken ağzına son su yudumunu akıtan nöbetçi doktoru Osman'ı tanıdı ve -Oğlum, karşılık beklemeden hep çalışınız ve iyilik ediniz, gö-rüyorsun işte, insanlığın sonu budur- dedi.

Hamdi'nin kişisel nedenlerle uğ-radığı haksızlığın nedeni ancak onun o yıllarda Berlin'de bulu-nan talebesine yazdığı şu satır-larında açıklığa kavuşturulabilir: -Kızım, üzülme, kader böyley -miş, Kristof Kolomb yeni bir dünya keşfetti; fakat yaşamı se-faletle sonlandı. Bizler onun ya-nında kimizki...

Hamdi Hoca'lığı nereden geli-yor diye sonranlar da bu adın kaynağını, kahırdan ölürlen bile tüm insanlığa hocalığını elden bırakmayan sözlerinde bulacak-lardır sanırım. (*)

(*) Hamdi Suat Aknar'ın ölümünü

izleyen yıllardan 1947 de Ankarada özellikle Dr. Perihan Çambel'in çaba-sıyla kurulmuş olan (Türk Kanser A-raştırma ve savaş Kurumu) tarafından her yıl düzenlenen (Kanser Haftası)nda bir de (Hamdi dersi) yada (Hamdi Konferansı) verilmekte ve dersi yada konferansı veren saygın kişi, üzerinde Hamdi'nin kabartması ve adı bulunan bronz (Hamdi madalyası) ile onurlan-dırılmaktadır.

Ölümünden 38 yıl sonra 1974 de Ham-di'ye TUBITAK (Türkiye bilimsel Tek-nik Araştırma Kurumu)ndan ödül ve verildi. 38 yıllık uzun süre içinde mer-humun kalıtcıları da bu dünyadan göçüp gitmiş olduğundan ödülü sim-geleyen gümüş plaka ile beratının ki-me verilmesi gerektiği üzerinde uzun uzadıya duruldu. Ödül verilmesi için gerekli teklif Ankara Tıp Fakültesi'n-den gelmişti. Hamdi'nin özveriyle yaşa-mında başarılı bilimsel yeteneğini ve jurduna yaptığı örnek hizmetlerini ka-ıtlayıcı dosyanın Prof Dr. Kâmile Şevki Mutlu tarafından düzenlenmiş ve fakülte kuruluna sunulmuş olduğu göz-önüne alınarak gümüş plaka ile be-ratı adı geçen profesöre verildi. Pa-rasat yardım ise hazineye geri yatırıl-dı. Böylece, büyük bir haksızlık, çok ama pek çok geç kalınmışsada, düzel-tilmiş oldu. Onun yanında yetmiş o-lupta bugün yaşayanlar bu sonuçtan mutluluk duyarlarken, Hamdi'nin de ruhu şad olmuştur.

Hugo Black Kardeş

Yılmaz ALTUĞ

25 Eylül 1971'de 85 yaşında A. B. D.'de vefat eden birader Hugo Black Amerikan Yüksek Mahkemesi üyesi idi. 17 Eylül 1971'de buradan istifa etmişti.

Birader Black daima kişisel özgürlükleri savunmuş, ABD Yüksek Mahkemesinin liberal kanadının lideri olmuştur. Bazen azınlıkta kalan tek kişi olurdu. Nitekim yüze yakın kararda 8'e karşı tek muhalif kalmıştı.

Birader Black'in özelliği katı kanaatler, ön yargılar ülkesi olan ABD güneyinden gelmesi ve Ku-KluX-Klan'ın eski bir üyesi olması idi. Fakat, birader Black görüşlerindeki sebat ve cesaret sebebiyle daha sonra Amerikalıların büyük çoğunluğunun saygı ve takdirini kazanmıştır.

İnsan özgürlüğünün aşığı idi. Hakaret ve sövme konusundaki yasaların Anayasadaki söz ve ifade hürriyetini zedelediğini savunurdu.

Müstehcendir diye bazı kitapların posta ile yollanmasının yasaklanmasına karşı çıkmıştı. 1962'de okullarda okunan dualara hükümetin karışması sebebiyle aleyhtar olmuştu. Yahova şahitlerinin açtıkları bir davada okul çocuklarının Amerikan bayrağını selâmlamaya mecbur edilmelerini «manevî mahkûmiyetten korkunun yarattığı bir tören» diye davayı haklı bulan çoğunlukla birlikte karar vermişti.

Black hiçbir zaman bir aşırı değildir. Özel hayatında samimî ve tatlıydı. 40 yaşında iken doktorunun yasakladığı tenisi 80'inden sonra oynamaya devam etmiştir.

27 Şubat 1886'da Harlan Alabama'da fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Hug La Fayette Black, çok küçükken yetim kaldı, kendisini bir ağabeyisi büyüttü. Daha okul çağında iken, arkadaşları oyun oynarken o mahkemeye gider ve saatlarca mahkeme dinlerdi. Hukukçu olmaya karar verdi. Alabama üniversitesinde hem çalıştı, hem okudu. 1906'da Hukuk diplomasını aldı. 1927'de Demokrat Partiden Alabama Senatörü seçildi. Washington'da mevcudiyeti derhal hissedildi. 1932'de 2 nci kere senatör seçildi. Yeni Dağıtım (New Deal)'ın en hararetli taraftarlarından oldu ve Tennessee Valley otoritesini kurdurdu. Önerisi olan 30 saatlik iş haftası ise kabul edilmedi.

Başkan Roosevelt onu 1937 de Yüksek Mahkemeye üye yaptı. Black 51 yaşındaydı. Bir yüzyılda Senatodan Yüksek Mahkemeye sadece 5 hakim tayin edilmişti ve Yüksek Mahkeme yargıçlarının tayinini tasdik eden Senato üyeleri kendi aralarından seçilenlere daima kolaylık göstermiş, muhalefet etmemişlerdi. Böyle olduğu, hele 1888'denberi Beyaz Evce bir âmme hizmetine tayin edilen her senatörün tayini tartışmasız, müzakeresiz kabul edilmişken Black'ın tayini Cumhuriyetçi senatörlerin şiddetli itirazına maruz kaldı. 16'ya karşı 63 oyla seçildi ve hemen yemin etti.

Bir ay sonra Black Avrupa'da iken bir Pittsburgh gazetecisi Black'ın 1923'te bir Ku-Klux-Klan locasına girdiğine dair belgeler yayınladı. Gazeteci bu yayını sebebiyle Pulitzer ödülünü kazanmıştır. Ku-Klux-Klan'a girmek Güneyde yükselme isteyen gençler için bir sigorta idi. Mamafih bu konu ABD Roosevelt ve senatörler tarafından bilinseydi Black Federal Yüksek Mahkemeye hâkim seçilemezdi. Dönüşünde radyoda Ku-Klux-Klan'dan çok önce ayrıldığını, söyledi ve bunu isbatlamak için 8 yıl ABD Senatosundaki liberal faaliyetini gösteri

Ku-Klux-Klan'a mensubiyeti onun kişisel özgürlükler hakkındaki görüşlerini keskinleştirmiştir, bu adeta bir **idée fix** halini almıştır.

Black daima söz hürriyetinden, jürili yargılamadan, ırk eşitliğinden yana olmuş ve doğduğu güney, kendini hain ilân etmiştir. Kararları daima açık ve vazıhtı. İlk kararlarından biri -ki çoğunluk adına yazılmıştı- işkence ile ifadesi alınmış bir Floridalı zencinin mahkûmiyetinin kaldırılmasına dairdir. Komünist partisini kapatan Smith yasasına karşı idi. Black'a göre hükümeti şiddet kullanarak devirmek istemek mahkûm edilmek için yeterli sayılmazdı. 1951'de Başyargıç Vinson'un 11 komünist lideri mahkûm eden kararına «serbest ifadelerden, söz hürriyetinden kazanılan menfaatler riske değer» diyerek muhalif kaldı. Birkaç yıl sonra Y. Mahkeme Kaliforniya'da mahkûm olmuş 5 komünistin beraatine, 9 unun yeniden yargılanmasına karar verdi. Hügo 14 ü de beraat etmedi diye karara muhalif kaldı.

Sendikalara sempatisi dolayısıyla 1941'de Federe Devlet mahkemelerinin «épicketing» gözleri yumuşa mani olabileceklerine dair çoğunluk kararına karşı muhalefet şerhini yazdı. 11 yıl sonra da Başkan Truman'ın bir çelik grevine mani olmak için sanayiye hükümetçe el koyma kararını bozan çoğunluk kararına katıldı. «Bu devlette kanunlar kanun yapma yetkisini iyi ve kötü günlerde sadece kongreye vermişlerdir» diye yazdı. Son kararı da 30 Haziran 1971'de gazetelelerin Vietnam hakkındaki Savunma Bakanlığı gizli belgelerini yayınlamasına dairdi. «Devlet kuranlar hür basına demokrasimizde oynayacağı esas rol için gerekli himayeyi tanımışlardır. Basın yöneticilere değil, yönetilenlere hizmet etmek için mevcuttur.»

Federal Yüksek Mahkeme üyeleri 70 yaşında tam maaşla emekli olabilirlerken o 85'e kadar kaldı. Basın hürriyeti hakkındaki sözleri: «Hükümetin basını sansür yetkisi, basının hükümeti ebediyen eleştirilebilmesi için kaldırılmıştır. Basın hükümetin sınırlarını öğrenmek ve halka açıklamak için himaye edilmiştir. Bizim anayasa sistemimizde mahkemeler yarımsız, aciz, zayıf, sayıları az veya önyargının ve kamu heyecanının kurbanları oldukları için esen her rüzgâra karşı oldukları için ıstırap çekecekleri koruyacak sığınaklardır.»

ARAMIZDAN AYRILANLAR

A d ı	Doğumu	Tekris tarihi	Son Locası	Eb. Maş.'a intikali
Murat Bilginer	Selânik, 1917	17. 4.1954	Pınar	24.1.1977
Hayım Danyel Farhi	İstanbul, 1904	1931	Kardeşlik	14.3.1977
Selâhattin Güvendiren	İstanbul, 1903	30. 4.1933	Müsavat	24.3.1977
Talât Çini	Kütahya, 1918	24.10.1975	Kardeşlik	24.3.1977
Hakkı Dilgimen	Selânik, 1910	10. 6.1954	Özlem	28.3.1977
İsmail Amram	Gümölcine, 1910	24.12.1956	Sevgi	8.4.1977
Şerif Öney	İstanbul, 1892	1924	Barış	10.4.1977
İlhan Somel	Trabzon, 1928	20.10.1977	Devrim	11.4.1977
Hicri Sezgen	Vodna, 1923	29. 3.1966	Dikmen	17.4.1977

Eb.: Maş.'a intikal eden Kardeşlerimize Ev.: Ul.: Mi.: 'ndan sonsuz mağfiret ve kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ — HER ŞEY YAŞAR

*Mimar Sinan Dergisinin
21 - 24. sayıları Fihristleri*

Hazırlayan : S. ERMAN

I — Konular Fihristi

BÜYÜK ÜSTAD MESAJLARI

Masonik Giyim-Masonik Kuşam (EKEMEN, N.)	1976, 21, 4
Bazı Kardeş Obedyansları ziyaret izlenimleri (EKEMEN, N.)	1976, 22, 4
Açılalım (?) (EKEMEN, N.)	1977, 23, 4
Tekrar açılalım konusu hakkında	1977, 24, 4

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE MASONLUK

İkinci Dünya Savaşında Norveç'te Masonluk (HEINEMAN-Çev. ERMAN, S.)	1976, 21, 34
Finlandiya Masonluğunun tarihçesi (MARGULIES, M.)	1976, 22, 21
Venezuela'da Mason mabedi (ERMAN, S.)	1976, 22, 82
Batı Almanya B. L. nın 25. Yıldönümü münasebetile (ULLMANN-Çev. ONAY, Ş.)	1977, 23, 52

DEĞİŞİK KONULAR

Sorular (TEMEL, R.)	1976, 21, 40
İç güdü (CANKAT, B.)	1976, 21, 44
Akıl ve öğreti (TEMEL, R.)	1976, 22, 20
Gerçeğin yolunda (ALTAR, C. M.)	1976, 22, 29
In Quest of Reality (ALTAR, C. M. - Çev. BALKANLI, A.)	1976, 22, 32
Sevginin metafizik anlamı (TÖKİN, İ. H.)	1976, 22, 35
Düşünme sanatı (ARDİTTİ, A. N.)	1976, 22, 43
Taassup hakkında (UMUR, Ö.)	1976, 22, 51
Hatalar (TEMEL, R.)	1977, 23, 8

FELSEFİ KONULAR

La recherche du salut dans la Révélation d'Hermès Trismégiste (KOEN, L.)	1976, 21, 23
Ruhun ölmezliği (TARHAN, T.)	1977, 24, 31
Masonlukta ölüm sonrası (ERMAN, H.)	1977, 24, 56

FİHRİSTLER

Mimar Sinan Dergisinin 21-24. sayıları Fihristleri (ERMAN, S.)	1977, 24, 93
---	--------------

HABERLER

Türkiye'de Masonluk Tarihi hakkında (MİMAR SİNAN L.)	1976, 21, 75
Monsenyör Lefébre'in vaazları (ERMAN, S.)	1976, 21, 78
Ars Quator Coronatorum'dan (ERMAN, S.)	1977, 23, 49
Dünya Locaları (ERMAN, S.)	1977, 24, 73

KAYIPLARIMIZ

Aramızdan ayrılanlar (YAYIN KOMİTESİ)	1976, 21, 79
Aramızdan ayrılanlar (YAYIN KOMİTESİ)	1976, 22, 83
Aramızdan ayrılanlar (YAYIN KOMİTESİ)	1977, 23, 93
Aramızdan ayrılanlar (YAYIN KOMİTESİ)	1977, 24, 92

KİTAP TAHLİLLERİ

Yapabilirim diye düşünürseniz yapabilirsiniz (GÖKDOĞAN, M.)	1976, 21, 61
--	--------------

Masonlar için tohum düşünceler (GÖKDOĞAN, M.)	1976, 22, 65
Hürmason iş başında (GÖKDOĞAN, M.)	1977, 24, 75

MASONİK KONULAR

Masonlukla şekil ve ruh (GÜRENLİ, E.)	1976, 21, 49
Nur ve ziya (TARHAN, T.)	1976, 21, 55
Masonun oy kullanması (UMUR, Z.)	1976, 22, 9
Mabedin Sırrı (TEMEL, R.)	1977, 23, 9
Tevazu hakkında (UMUR, Z.)	1977, 23, 23
Masonik agapların anlamı (TÖKİN, İ. H.)	1977, 23, 34
Sembollerin yorum güçlüğü ve aydınlanma gereği (KARAKOYUNLU, Y.)	1977, 23, 4
Aklü hikmet hareketlerimizin rehberi olsun (UMUR, Z.)	1977, 24, 23
Ham taşı seçmek (ARPAÇ, C.)	1977, 24, 49
MASONLUKTA İNTİZAM	
Landmark'lar üzerine (ÇELTİKÇİ, F.)	1977, 24, 11

MASONLUK TARİHİ

Büyükada'da ilgi çeken iki yapı (ATABEK, R.)	1976, 21, 9
Bir B. Ü. un vedâ mektubu (UMUR, S.)	1976, 21, 65
Maşrıki Azam tarafından Atatürk'e yazılan bir mektup (UMUR, S.)	1976, 21, 68
Necat Mahfili Muhteremi ve Himayei Etfal Cemiyeti (UMUR, S.)	1976, 22, 67
Selâmet Mahfili Muhteremi ve İkmali Tahsil Cemiyeti (UMUR, S.)	1977, 23, 73
İstanbul, İzmir, Ankara lokalleri nasıl geri alındı (ERMAN, S.)	1977, 24, 45
Yargıtay'a verilen temyiz lâyihası (UMUR, S.)	1977, 24, 59

ÜNLÜ KİŞİLER

Un grand inité : Mevlâna (LEVY, J. J.)	1976, 22, 53
Bilinmeyenlerden biri : Nuri Katircioğlu (GÖKTÜRK, H. İ.)	1977, 23, 89
Dr. Hamdi Suat Aknar (Prof. Dr. MUTLU, K. Ş.)	1977, 24, 83
Hugo Black K. (ALTUĞ, Y.)	1977, 24, 89

ÜNLÜ MASONLAR (ERMAN, S. / UMUR, S.)

1976, 21, 71

Şehzade Nurettin Ef.
Selim Sabit Ef.
Abdullah Macit B.
Bekir Sami
Kâzım Nami Duru
Fazıl Ahmet Aykaç
Cecil B. de Mille
Cristoph Martin Wieland
Leroy Gordon Cooper
Virgil İ. Grisson
Salvatore Quasimodo
Thomas Jefferson
James Muchanan
Frederik III
Haakon VII
Jan G. Masaryk
Niccolo Paganini
Fuad I

ÜNLÜ MASONLAR (ERMAN, S. / UMUR, S.)

1976, 22, 75

Hobart Paşa
Rıza Tefik
Şükrü Kaya
Muhiddin Üstündağ
Mustafa Şekip Tunç
Cevat Abbas Gürer
Claude Joseph Rouget de Lisle
Giuseppe Porcellini
Matthew A. Henson
Bryant Baker
Kont Eugène Goblet d'Alviellu
Horatio Herbert Kitchener
Kont Tadasu Hayaşi
Emil Aginaldo
Johan Cristian Bach
Mariano Escobedo
George IV
Eddie Cantor
Oscar Wilde

Edward VIII

ÜN LÜ MASONLAR (ERMAN, S. / UMUR, S.)

1977, 23, 81

Mehmet Emin B.

Kâzım Özalp

Namık İsmail

Salih Murat Uzdilek

Ömer Rıza Doğrul

Kemal Salih Sel

Francisco Calvo

André Michel de Ramsay

Joseph Léopold Sigisbert Hugo

Tito Signorelli

Giuseppe Missori

Christian X

Charles XV

Duilio Giacci

Raymond de Séze

Philippe Mountbatten

Adlai Stevensón

ÜN LÜ MASONLAR (ERMAN, S. / UMUR, S.)

1977, 24, 77

Mehmet Emin Yurdakul

Diran Kelekyan

Hüseyin Kâzım Kadri

Nurullah Şevket Taşkıran

Mes'ut Cemil Tel

Sir George Goldie Graham

Wiley Blount Rutledge

William H. Woodcok

Isaac Kenneth Cosgrove

Richard Bedford Bennett

Annibale Vecchi

William Hull

Theo Marti

George L. Fox

II — YAZARLAR FİHRİSTİ

— A —

- ALTAR, C. M.
Gerçeğin yolunda 1976, 22, 29
In Quest of Reality 1976, 22, 32
- ARDİTTİ, A. N.
Düşünme san'atı 1976, 22, 43
- ARPAÇ, C.
Ham taşı seçmek 1977, 24, 49
- ATABEK, R.
Büyükada'da ilgi çeken iki yapı, 1976, 21, 9

— B —

- BALKANLI, A.
In Quest of reality 1976, 22, 32

— C —

- CANKAT, B.
İçgüdü 1976, 21, 41

— Ç —

- ÇELTİKÇİ, F.
Landmarklar üzerine 1977, 24, 11

— E —

- EKEMEN, N.
B. Ü. Mesajı 1976, 21, 4
B. Ü. Mesajı 1976, 22, 4
B. Ü. Mesajı 1977, 23, 4
B. Ü. Mesajı 1977, 24, 4
- ERMAN, H.
Masonlukta ölüm sonrası 1977, 24, 56
- ERMAN, S.
İkinci Dünya Savaşında Norveç'te masonluk 1976, 21, 34

Olayların içinden	1976, 21, 78
Olayların içinden	1976, 22, 82
Ars Quator Coronatorum'dan	1977, 23, 49
Dünya locaları	1977, 24, 73
21-24 sayılar fihristi	1977, 24, 93
ERMAN, S. / UMUR, S.	
Ünlü masonlar	1976, 21, 71
Ünlü masonlar	1976, 22, 75
Ünlü masonlar	1977, 23, 81
Ünlü masonlar	1977, 24, 77

— G —

GÖKDOĞAN, M.	
Yapabilirim diye düşünürseniz yapabilirsiniz	1976, 21, 61
Masonlar için tohum düşünceler	1976, 22, 65
Hürmason işbaşında	1977, 24, 75
GÖKTÜRK, H. İ.	
Bilinmeyenlerden biri: Nuri Katırcıoğlu	1977, 23, 89
GÜRENLİ, E.	
Masonlukta ruh ve şekil	1976, 21, 49

— H —

HEINEMAN	
İkinci dünya savaşında Norveç'te masonluk	1976, 21, 34

— K —

KARAKOYUNLU, Y.	
Sembollerin yorum güclüğü ve aydınlanma gereği	1977, 23, 40
KOEN, L.	
La recherche du salut dans la Révélation d'Hermes Trismégiste	1976, 21,23

— L —

LEVY, J. J.	
Un grand initié: Mevlana	1976, 22, 53

— M —

MARGULİES, M.	
Finlandiya Masonluğunun tarihçesi	1976, 22, 21
MİMAR SİNAN	
Haberler	1976, 21, 75
Aramızdan ayrılanlar	1976, 21, 79
Aramızdan ayrılanlar	1976, 22, 82

Aramızdan ayrılanlar	1977, 23, 93
Aramızdan ayrılanlar	1977, 24, 92

— O —

ONAY, Ş.	
Batı Almanya B. L. nın 25. Yıldönümü münasebetile	1977, 23, 52

— T —

TARHAN, T.	
Nur ve ziya	1976, 21, 55
Mabedin sırrı	1977, 23, 9
Ruhun ölmezliği	1977, 24, 32
TEMEL, R.	
Sorular	1976, 21, 40
Akıl ve öğreti	1976, 22, 20
Hatalar	1977, 23, 8
TÖKİN, İ. H.	
Sevginin metafizik anlamı	1976, 22, 35
Masonik ağapların anlamı	1977, 23, 34

— U —

ULLMAN	
Batı Almanya B. L. nın 25. Yıldönümü münasebetile	1977, 23, 52
UMUR, Ö.	
Taassup hakkında	1976, 22, 51
UMUR, S.	
Bir B. Ü. in veda mektubu	1976, 21, 65
Maşrıkı Azam tarafından Atatürk'e yazılan bir mektup	1976, 21, 68
Necat Mahfili Muhteremi ve Himaye-i Etfal Cemiyeti	1976, 22, 67
Selâmet Mahfili Muhteremi ve	
İkmali Tahsil Cemiyeti	1977, 23, 73
Yargıtaya verilen temyiz lâyihası	1977, 24, 59
UMUR, Z.	
Masonun oy kullanması	1976, 22, 9
Tevazu hakkında	1977, 23, 23
Aklü hikmet hareketlerimizin rehberi olsun	1977, 24, 23

